Donald Insall Associates
Chartered Architects and Historic Building Consultants

Gwerthusiad Cymeriad a Chynllun Rheoli Ardal Gadwraeth

Ardal Gadwraeth Teras Picton

Contents

Crynodeb	1
1.0 Cyflwyniad	2
2.0 Deall y Safle	5
3.0 Datblygiad Hanesyddol	7
4.0 Dadansoddiad Gofodol	11
5.0 Cymeriad a Gwedd	19
6.0 Dadansoddiad	27
7.0 Arwyddocâd	28
8.0 Materion, Bygythiadau a Chynigion Rheoli	32
9.0 Cyfleoedd	44
Atodiadau	47
Atodiad I: Llyfryddiaeth	48
Atodiad II: Geirfa	49
Atodiad III: Mapiau	51
Atodiad IV: Arolwg Ffiniau	57
Atodiad V: Crynodeb o Ddeddfwriaeth, Polisi ac Arweiniad Berthnasol	61

UK Government Wales
Llywodraeth y DU Cymru

CANOLFAN TYWI
TYWI CENTRE

Cyngor Sir Gâr
Carmarthenshire County Council

Am ragor o wybodaeth neu gyngor, cysylltwch â Thîm Treftadaeth Cyngor Sir Caerfyrddin ar:

BHConsultations@carmarthenshire.gov.uk

Cyfieithiwyd yr adroddiad hwn gan drydydd parti, ac nid oes gan Donald Insall Associates unrhyw gyfrifoldeb drosto.

Mae'r adroddiad hwn a'r holl hawliau eiddo deallusol sydd ynddo ac sy'n deillio ohono yn eiddo i Donald Insall Associates neu'r cleient neu o dan drwydded iddo. Ni chaniateir atgynhyrchu'r adroddiad cyfan nac unrhyw ran o'r adroddiad hwn, nac unrhyw luniad, cynllun, dogfen arall nac unrhyw wybodaeth a gynhwysir ynddo mewn unrhyw ffurf heb ganiatâd ysgrifenedig ymlaen llaw gan Donald Insall Associates neu'r cleient fel y bo'n briodol. Ni chaniateir cyhoeddi nac atgynhyrchu'r holl ddeunydd y mae'r hawliau eiddo deallusol wedi'u trwyddedu i DIA neu'r cleient ynddo a bod hawliau o'r fath yn perthyn i drydydd partïon mewn unrhyw ffurf, ac unrhyw gais am ganiatâd i ddefnyddio deunydd o'r fath ar gyfer cyhoeddi neu atgynhyrchu gael ei wneud yn uniongyrchol i berchennog yr hawliau eiddo deallusol sydd ynddynt.

Crynodeb

Dynodwyd Ardal Gadwraeth Teras Picton ym 1971 a'i hadolygu ym 1995 pan ehangwyd ei ffiniau. Bellach mae'n briodol ac yn angenrheidiol i bwyso a mesur arwyddocâd yr ardal hon, ystyried a yw'r ffiniau presennol yn briodol ac i gynhyrchu dogfen werthuso gadarn a fydd yn arwain y gwaith o reoli, cadw a gwella'r ardal yn y dyfodol. Dyna nod y ddogfen hon.

Mae gan yr ardal hanes aml-haenog, yn deillio o feddiannaeth Rufeinig yn y dref hyd at ei datblygiad yn yr 19eg Ganrif. Mae'r esblygiad hanesyddol hwn wedi gadael etifeddiaeth o ddiddordeb pensaernïol a chymeriad y mae'n ddymunol ei gadw neu ei wella. Ystyrir y canlynol fel nodweddion arwyddocaol allweddol yr ardal:

1. Y porth hanesyddol i'r Dref o'r Gorllewin sydd wedi'i ddiffinio gan Gofeb Picton
2. Ei thopograffeg a'i lleoliad sy'n cynnig golygfeydd pellgyrhaeddol i, o ac o fewn yr Ardal Gadwraeth
3. Enghreifftiau o ansawdd uchel o bensaernïaeth y 19eg Ganrif
4. Cyfres o adeiladau tirnod o bwysigrwydd cenedlaethol a lleol
5. Parc Caerfyrddin sydd ag arwyddocâd hanesyddol a diwylliannol yn ogystal â darparu man gwyrdd agored gwerthfawr i'r dref

Daethpwyd i'r casgliad y dylai statws ardal gadwraeth yr ardal barhau, ond y dylid gwneud tri newid i'r ffin i adlewyrchu ei chyflwr presennol a chynnwys meysydd a anwybyddwyd yn flaenorol ond sy'n arwyddocaol.

3

1

4

2

5

1.0 Cyflwyniad

1.1 Diben a Chwmpas yr Adroddiad

Paratowyd yr adroddiad hwn gan Donald Insall Associates (Insall) mewn ymateb i friff a gyhoeddwyd gan Gyngor Sir Caerfyrddin (CSC) ar gyfer paratoi Gwerthusiad a Chynllun Rheoli Ardal Gadwraeth ar gyfer Ardal Gadwraeth Teras Picton yn Nhref Caerfyrddin. Mae'r adroddiad hwn wedi'i ariannu drwy grant o'r Gronfa Adnewyddu Cymunedol. Nod y prosiect yw astudio ac asesu'r Ardal Gadwraeth bresennol i ddeall a mynegi beth sy'n ei gwneud yn arbennig, ystyried a yw'r ffiniau presennol yn briodol a chynhyrchu dogfen werthuso gadarn a fydd yn arwain y gwaith o reoli, cynnal a chadw a datblygu'r ardal yn y dyfodol. Bwriedir i'r ddogfen hon gael ei defnyddio gan berchnogion adeiladau sy'n dymuno gwneud gwaith ar eu heiddo, gan benseiri a datblygwyr wrth ystyried newid i adeiladau presennol a chan staff Awdurdod Lleol i'w cynorthwyo i wneud penderfyniadau.

Mae'r adroddiad wedi'i gyflwyno mewn 4 rhan:

1. Deall yr ardal: Mae hwn yn cynnwys crynodeb

o'r ardal, ei datblygiad hanesyddol a'i harwyddocâd.

2. Gwerthusiad safle: Mae hwn yn nodi elfennau allweddol yr Ardal Gadwraeth (AG) a sut maent yn cyfrannu at ei chymeriad, ei hedrychiad a'i harwyddocâd.
3. Materion, bygythiadau a rheolaeth: Mae'r adroddiad yn parhau gydag arsylwadau ar faterion a bygythiadau penodol ac mae'n nodi cyfres o egwyddorion i helpu arwain datblygiad yn y dyfodol tra'n sicrhau bod diddordeb arbennig yr ardal yn cael ei gadw a'i wella lle bo modd.
4. Cyfleoedd: Mae'r adran hon yn ymhelaethu ar gyfleoedd sydd wedi'u nodi i lywio'r adran casgliadau.

1.2 Diffinio Ardaloedd Cadwraeth

Mae ardaloedd cadwraeth yn 'ardaloedd o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig, y mae'n ddymunol cadw neu wella'u cymeriad neu eu golwg

Mae ardaloedd cadwraeth yn rhannau arbennig o'r amgylchedd hanesyddol a ddynodwyd gan Awdurdodau Cynllunio Lleol oherwydd eu diddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig. Gallai diddordeb pensaernïol gynnwys enghraifft dda o fath arbennig o anheddiad, cynllunio tref, neu grŵp o adeiladau o arddull rhanbarthol neu leol nodedig neu o ansawdd pensaernïol uchel. Mae diddordeb hanesyddol yn gysylltiedig ag esblygiad hanesyddol lle, cyfnod penodol neu â symudiadau cymdeithasol, economaidd neu ddiwylliannol megis tai diwydiannol cynnar ac ardaloedd lle mae tystiolaeth archeolegol, pensaernïol neu dopograffig o wreiddiau a phrif gyfnodau datblygu wedi goroesi'n arbennig o dda. Mynegir cymeriad trwy bethau megis arddulliau adeiladu, deunyddiau, cynlluniau strydoedd, defnydd tir a chyfnodau o ddatblygiad.

O fewn y system gynllunio, mae ceisiadau am newid o fewn Ardal Gadwraeth yn cael eu hasesu i ddeall yr effaith y gallai'r datblygiad ei chael ar arwyddocâd. Arwyddocâd yw un o'r egwyddorion arweiniol sy'n rhedeg drwy Bolisi Cynllunio Cymru 2021 (PPW). Gall hyn fod o arwyddocâd archeolegol, pensaernïol, artistig neu hanesyddol a gall ddeillio nid yn unig o bresenoldeb ffisegol ond hefyd o'i leoliad.

Rhoddir rheolaethau rheoleiddiol ychwanegol ar waith penodol o fewn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig, gan gynnwys dymchwel, gwaith ar goed a hysbysebion.

Mae'n ofynnol i bob penderfyniad cynllunio gael ei asesu yn erbyn arwyddocâd yr ardal er mwyn sicrhau ei bod yn cael ei chynnal a'i gwella lle bo modd.

Mae'r ddogfen hon yn nodi arwyddocâd a chymeriad yr ardal i gynorthwyo'r rhai sy'n gwneud cais am newid neu sy'n gwneud penderfyniadau a all ddeall lle y gallai cynigion effeithio ar hyn a phennu a yw hwn yn newid cadarnhaol neu negyddol.

1.3 Crynodeb o Ddeddfwriaeth, Polisi ac Arweiniad Berthnasol

Mae'r darpariaethau allweddol ar gyfer dynodi a rheoli ardaloedd cadwraeth wedi'u nodi mewn deddfwriaeth, polisi cynllunio'r llywodraeth a chanllawiau. Mae hyn yn cynnwys:

Y Ddeddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth)

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 Polisi Cynllunio Cymru, Rhifyn 11 Chwefror 2021 Polisi Cynllunio Cymru Nodyn Cyngor Technegol 24: Yr Amgylchedd Hanesyddol, 2017

Rheoli Ardaloedd Cadwraeth yng Nghymru, Cadw, 2017 Cynllun Cyflawni Economaidd De-orllewin Cymru, Medi 2021

Cynllun Adfer a Chyflawni Economaidd Sir Gaerfyrddin, Ebrill 2021

Ceir crynodeb a dolenni i'r dogfennau hyn mewn atodiad i'r ddogfen hon.

1.4 Datganiad Dull

Ymgymerwyd â'r canlynol wrth baratoi'r adroddiad hwn:

1. Adolygu'r wybodaeth bresennol

Cyfeiriwyd at nifer o ffynonellau er mwyn deall diddordeb hanesyddol a phensaernïol yr ardal, gan gynnwys dogfennau cyhoeddedig a heb eu cyhoeddi, cofnodion cynllunio, canllawiau mabwysiedig a rhai sy'n dod i'r amlwg. a deddfwriaeth ac adnoddau ar-lein.

2. Casglu Gwybodaeth

Ymwelodd Insalls â safleoedd ym mis Chwefror a mis Mawrth 2022 i wneud dadansoddiad ffabrig a gofodol. Edrychwyd ar adeiladau a safleoedd o'r parth cyhoeddus ac ni chawsant eu harchwilio'n fewnol.

3. Ymgysylltiad Cymunedol

Un o nodau allweddol y prosiect yw deall a mynegi'n glir yr hyn y mae'r gymuned leol yn ei werthfawrogi am yr ardal. Ymgysylltwyd â rhanddeiliaid cymunedol perthnasol a staff y Cyngor wrth ddrafftio'r ddogfen hon ac mae hyn wedi helpu i lunio ei gasgliadau. Dylid ystyried y ddogfen hon fel man cychwyn ar gyfer trafodaeth a chaiff ei rhannu ymhellach â rhanddeiliaid cymunedol perthnasol. Rydym yn croesawu adborth i ddeall safbwyntiau lleol ar werth nodweddion treflun, materion a chyfleoedd.

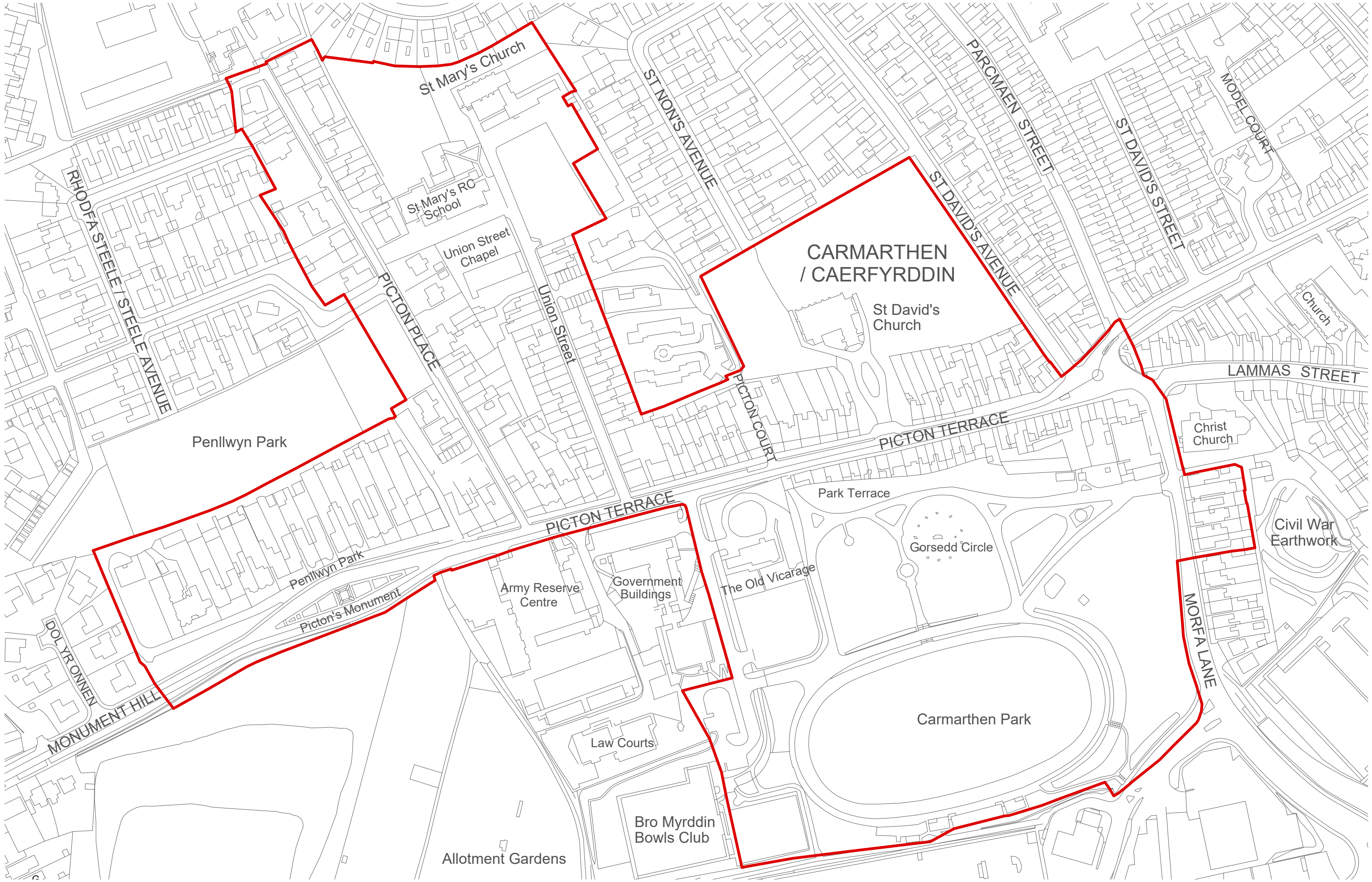

Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton

2.0 Deall y Safle

2.1 Crynodeb o Arwyddocâd a Chymeriad

Crynhoir nodweddion allweddol yr ardal ac eitemau o bwys isod (ceir rhestr fwy eang yn adran 7).

- Patrwm strydoedd hanesyddol sydd wedi goroesi i raddau helaeth o greadigaeth Rufeinig y dref trwy'r twf a welwyd yn y 18-19eg Ganrif
- Yn hanesyddol bu'n gweithredu fel y fynedfa orllewinol i Dref Caerfyrddin
- Cofeb Picton a Thŷ Gwynfryn yn dathlu'r fynedfa i'r Ardal Gadwraeth
- Sawl cysylltiad â digwyddiadau a phobl nodedig
- Enghraifft anarferol o Eglwys Gatholig bwrpasol y Santes Fair
- Parc Penllwyn oherwydd ei ansawdd pensaernïol ac fel enghraifft o ddatblygiad dosbarthiadau cymdeithasol o'u cyferbynnu â bythynnod gweithwyr y 19eg Ganrif
- Enghreifftiau niferus o diroedd a chyfleusterau hamdden cyhoeddus
- Parc Caerfyrddin a'r Felodrom
- Cyfres o nodweddion arwyddocaol golygfeydd i, o a thrwy'r ardal yn aml oherwydd ei thopograffeg
- Adeiladau lleol a chenedlaethol o bwys
- Teimlad cryf o amgáu wedi'i gymysgu â mannau o wyrddni, cipolygon a golygfeydd ehangach
- Cyfraniad coed stryd a gerddi ffrynt
- Tir cyhoeddus nodedig a nodweddion treflun
- Ffiniau hanesyddol sydd wedi goroesi gan gynnwys gwaith metel a charreg rwbel
- Patrwm defnydd cyson gan gynnwys preswyl, crefyddol, addysgol, adloniadol, a milwrol
- Enghreifftiol o dwf y dref yn y 18fed Ganrif a dechrau'r 20fed Ganrif

Teras Picton yn edrych i'r dwyrain

Teras Picton a Pharc Penllwyn

2.2 Lleoliad

Mae Teras Picton i'r gorllewin o Dref Caerfyrddin, sef tref sirol Sir Gaerfyrddin a'r dref hynaf y cofnodwyd bod pobl yn byw ynddi'n barhaus yng Nghymru. Mae'r Ardal Gadwraeth yn ffinio ag Ardaloedd Cadwraeth Heol Awst a Heol Par-maen/Heol Dewi Sant i'r dwyrain. Mae afon Tywi yn gorwedd i'r de ond wedi'i gwahanu oddi wrth yr Ardal Gadwraeth gan ddatblygiadau cyfoes ar gyrion yr Ardal. Mae ffurf yr ardal wedi'i sefydlu'n bennaf gan ei chynllun hanesyddol sy'n parhau i fod yn gyfan i raddau helaeth, gan ffurfio prif dramwyfa trwy ganol y dref o'r gorllewin i'r dwyrain, gydag adeiladau'n wynebu'r strydoedd yn gyffredinol. Mae Parc Caerfyrddin o fewn yr Ardal Gadwraeth i'r de.

2.3 Topograffi a lleoliad

Mae'r dref wedi'i lleoli ar lan ogledd-orllewinol afon Tywi, tua naw milltir o Fae Caerfyrddin ac mae ganddi rai o'r golygfeydd gorau yn Nyffryn Tywi oherwydd ei thopograffeg, gan godi'n serth i fyny i'r gogledd a darparu golygfeydd panoramig eang o gefn gwlad y tu hwnt. Mae'r ddynesiad gorllewinol i fyny Rhiw'r Gofeb yn darparu golygfeydd pellgyrhaeddol sylweddol i Gofeb Picton o'r de. Gan ddisgyn o'r gogledd i'r de, mae golygfeydd o strydoedd ymyl tuag at yr afon hefyd yn gyffredin. Mae Teras Picton yn weddol wastad ac yn cynnig golygfeydd pellgyrhaeddol o sawl lleoliad rhwng Ardaloedd Cadwraeth ac yn caniatáu ichi weld llawer o'r adeiladau gyda'i gilydd. Lle mae datblygiadau'n torri ar draws y golygfeydd hyn, gall effeithio'n sylweddol ar yr Ardal Gadwraeth. Er enghraifft, mae Barics Caerfyrddin y tu allan i ffin yr Ardal Gadwraeth ar hyn o bryd, ond byddai ei ailddatblygu yn cael effaith sylweddol ar olygfeydd i, o a thrwy'r ardal ac felly mae angen ei ystyried fel rhan o'r broses ddatblygu.

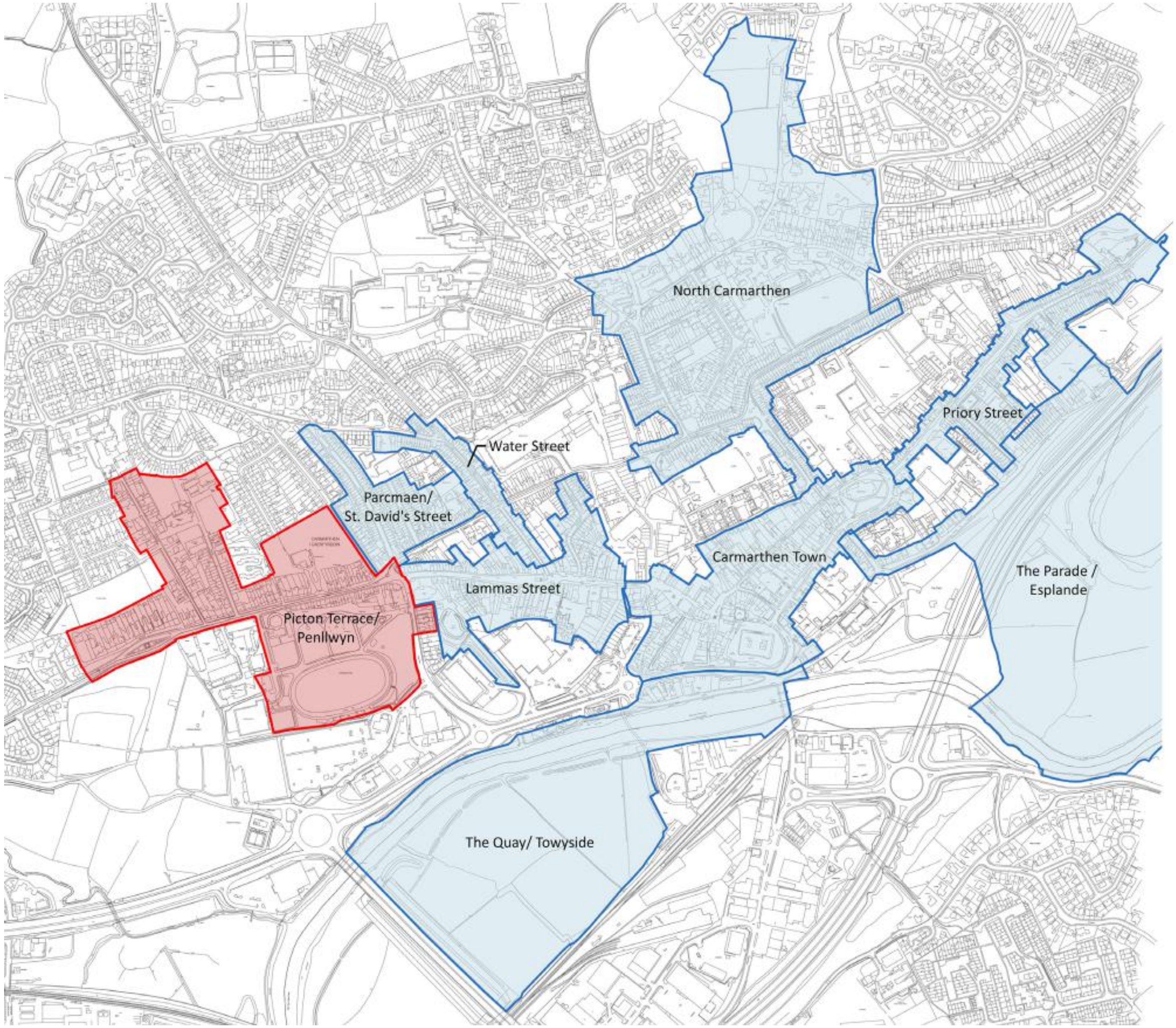

3.0 Datblygiad Hanesyddol

Crynodeb o Ddatblygiad Hanesyddol Tref Caerfyrddin

Y gred gyffredin yw mai dyma'r dref hynaf yng Nghymru, a chafodd Caerfyrddin ei hadeiladu ar hyd y ffordd Rufeinig fawr, yn y fan lle'r unwyd dwy gangen. Yn cael ei hadnabod fel Moridunum ('Caer y Môr') mae'r anheddiad cynharaf yn dyddio o tua OC75 ac mae'r dref wedi bod yn ganolfan weinyddol bwysig ac yn lleoliad strategol ers hynny. Cofnodwyd y dref yn Nheithlyfr Antoninus, sef cofrestr o orsafoedd Rhufeinig a phellteroedd ar hyd ffyrdd, a chredir bod yr orsaf wedi meddiannu'r safle y codwyd y castell arno wedyn. Mae'r amffitheatr Rufeinig i'r dwyrain o'r Dref yn un o ddim ond saith amffitheatr sydd wedi goroesi ym Mhrydain a dim ond dwy yn y Gymru Rufeinig. Sefydlwyd harbwr i'r gorllewin o'r dref gyda phont i lawr yr afon yn cynnig mynediad ar draws Afon Tywi. Ar ôl ymadawiad y Rhufeiniaid, daeth y dref yn brif sedd y llywodraeth yn Ne Cymru.

Yn ystod yr Oesoedd Canol daeth yr anheddiad i gael ei adnabod fel Llanteulyddog ac roedd yn un o'r saith prif sedd yn Nyfed, un o nifer o deyrnasoedd Cymreig a ddaeth i'r amlwg ar ôl goresgyniad y Rhufeiniaid. Cydnabuwyd pwysigrwydd strategol y dref pan adeiladwyd y castell tua 1094, er bod y dystiolaeth gofnodedig gyntaf o feddiannaeth y castell tua 1116. Sefydlwyd Priordy Sant Ioan tua'r amser hwn, a aned allan o gymuned grefyddol Gymreig a sefydlodd ei hun yn y dref cyn dyfodiad y Normaniaid. Credir mai Llyfr Du Caerfyrddin, a ysgrifennwyd yn y Priordy, yw'r llawysgrif gynharaf sydd wedi goroesi a ysgrifennwyd yn Gymraeg yn unig, ac ymhlith barddoniaeth eraill, mae'n cynnwys y chwedlau Arthuraidd. Ymhen amser, cymerodd chwedlau Myrddin gymeriad mwy lleol, gan gynnwys un yn ymwneud â'r Hen Dderwen, neu Dderwen Myrddin, coeden a safai gynt yn Heol y Prior, y mae darnau ohoni yn dal i gael eu cadw yng nghyntedd Neuadd Ddinesig San Pedr.

Ymddengys i'r castell fod yn destun ymosodiad parhaus yn ystod y rhyfeloedd a fu rhwng y Cymry a'r Saeson, gan ei ddinistrio ym 1215 a'i ailadeiladu yn 1223 pan roddwyd caniatâd ar gyfer wal y dref a murflychau, gan wneud Caerfyrddin un o'r trefi muriog canoloesol cyntaf yng Nghymru.

Daeth y Brodyr Brodorol yn sefydledig yn y dref yn y 13eg Ganrif ac erbyn 1284 roedd ganddynt eu hadeiladau eu hunain yn Heol Awst, sydd bellach ar safle'r ganolfan siopa. Roedd y Mynachlog â dau glwysty mor fawr ag unrhyw fynachlog plwyfol ym Mhrydain. Ym 1456, bu farw Edmwnd Tudur, tad Harri VII, yma. Symudwyd ei feddrod yn ddiweddarach i Dyddewi pan ddadgysegrwyd yr adeilad yn dilyn diddymiad y Mynachdy a'r Priordy ym 1538. Ffynnodd y dref yn yr 16eg Ganrif gyda'r boneddigion yn adeiladu 'tai tref' mawr ' o fewn y fwrdeistref. Roedd hyn yn bennaf oherwydd y porthladd, gyda'r Cei yn llawn warysau. Yn y 1720au, cofrestrwyd 57 o longau yng Nghaerfyrddin, ac roedd ei thunelledd ar y pryd ddwywaith cymaint â Chaerdydd. Adeiladwyd llongau hefyd yng nghyffiniau Canolfan y Cei heddiw. Parhaodd i fod y dref fwyaf yng Nghymru tan y Chwyldro Diwydiannol pan ddatblygodd aneddiadau newydd ar hyd Meysydd Glo de Cymru yn Mhort Talbot, Abertawe, Pen-y-bont ar Ogwr, a Chaerffili. Ymwelodd y llong fasnachol olaf â phorthladd Caerfyrddin ym 1938.

Sefydlwyd yr ysgol ramadeg rydd ym 1587 gan Elisabeth I a roddodd siarter corffori iddi, sydd bellach yn cael ei meddiannu gan yr hen ysbyty yn Heol y Prior. Cynyddwyd y gwaddol gan y Parchedig William Jones, a roddodd dŷ a gardd yn ymyl yr ysgoldy. Mae'r ysgol wedi derbyn llawer o weinidogion nodedig, gan gynnwys John Jones, casglwr y Geirlyfr Groeg a Saesneg cyntaf, a Dr Abraham Rees, awdur y Gwyddoniadur.

Ar ôl Deddfau'r Uno, daeth Caerfyrddin yn bencadlys barnwrol i Lys y Sesiwn Fawr yn ne-orllewin Cymru ac fe'i gwnaed yn gorfforaeth sirol gan Harri VIII, a gadarnhawyd gan Iago I ym 1604 o dan y dynodiad 'Sir o fwrdeistref Caerfyrddin'. Yn ystod y Rhyfel Cartref, fe'i hamddiffynnwyd gan gylch caerog helaeth, y mae rhannau ohoni wedi goroesi i'r gorllewin o'r dref ac sydd wedi'u nodi gan Archeoleg Cambria fel yr enghreifftiau gorau o amddiffynfeydd tref Brenhinol i oroesi ym Mhrydain. Rhoddwyd Siarter Bwrdeistref newydd ym mis Gorffennaf 1764 gan Siôr III, gan greu cyngor cyffredin i'w ethol gan y Maer a'r bwrdeisiaid. Ar yr adeg hon, amaethyddiaeth a masnachau cysylltiedig gan gynnwys gweithgynhyrchu gwlân oedd prif weithgareddau'r dref. Er nad oedd i fod i ddilyn trefi diwydiannol eraill erioed, roedd yn ganolfan gynnar ar gyfer gweithgynhyrchu tunplat, gyda ffwrnais chwyth a melinau tun wedi'u hadeiladu yng nghanol y 18fed Ganrif. Symudodd y diwydiant arbennig hwn i Lanelli i raddau helaeth rhwng canol a diwedd y 18fed Ganrif.

Ym 1648 dychwelodd Castell Caerfyrddin i'r Senedd a gorchmynnwyd iddo gael ei ddatgymalu gan Cromwell, gan barhau yn y cyflwr hwnnw hyd 1787 pan

ymgorfforwyd y brif ran yn y carchar sirol newydd, a gwblhawyd ym 1792 gan John Nash. Neuadd y Dref, a sefydlwyd ym 1767-8 oedd y lleoliad ar gyfer holl fusnes cyhoeddus y fwrdeistref.

Ymhlith trigolion nodedig Caerfyrddin mae; Y Parchedig Lewis Bailey, awdur 'Practice of Piety'; yma claddwyd Walter D'Evereaux, tad Iarll Essex a ddioddefodd dan deyrnasiad Elisabeth I; dywedir i Syr Richard Steele gyfansoddi ei ddrama 'The Conscious Lovers' yn ei gartref yma. Chwaraeodd y dref ran fawr hefyd yn natblygiad Anghydffurfiaeth Gymreig, gyda llawer o bersonoliaethau blaenllaw o'r mudiad wedi'u geni yma, gan ddod yn gartref i'r llyfr masnach Cymreig ar ddiwedd y 19eg Ganrif. Roedd Alice Abadam, un o ffigurau blaenllaw mudiad y swffragetiaid Cymreig yn byw ar Deras Picton rhwng 1886-1904.

Mae'r dref yn parhau i fod wedi'i ffurfio'n bennaf o ddwy brif stryd, gan gyfarfod yn y canol lle safai'r Groes Uchel yn wreiddiol ac fe'i meddiannwyd yn ddiweddarach gan y marchnadoedd pysgod a menyn. Mae'r rhain wedi'u tynnu i lawr ac mae cofeb i'r Uwchfrigadydd Syr William Nott yn sefyll yn ei lle, a elwir yn awr yn Faes Nott.
Mae wal y cei wedi'i hailadeiladu a'i hymestyn dros y canrifoedd gyda'r wal a welir heddiw yn dyddio yn ôl pob tebyg o ddechrau'r 1800au pan ymestynnwyd y cei tua'r dwyrain at bont y dref.

Disodlwyd y bont ganoloesol wreiddiol ym 1937 gan bont ffordd yr A484, sydd bellach yn adeilad rhestredig gradd II, wedi cryn ddadlau.

Crynodeb o Ddatblygiad Hanesyddol Teras Picton

Roedd Teras Picton, a enwyd ar ôl yr Is-gadfridog Syr Thomas Picton, y tu allan i aneddiadau Rhufeinig a Chanoloesol tref Caerfyrddin Hen a Newydd, er bod y ffordd yn ôl pob tebyg yn dilyn y ffordd Rufeinig a fyddai wedi gweithredu fel y ffordd orllewinol. mynedfa i dref Caerfyrddin. Hyd at yr 17eg Ganrif roedd yr ardal yn debygol o gael ei defnyddio ar gyfer amaethyddiaeth gyda thai wedi'u hadeiladu o fewn yr 17eg-19eg Ganrif wrth i'r dref dyfu, ffynnu, ac ymestyn i'r gorllewin. Adeiladwyd tollty wrth droed Rhiw'r Gofeb yng nghanol y 18fed Ganrif sy'n dangos ei bwysigrwydd fel porth i'r dref y tu hwnt.

Mae map degwm o ddechrau'r 19eg Ganrif yn dangos cyfres o leiniau mwy o dir, gyda'r rheini i'r de i gyd yn eiddo i Archddiacon Caerfyrddin. Ar yr adeg hon roedd yr ardal yn denau ei phoblogaeth gyda thai i'r gogledd o Deras Picton o Heol Picton i Heol-y-Gwyddau, ac i'r de o Lys Picton i Heol Awst. Mae Heol Picton, Llys Picton a Heol Union hefyd wedi'u nodi'n glir gyda rhai datblygiadau cyfyngedig i'r de o'r rhain, yn ogystal â nifer fach o dai i'r gogledd o Heol Picton. Roedd hwn yn bennaf yn cynnwys terasau gydag ychydig o dai sengl mwy, gan gynnwys Tŷ Picton wedi'i osod o fewn gardd wedi'i thirlunio a oedd yn byw am draean o ochr orllewinol Heol Picton.

Roedd Barics Caerfyrddin wedi'i sefydlu erbyn hyn yn ei leoliad presennol i'r de o Deras Picton ac yn cynnwys ychydig o adeiladau bach ar draws y safle. Cyfeiriwyd yn flaenorol at y teras i'r dwyrain o hwn ar fapiau AO fel The Magazine, yn ôl pob tebyg fel cyfeiriad at y storfeydd amddiffynnol a gedwir yn y barics.

Dinistriwyd y tollty ei hun ym 1843 gan Derfysgwyr Rebeca a oedd yn protestio yn erbyn y trethi uchel yr oedd yn rhaid i ffermwyr eu talu i ddefnyddio'r ffyrdd, yn ogystal â'r anghydraddoldeb cynyddol rhwng tirfeddianwyr cyfoethog a gweithwyr.

Roedd yr Is-gadfridog Syr Thomas Picton yn un o'r ffigurau a goffawyd fwyaf yn gyhoeddus a dadleuol o hanes Cymru, a gafodd ei ganmol yn arwr rhyfel ar ôl iddo gael ei ladd ym mrwydr Waterloo ym 1815. Mae ei gysylltiadau â'r fasnach gaethweision a chreulondeb tuag at gaethweision Affrica tra ei fod yn Llywodraethwr Prydeinig Trinidad o edrych trwy lens hanesyddol heddiw yn arwain at ddealltwriaeth wahanol. Oherwydd hyn, deuir â safbwyntiau coll i'r amlwg, gan gydnabod bod agweddau ar orffennol Cymru yn ymwneud â chamfanteisio ar gaethweision a phobl wedi eu gwladychu ledled y byd. Yn y 1828 dyluniodd John Nash gerflun er anrhydedd iddo gyda cherflun a cherfiadau gan EH Bailey. Yn sefyll dros naw troedfedd a hanner o uchder a thalwyd amdano trwy danysgrifiad cyhoeddus, arhosodd y cerflun hyd 1846, pan gafodd ei ddatgymalu gan ei fod wedi dechrau dadfeilio. Mae un o'r cerfiadau i'w weld o hyd yn Amgueddfa Sir Gaerfyrddin. Ar yr adeg hon roedd yr heneb yn gymharol ynysig, wedi'i hamgylchynu gan gaeau agored ac yn ffurfio ynys yng nghanol y ffordd, gan nodi'r fynedfa i'r terasau preswyl i'r dwyrain. Mae ei leoliad agos i Farics Caerfyrddin hefyd yn annhebygol o fod yn gyd-ddigwyddiad. Codwyd obelisg plaen yn ei le ond fe ailadeiladwyd hyn hefyd ym 1988 oherwydd problemau gyda'r strwythur. Mae plac ar waelod y gofeb hefyd yn coffau Terfysgwyr Rebeca. Gallai'r coed palmwydd sydd wedi'u plannu fod yn gydnabyddiaeth o gyfnod Picton fel Llywodraethwr Prydeinig Trinidad.

Adeiladwyd Eglwys Dewi Sant ym 1837 gyda chorff newydd ym 1855 yn mewnlenwi llain fawr o dir i'r gorllewin. Bellach mae yn ganolfan ddringo, mae'r fynwent, a gysegrwyd ym 1841 yn cael ei chynnal gan Elusen Thomas ac Elizabeth Mayhook.

Erbyn y 1840au roedd tŷ mawr o'r enw Waun-lago wedi'i adeiladu, gyda phorthdy ym mhen draw Heol Picton a ffordd â choed ar ei hyd yn arwain at y tŷ ei hun. Mae hyn bellach wedi'i golli i ddatblygiadau cyfoes ar ddiwedd hanner yr 20fed Ganrif ac nid yw'n ymddangos bod unrhyw dystiolaeth, heblaw am gynllun y ffordd flaenorol, wedi goroesi.

Adeiladwyd Eglwys Gatholig Rufeinig y Santes Fair, capel cynulleidfaol ac ysgol Sul o 1851 gan ymestyn Heol Undeb i'r gogledd. Ar adeg pan oedd Anghydffurfiaeth yn arferol, mae Eglwys y Santes Fair yn enghraifft brin o eglwys Gatholig o fewn y dref. Erys yr ysgol Sul a'r capel cynulleidfaol sy'n gysylltiedig â'r eglwys ond maent bellach yn ysgol gynradd a phreswylfeydd yn eu tro, er eu bod yn cadw eu gwerth grŵp.

Datblygwyd Parc Penllwyn gan y Carmarthen Land Co o 1893 gyda George Morgan yn bensaer, gan ymestyn Teras Picton i'r gorllewin. Yn uwch na lefel y ffordd, mae'r tai yn cael golygfeydd allan i'r dirwedd tu hwnt, yn ogystal â darparu cefnlen i'r heneb. Dengys mapiau AO cynharach yr hyn sy'n ymddangos yn drac rhedeg yn y lleoliad hwn, efallai'n gysylltiedig â'r barics gyferbyn. Mae nifer o leoliadau chwaraeon eraill i'w gweld ledled yr ardal, gyda maes tenis lawnt yn wynebu Heol Picton, sydd bellach yn faes chwarae, a maes rygbi y tu ôl i Lys Picton, lle'r oedd Quins Caerfyrddin yn chwarae gemau rygbi. Mae hwn wedi'i ailddatblygu fel tai.

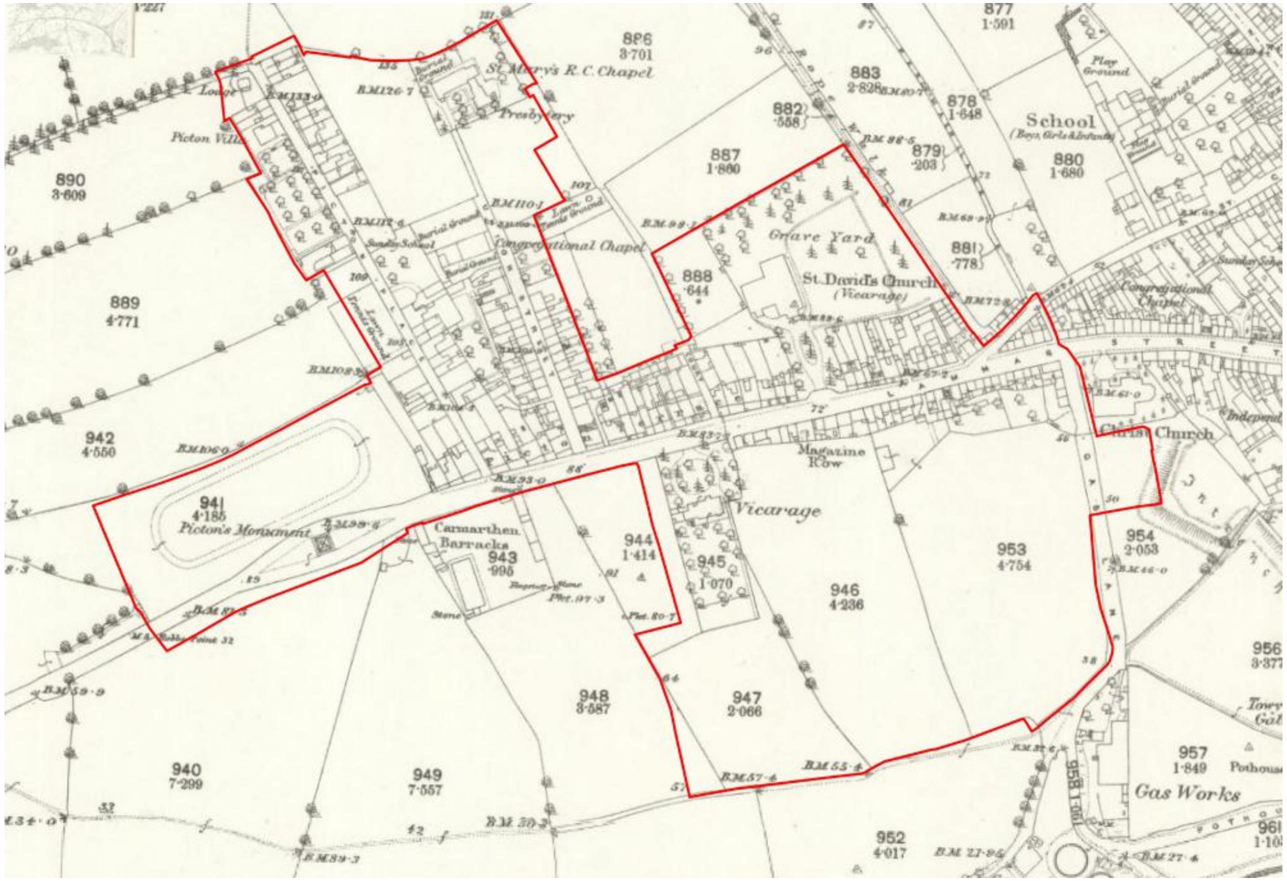

Troshaen Ffin Hanesyddol Teras Picton 1886 (Atgynhyrchwyd gyda chaniatâd Llyfrgell Genedlaethol yr Alban)

Mae ochr ddwyreiniol yr Ardal Gadwraeth wedi'i halinio â gwrthgloddiau'r Rhyfel Cartref sydd i'w gweld o hyd y tu ôl i Gas Lane, a ailenwyd yn Lôn Morfa yng nghanol y 19eg Ganrif.

Agorwyd Parc Caerfyrddin ym 1900 ar dir fferm a brynwyd gan y Comisiynwyr Eglwysig ac a ariannwyd gan y Cyngor Bwrdeistref. Mae'n enghraifft o Fudiad Parciau Cyhoeddus diwedd y 19eg Ganrif gyda llawer o gynllun a strwythurau gwreiddiol y parc yn dal i fodoli. Honnir mai'r felodrom yw'r felodrom concrit hynaf sy'n dal i gael ei ddefnyddio yn y Deyrnas Unedig.

Cyfunwyd y gerddi i'r gorllewin o Rodfa Dewi Sant â'r fynwent ym 1920 ac adeiladwyd y porth presennol ym 1967 yn lle'r rheiliau haearn a'r gatiau hŷn.

Yng nghanol yr 20fed Ganrif ailddatblygwyd barics y fyddin i'w hymddangosiad presennol a datblygwyd y teras i Lôn Morfa, yn ôl pob tebyg o ganlyniad i ddatblygiad y Parc. Parhaodd poblogaeth Heol Picton i fod yn denau hyd at ddiwedd yr 20fed Ganrif pan lenwyd nifer o'r lleiniau â datblygiadau preswyl cyfoes. Cafodd y gwaith nwy, sydd y tu allan i'r Ardal Gadwraeth i'r cyrion deheuol, hefyd ei ailddatblygu ar ddiwedd yr 20fed Ganrif i ddarparu manwerthu y tu allan i'r dref. Ym 1973 codwyd Cylch yr Orsedd ym Mharc Caerfyrddin ar gyfer Seremoni Gyhoeddi Eisteddfod Bro Myrddin 1974, yr eildro i Gaerfyrddin gynnal yr ŵyl ddiwylliannol genedlaethol ers ei chychwyn modern yn 1861.

Mae ymyl deheuol y ffordd bellach wedi ei ddominyddu braidd gan Swyddfeydd Llywodraeth Cymru a'r Llys Sirol a adeiladwyd ar ddechrau'r 21ain Ganrif ac sy'n ffinio â'r Ardal Gadwraeth.

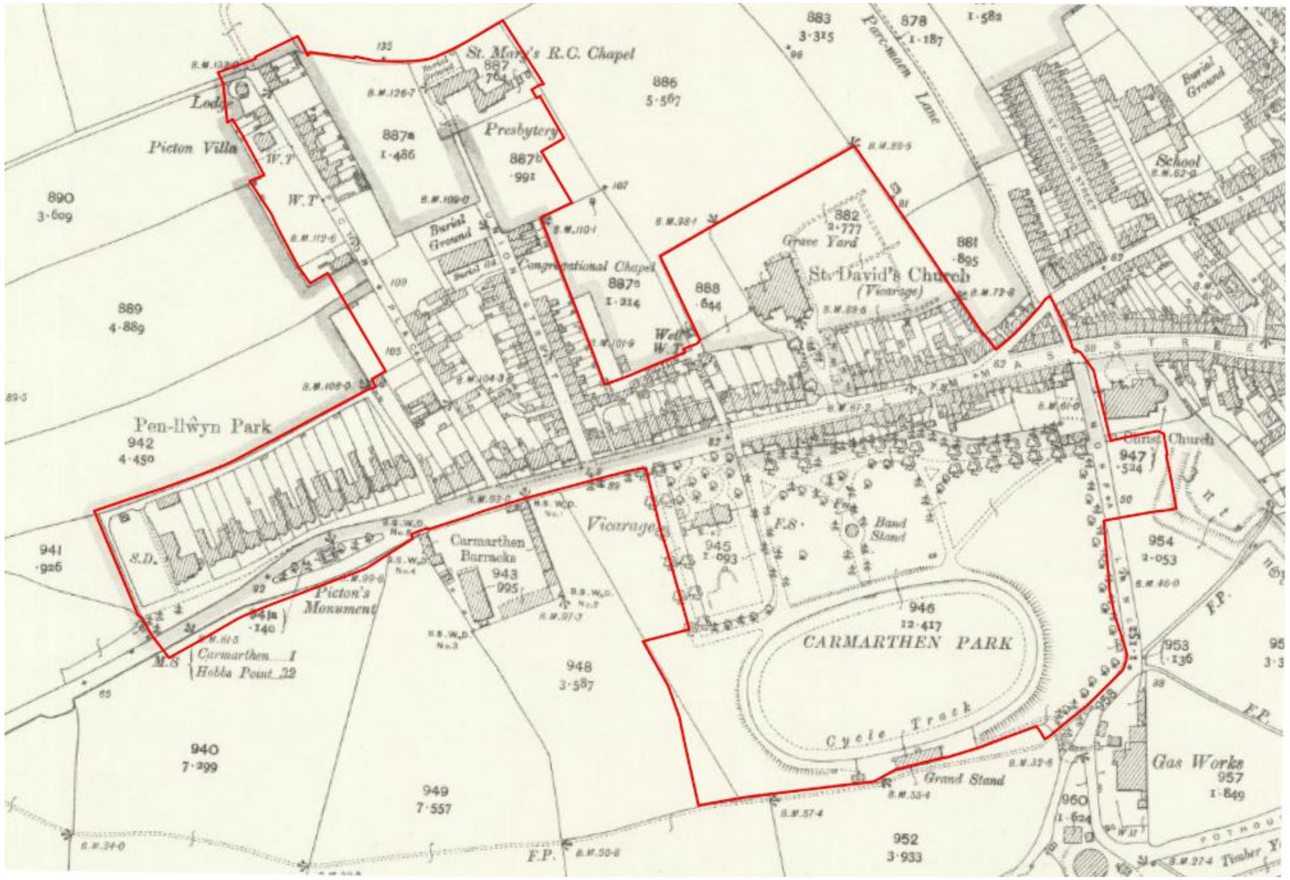

Troshaen Ffin Hanesyddol Teras Picton 1906 (Atgynhyrchwyd gyda chaniatâd Llyfrgell Genedlaethol yr Alban)

4.0 Dadansoddiad Gofodol

4.1 Golygfeydd i mewn i'r Ardal Gadwraeth, y tu mewn iddi ac ohoni

Dylai effaith datblygiadau arfaethedig gynnwys ystyriaeth o olygfeydd i mewn i'r Ardal Gadwraeth, y tu mewn ac ohoni. Nodir y canlynol heb eithrio golygfannau eraill a gellir eu gweld ar y map a ganlyn.

Cofeb Picton

Mae Cofeb Picton yn nodi'r fynedfa i'r Ardal Gadwraeth ac yn dirnod amlwg y gellir ei weld o sawl lleoliad o fewn a thu allan i'r ardal. Mae'r golygfeydd wrth ddynesu o Riw'r Gofeb yn arbennig o nodedig.

Golygfeydd stryd

Mae natur hir a chymharol syth y ffyrdd yn creu golygfeydd hir di-dor ac yn caniatáu i'r terasau tai gael eu darllen gyda'i gilydd. Gallai newidiadau cronnol ar raddfa lai neu ddatblygiadau mawr ar hyd y ffyrdd hyn amharu ar y nodwedd hon. Mae hyn yn cynnwys datblygiadau a fyddai'n terfynu'r golygfeydd hyn sydd y tu allan i'r Ardal Gadwraeth. Mae hyn yn cynnwys

Teras Picton i Heol Awst

Llys Picton i Deras Picton

Heol Undeb i Deras Picton

Heol Picton i Deras Picton

Rhiw'r Gofeb i Deras Picton

Lôn Morfa i'r Afon Tywi

Morfa Lane to the River Tywi

Teras Picton yn edrych i'r dwyrain

Heol Undeb yn edrych i'r gogledd

Parc Penllwyn yn edrych i'r dwyrain

Meindyrau a Thyrau

Mae llawer o'r toeau o fewn Caerfyrddin yn cael ei nodweddu gan feindyrau uchel a thyrau'r eglwysi. Mae'r rhain yn darparu tirnodau pwysig a bwysleisir gan yr uchder lloriau is sy'n nodweddiadol o'r Ardal Gadwraeth. Gallai datblygiadau sy'n torri ar draws y golygfeydd hyn gael effaith negyddol ar yr ardal. Mae hyn yn golygfeydd o;

Yr Eglwys Gynulleidfaol Saesneg, Heol Awst

Eglwys Dewi Sant, Teras Picton

Eglwys y Santes Fair, Stryd Undeb – Mae hon yn fwy cyfyngedig, i'w gweld o Deras Picton a Stryd Undeb yn unig

Parc Caerfyrddin a man agored

Mae'r parc, ardaloedd agored o dirwedd a mynwentydd yn darparu nid yn unig lle pwysig ar gyfer gorffwys a myfyrdod y tu allan i gynllun sydd fel arall yn ddwys o'r Ardal Gadwraeth, ond hefyd mannau a all ddarparu golygfeydd panoramig o'r dirwedd o amgylch. Nodir y golygfeydd canlynol yn arbennig;

Parc Caerfyrddin i'r de a'r dirwedd o amgylch Afon Tywi a thu hwnt

Parc Caerfyrddin i'r gogledd a'r dwyrain sy'n darparu golygfeydd di-dor o'r adeiladau sy'n ffurfio llawer o'r Ardal Gadwraeth

Mynwent Tyddewi sy'n darparu golygfeydd pellgyrhaeddol i'r dirwedd gyfagos i'r gogledd a'r de a golygfeydd mwy cyfyngedig o'r Ardal Gadwraeth i'r dwyrain a'r gorllewin

Yr Eglwys Gynulleidfaol Saesneg ar Heol Awst o Deras Picton

Parc Caerfyrddin

Tirwedd amgylchynol

Oherwydd topograffeg yr ardal, mae nifer o fannau lle gellir gweld y cefn gwlad amgylchynol a thirwedd i'r gogledd a'r de, yn ogystal ag Afon Tywi. Mae'r rhain yn agweddau pwysig ar yr Ardal Gadwraeth y dylid eu cynnal.

Golygfeydd terfynedig a chaeedig

Er bod llawer o'r golygfeydd yn yr Ardal Gadwraeth wedi'u dominyddu gan ychydig o dramwyfeydd mawr, mae'r golygfeydd a welir i lawr strydoedd ochr, rhwng adeiladau ac ar hyd strydoedd cefn hefyd yn rhan annatod a phwysig o gymeriad yr ardal. Mae'r rhain yn cynnig syniad o'r datblygiad preswyl llai y tu ôl i'r terasau mwy ffurfiol o dai sy'n wynebu'r strydoedd.

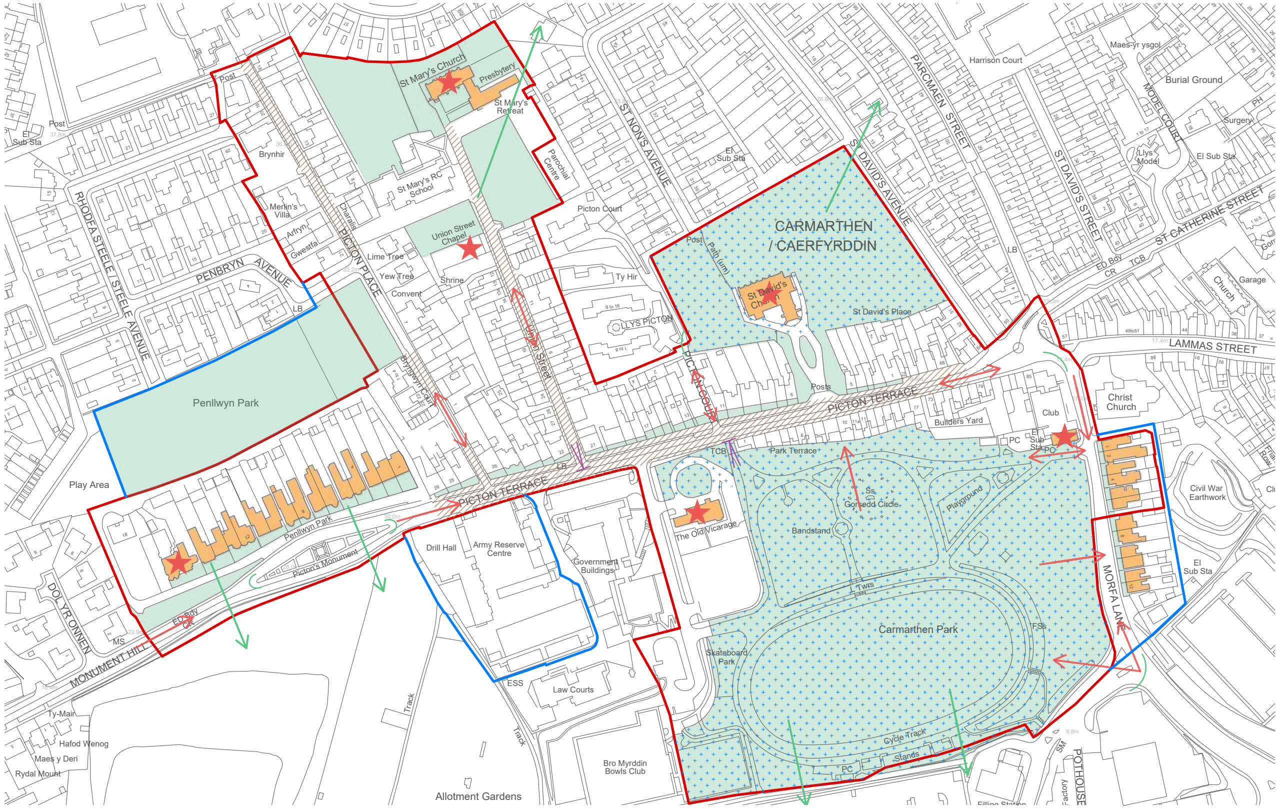

- Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton
- Y newidiadau arfaethedig i'r ffiniau
- Ardaloedd sy'n cynnig ymdeimlad o le
- Ardaloedd sy'n cynnig naws gaeëdig
- Mannau gwyrdd cadarnhaol
- Toeau arwyddocaol
- Y prif dirnod / adeiladau allweddol
- Golygfeydd pwysig o'r dirwedd
- Golygfeydd pwysig o'r stryd
- Golygfeydd terfynedig
- Golygfeydd allwyredig

4.2 Prif Dirnodau ac adeiladau allweddol

Mae Ardal Gadwraeth Teras Picton yn cynnwys 35 o adeiladau a strwythurau rhestredig yn y dref sy'n dyst i ansawdd uchel ei phensaernïaeth a'r cysylltiadau hanesyddol a'r datblygiad sy'n rhan hanfodol o'i chymeriad.

Adeiladau a Strwythurau Rhestredig

Dewi Sant

Mae Eglwys Dewi Sant yn eglwys blwyf Anglicanaidd restredig Gradd II a adeiladwyd gyntaf ym 1835-7 gan Edward Haycock. Mae'r eglwys wedi'i hymestyn sawl gwaith, gyda chorff yr eglwys yn cael ei chreu ym 1853-5 pan ddaeth yn eglwys Gymraeg y dref. Roedd Haycock wedi bwriadu i'r tŵr fod yn bwynt terfynol i Heol Awst ond roedd tai a godwyd i'r de ddwyrain yn cuddio hyn. Er ei bod yn gudd o sawl golygfa mae'r eglwys yn parhau i fod yn dirnod amlwg, yn enwedig y fynwent pan edrychir arni o'r gogledd a'r tŵr. Mae'n enghraifft dda o ddatblygiad y dref yn y 19egG gyda chyfnodau gweladwy o estyniad yn gysylltiedig â thwf y dref. Mae hefyd yn darparu toriad o'r teras i Deras Picton.

Eglwys y Santes Fair

Mae'r Eglwys Gatholig Rufeinig hon, sy'n adeilad rhestredig Gradd II, wedi'i gosod yn ôl o Deras Picton ac fe'i hadeiladwyd ym 1851-2 gan Charles Hansom o Fryste, cynllunydd eglwysi Catholig Fictoraidd nodedig. Newidiwyd yr eglwys wedi hynny ym 1889 a 1892 pan ychwanegwyd ffenestri corff yr eglwys. Ochr yn ochr ag Ysgol Gynradd y Santes Fair a Chapel yr Annibynwyr, mae'r adeiladau hyn yn ffurfio grŵp sy'n creu diwedd naturiol i'r Ardal Gadwraeth, er bod eu cyfraniad i'r Ardal Gadwraeth yn lleihau oherwydd eu lleoliad i ffwrdd o'r ffordd fawr. Mae'n parhau i fod yn enghraifft dda o ddyluniad Gothig wedi'i adfywio ac mae'n darparu man agored pwysig yn yr Ardal Gadwraeth.

Gwynfryn

Y tŷ Fictoraidd cywrain hwn o 1900 yw'r mwyaf o Barc Penllwyn, a ddatblygwyd gan y Carmarthen Land Co o 1893 gyda'r pensaer George Morgan, pensaer lleol enwog a ddyluniodd hefyd 13 o'r 15 o dai eraill o fewn y teras. Bellach wedi'i rannu'n 2 annedd, mae tŷ carreg Pennant yn nodi'r fynedfa i'r Ardal Gadwraeth a Pharc Penllwyn, wedi'i bwysleisio gan ei safle uchel ar y plot cornel.

Cofeb Picton

Cofeb obelisg rhestredig Gradd II i'r Is-gadfridog Syr Thomas Picton, y swyddog uchaf i farw ym mrwydr Waterloo. Disodlodd yr obelisg presennol gofeb fawr a ddyluniwyd gan John Nash a adeiladwyd ym 1825-8 gyda cherfluniau a cherfiadau cerfwedd a ddadfeiliodd o fewn ychydig flynyddoedd. Cafodd hwn ei ddisodli ym 1846 gan osod obelisg yn ei le gyda llewod o'i gwmpas, er bod y llewod wedi'u hepgor i arbed arian a chanonau'n cael eu defnyddio yn lle hynny. Cafodd yr heneb ei hailadeiladu ym 1988 oherwydd pryderon diogelwch, ac yn ystod gwaith adeiladu darganfuwyd rhan o gofeb wreiddiol Nash o fewn y strwythur. Mae Picton yn parhau i fod yn ffigwr dadleuol yn hanes milwrol Cymru, ond mae'r heneb yn parhau i fod yn nodwedd treflun arwyddocaol ac yn dathlu'r fynedfa i'r Ardal Gadwraeth.

Y Felodrom

Cwrtil sy'n cael ei restru fel rhan o'r parc Fictoraidd, mae'r felodrom yn un o'r rhai hynaf o'i fath yng Nghymru ac yn un o lond llaw yn unig wedi ei adeiladu o goncrit. Mae'n rhad ac am ddim i'w ddefnyddio gan y cyhoedd ac mae cae rygbi yn ei ganol. Mae'r felodrom yn rhan arwyddocaol o ddyluniad y parc ac mae ei leoliad uchel yn rhoi golygfeydd godidog allan tuag at y dirwedd ddeheuol. Mae hefyd yn ddarn sylweddol o seilwaith cymunedol sy'n dal i wasanaethu yn ei swyddogaeth a'i ddiben gwreiddiol.

Adeiladau Anrhestredig ac Adeileddau o bwys

Nid yw'r adeiladau a ganlyn wedi'u rhestru'n statudol ond maent yn atgyfnerthu cymeriad yr ardal, yn darparu tirnod pwysig neu'n rhan o dreftadaeth Caerfyrddin oherwydd arwyddocâd pensaernïol, hanesyddol neu archeolegol, ac fe'u cydnabyddir fel asedau treftadaeth na ellir eu disodli. Fel y cyfryw, cynigiwn eu cynnwys ar restr leol o adeiladau teilwng; ni fyddai hyn yn rhoi gwarchodaeth statudol i adeilad ac ni fyddai gwaith ar adeilad rhestredig lleol angen caniatâd adeilad rhestredig, ond byddai diddordeb arbennig yr adeilad yn ystyriaeth berthnasol yn y broses cais cynllunio.

Capel yr Annibynwyr

Adeiladwyd y capel ym 1856 a chafodd ei ehangu wedyn ym 1872 ac mae'n cadw ei gysylltiad pensaernïol a hanesyddol â'r Santes Fair, er ei fod bellach yn cael ei ddefnyddio fel preswylfa breifat. Mae'n cyfrannu'n sylweddol at Heol Undeb a lleoliad Eglwys y Santes Fair, er bod ei gyfraniad gweledol posibl i'r Ardal Gadwraeth gyfan yn llai oherwydd ei leoliad ac wedi'i osod yn ôl o ymyl y stryd.

Yr Hen Ficerdy

Saif yr Hen Ficerdy mewn llain sylweddol i'r de o Deras Picton ac mae'n darparu trawsnewidiad naturiol o'r ffryntiadau trefol dwysedd uchel i Barc Caerfyrddin a thirnod nodedig ar y stryd. Wedi'i adeiladu yng nghanol y 19eg Ganrif a'i ddylunio gan Richard Kyrke Penson, Syrfëwr Sir Gaerfyrddin yn ddiweddarach, mae'n cael ei ddefnyddio bellach fel eiddo masnachol ond mae wedi cadw ei leoliad wedi'i dirweddu sy'n rhan bwysig o'r strydlun.

Park Lodge, Heol Morfa

Wedi'i adeiladu fel porthordy i'r parc ar ddechrau'r 1900au, mae'r annedd hardd hon o frics coch wedi cadw ei pherthynas â'r parc a hwn oedd yr adeilad cyntaf i gael ei adeiladu ar Heol Morfa. Mae datblygiad y neuadd i'r gogledd wedi effeithio ar ei leoliad ond erys ei gysylltiad hanesyddol â'r parc.

4.3 Mannau Gwyrdd a Naturiol Pwysig

Mae'r Ardal Gadwraeth yn elwa o lawer o goed aeddfed, mannau gwyrdd, a chynefinoedd naturiol, sy'n cyfrannu at y strydlun ac yn darparu toriadau i ddwysedd uchel y tai teras i'r stryd. Mae'r nodweddion a'r mannau allweddol yn cynnwys:

- Parc Caerfyrddin
- Mynwent Dewi Sant
- Mynwent y Santes Fair
- Mynwent Capel yr Annibynwyr
- Tir yr hen ficerdy
- Coed stryd i Deras Picton
- Gerddi blaen Teras Picton a Pharc Penllwyn
- Grîn gymunedol a choed i Blas Picton
- Cae chwarae i'r de o Eglwys y Santes Fair
- Coed Palmwydd i Gofeb Picton

Dangosir mannau gwyrdd a nodweddion lleol ar y map a ganlyn.

Mynwent Dewi Sant

Gerddi blaen Parc Penwellyn

Coed stryd a gerddi ffrynt Teras Picton

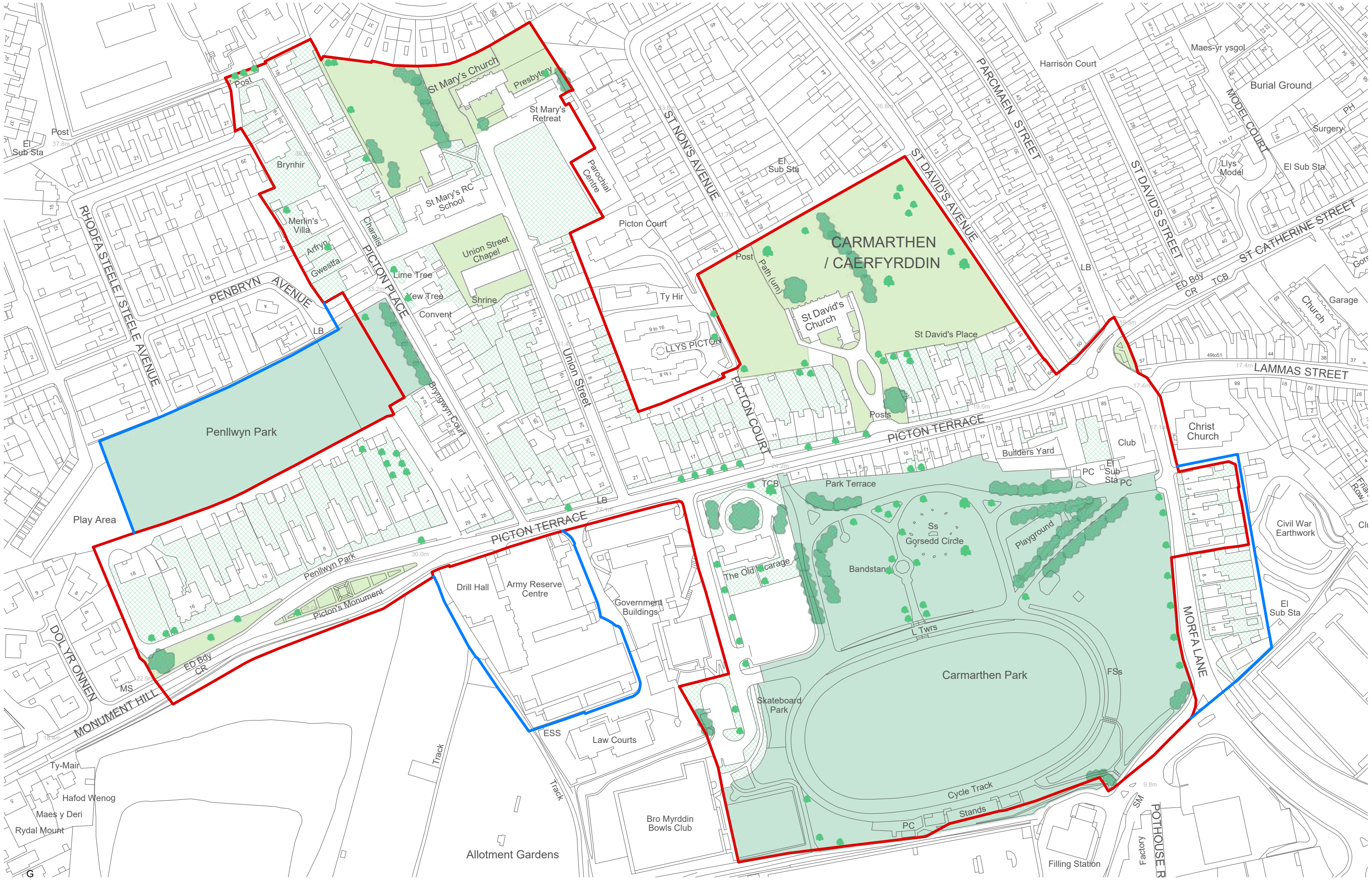

- Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton
- Y newidiadau arfaethedig i'r ffiniau
- Mannau gwyrdd
- Parciau
- Gerddi preifat/lled-breifat
- Coed
- Grŵp o goed

5.0 Cymeriad a Gwedd

Mae'r adran hon yn disgrifio cymeriad a gwedd yr ardal fel ag yr oedd ar adeg yr astudiaeth hon.

5.1 Nodweddion Treflun

Mae'r Ardal Gadwraeth wedi'i gosod yn bennaf ar hyd ffordd linellol hanesyddol gyda thai teras wedi'u gosod ar ymyl y stryd neu'n ôl ohoni. Mae nifer o ffyrdd eilaidd yn croestorri hyn i'r gogledd, tra bod Parc Caerfyrddin yn dominyddu'r de yn bennaf, er bod hyn wedi'i guddio o sawl golygfa gan y tai teras i Deras Picton. Mae topograffi'r ardal sy'n goleddu o'r gogledd i'r de yn caniatáu i'r tai hynny i'r gogledd neu'n uwch na lefel y stryd gael golygfa drawiadol o Afon Tywi, er bod swyddfeydd cyfoes Llywodraeth Cymru wedi cael effaith negyddol ar y golygfeydd hyn o Heol Undeb.

Mae Cofeb Picton a thŵr Dewi Sant yn cynnig tirnodau gweledol parhaus yn y toeau sy'n caniatáu i rywun sefydlu ble y mae, gyda simneiau sydd wedi goroesi a thoeau ar ongl yn ychwanegu at yr amrywiaeth hwn. Mae Dewi Sant a'r Hen Ficerdy yn cynnig seibiannau naturiol i'r ffordd mewn ardal drefol sydd fel arall yn ddwys iawn.

Mae teimlad cryf o fod wedi'i amgáu i lawer o'r ardal, wedi'i bwysleisio gan y tai teras, y deipoleg ailadroddus trwy lawer o'r Ardal Gadwraeth, maint yr adeiladau a golygfeydd hir syth. Mae cyfraniad coed stryd a gerddi blaen yn nodwedd bwysig gan ei fod yn helpu i leddfu rhywfaint ar y teimlad hwn. Mae'r parc yn eithriad amlwg i hyn, er bod yr adeiladau i'r gogledd, dwyrain a'r gorllewin yn diffinio ei ymylon ac yn cyfyngu ar y golygfeydd tuag allan. Mae'r ardal yn cael ei dominyddu'n bennaf gan ddefnydd preswyl sy'n cynnal rhywfaint o barhad wrth i chi grwydro'r ardal, fodd bynnag mae gwahaniaethau clir rhwng yr hen fythynnod gweithwyr o'r 19eg Ganrif

Teras Picton ar gyffordd Llys Picton

Giât gefn a wal derfyn ar Heol Picton

Y fynedfa i Ddewi Sant

ar ben dwyreiniol Teras Picton, sydd wedi'u gosod ar ymyl y stryd, a'r rhai i y pen gorllewinol a Pharc Penllwyn a adeiladwyd ar gyfer dosbarth cymdeithasol uwch ac sydd â gerddi blaen yn nodweddiadol. Mae hon yn nodwedd arbennig o fewn yr Ardal Gadwraeth, yn ogystal â'r dref gyfan.

Mae'r strydoedd eilaidd sy'n rhedeg i'r gogledd wedi gweld y datblygiadau mewnlenwi mwyaf cyfoes sydd wedi cael effaith negyddol oherwydd eu dyluniad pensaernïol, defnydd deunyddiau a lleoliad i ffwrdd o ymyl y stryd sydd allan o gymeriad gyda'r Ardal Gadwraeth. Maent hefyd wedi erydu llawer o'r mannau gwyrdd ac agored a arferai eistedd y tu ôl i'r ffordd gan gynyddu eu heffaith ar olygfeydd strydoedd.

Er mai rhesi hir o derasau sy'n dominyddu'n bennaf, ceir golygfeydd trwy a rhwng adeiladau, yn ogystal â thu ôl i adeiladau o'r parc a'r ffyrdd eilaidd. Mae'r rhain yn darparu seibiannau i'r terasau ac yn rhoi rhyw syniad o'r ardaloedd sydd y tu hwnt i ymyl y stryd. Yn aml gellir diystyru'r rhain ac fel y cyfryw gallant ddioddef o waith cynnal a chadw gwael a newidiadau amhriodol, ond ni ddylid diystyru eu heffaith ar olygfeydd drwy'r Ardal Gadwraeth.

Traffig sy'n dominyddu llawer o'r Ardal Gadwraeth, y gellir ei ddisgwyl efallai oherwydd ei gynllun yn dilyn prif dramwyfa. Fodd bynnag, mae'n braf gweld nad oes parcio oddi ar y ffordd wedi'i fabwysiadu yma, a fyddai â'r potensial i rwystro golygfeydd ar hyd Teras Picton ac yn ei dro erydu cymeriad gweledol ardal. Dylid gwrthwynebu cyflwyno parcio oddi ar y ffordd yma. Gall hyn effeithio ar symudiad drwy'r ardal gan eich bod yn tueddu i gerdded ar un ochr i'r ffordd yn unig, er bod man croesi ym mhen gorllewinol y parc, a gallwch gerdded drwy'r parc fel dewis arall ar y pwynt hwn.

Mae Cofeb Picton a Thŷ Gwynfryn yn cynnig

mynedfa nodedig i'r Ardal Gadwraeth i'r gorllewin. Mae'r fynedfa ddwyreiniol ar y gylchfan rhwng Heol Awst a Rhes Picton, mewn cymhariaeth, yn llawer gwannach, wedi'i dominyddu gan draffig ac wedi'i lleihau ymhellach gan Milford House sydd wedi'i gosod yn ôl o fewn ardal darmac gyda pharcio oddi ar y ffordd ac sydd o ddyluniad cyfoes gwaeth nad yw'n nodweddiadol o'r ardal. Mae'r wal uchel i'r de o Barc Caerfyrddin yn cynnig ffin glir i'r de, ond gellid cryfhau'r fynedfa o'r gornel hon trwy newid y ffin yn y fan hon.

Gerddi cefn i Barc Penwellyn

Cyffordd Heol Awst, Teras Picton a Lôn Morfa

5.2 Deunyddiau adeiladu

Mae'r delweddau a'r rhestr ganlynol yn rhoi enghreifftiau o'r deunyddiau a ddefnyddir yn yr Ardal Gadwraeth sydd naill ai'n gwella neu'n gwarchod nodweddion yr ardal.

Pennant patrymog, rwbel a cherrig ag wyneb craig i adeiladau tirnod mwy o natur grefyddol yn nodweddiadol yn ogystal â waliau terfyn

Brics wedi'u paentio

Rendrad wedi'i beintio

Gorchudd to llechi

Gwaith plwm

Gwaith coed wedi'i baentio

Gwaith haearn bwrw / haearn gyr

Nwyddau dŵr glaw haearn bwrw

Teils coch yn hongian ym Mharc Penllwyn

5.3 Uchder adeiladau a pherthnasoedd â lleiniau

Mae'r adeiladau yn 2 - 3 llawr o uchder yn bennaf. Lle rhagorwyd ar hyn mae'n creu newid amlwg yn ddrychiad y stryd ac wedi cael effaith negyddol ar gysondeb sy'n nodweddu llawer o'r Ardal Gadwraeth. Yr eithriadau i hyn yw'r eglwysi sy'n sefyll o fewn eu tiroedd eu hunain ac yn gweithredu fel tirnodau.

I'r de o Deras Picton mae'r tai wedi'u lleoli'n union ar ymyl y stryd, tra bod y rhai i'r gogledd ac ar Lôn Morfa wedi'u gosod yn ôl gyda gerddi blaen i'r stryd ac ymyl glas i'r ffordd. Mae Parc Penllwyn yn uwch na lefel y stryd gyda ffordd breifat sy'n gosod y teras hwn ar wahân i'r lleill ac yn creu grŵp sylweddol o adeiladau sy'n sefyll ar wahân i weddill yr Ardal Gadwraeth.

Mae'r rhai ar ffyrdd eilaidd fel arfer ar y palmant heb erddi blaen. Mae nifer o dramwyfeydd wedi'u creu ar Heol Picton sy'n creu drychiad mwy amrywiol sy'n annodweddiadol ac yn tynnu sylw. Mae coed strydoedd a waliau terfyn yn helpu i gynnal ymyl y stryd yma.

Mae'r Hen Ficerdy yn eithriad i'r uchod, fel adeilad ar raddfa ddomestig ond wedi'i leoli o fewn ei dir wedi'i dirlunio ei hun. Fodd bynnag, mae ei gysylltiad â'r parc yn sicrhau ei fod yn eistedd yn gyfforddus o fewn y strydlun.

Tai ar ochr ogleddol Teras Picton

Tai ar ochr ddeheuol Teras Picton

5.4 Manylion nodweddiadol neu arwyddocaol

I Barc Penllwyn

Bargodion talcennog
Balconïau

Parc Penllwyn ac ochr ogleddol Teras Picton hyd at Ddewi Sant

Ffenestri bae pren

I adeiladau tirnod gan gynnwys rhai o gymeriad crefyddol

Tyrau a meindyrau

Giatiau a rheiliau gwaith haearn addurniadol

Ffenestri pen bwa

Manylion cyson trwy gydol yr Ardal Gadwraeth

Rendradau wedi'u paentio'n lliwgar

Ffenestri codi pren, yn nodweddiadol 1 dros 1 a 6 dros 1

Canopïau drws

Amgylchiadau ffenestri mynegedig

Toeau ar ongl

Simneiau

Waliau terfyn cerrig rwbel

Nodweddion a henebion yn y parth cyhoeddus

Rheiliau metel

5.5 Parth cyhoeddus; arwynebau, celfi stryd ac arwyddion

Mae'r ffyrdd a'r palmentydd wedi'u tarmacadamio â phafinau concrit. Mae cyfres o ddau neu dri gris wedi'u gosod ar ymyl ogleddol y ffordd i Deras Picton o fewn yr ymyl glas i lywio'r newid mewn uchder rhwng y palmant a'r ffordd. Mae nodweddion ymyl ffordd wedi'u cyfyngu i fewnosodiadau cyfoes fel arwyddion ffyrdd, goleuadau traffig a bolardiau sy'n atal ceir rhag gyrru ar balmentydd. Disgwylir bod angen lefel o seilwaith ar gyfer diogelwch a llywio ac nid yw'r lefel bresennol yn cael effaith andwyol, er bod angen rhoi ystyriaeth ofalus i osod eitemau pellach fel nad ydynt yn cuddio adeiladau neu olygfeydd allweddol.

Mae gan y parc nifer o elfennau tir cyhoeddus nodedig gan gynnwys y ffynnon ddŵr, y bandstand, a'r cylch cerrig. Mae yna hefyd nifer o feinciau, ond efallai fod y rhain yn gyfyngedig o ystyried defnydd y parc fel man amwynder allweddol. Mae'r felodrom yn rhan arwyddocaol o'r parc ac yn darparu canolbwynt a rhan bwysig a gweledol o hanes Caerfyrddin, yn ogystal â bod yn gartref i dîm rygbi Quins Caerfyrddin.

Datblygiad cyfoes yn Llys Picton

Parc Caerfyrddin

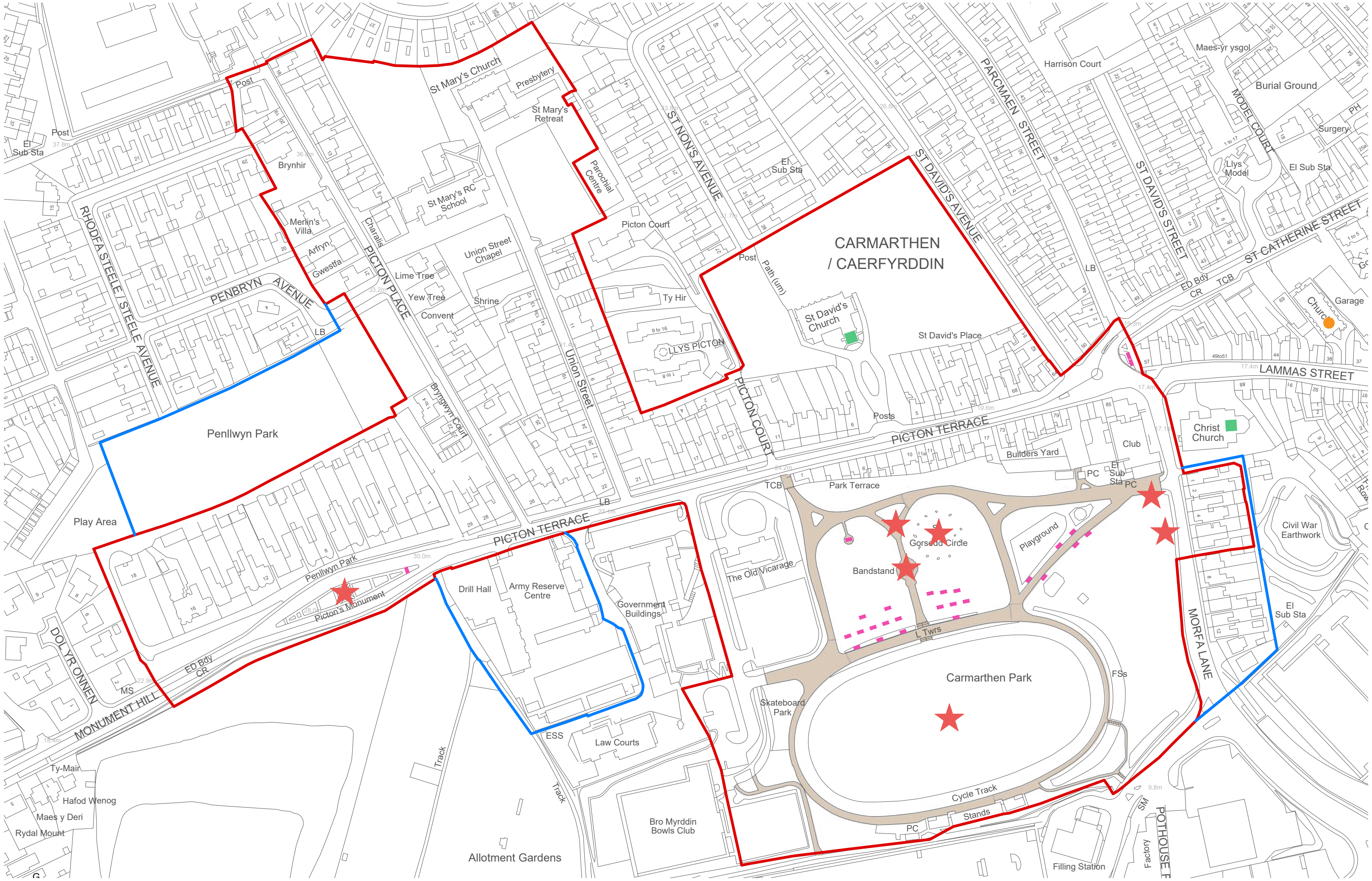

Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton

Y newidiadau arfaethedig i'r ffiniau

Mannau i gerddwyr

Nodwedd hanesyddol o'r treflun

Stryd o'r treflun

Meindwr

Tŵr

5.6 Deunyddiau a thriniaethau terfyn

Mae’r waliau terfyn hanesyddol sydd wedi goroesi fel arfer wedi’u hadeiladu o gerrig rwbel. Ar ffyrdd eilaidd mae’r rhain yn tueddu i fod yn weddol uchel i atal pobl rhag edrych i mewn i erddi cefn. Mae gan erddi blaen waliau terfyn carreg rwbel neu frics isel gyda rheiliau a gatiau addurniadol haearn gyr neu haearn bwrw. Mae llain las yn rhedeg ar hyd ymyl y palmant i’r gogledd o Deras Picton sy’n helpu i wahanu cerddwyr oddi wrth y ffordd brysur. Mae gan swyddfeydd Llywodraeth Cymru ffens pyst ffens pren at ymyl y palmant sy’n annodweddiadol ac yn gosod yr adeilad hwn ar wahân ymhellach. Mae’r giatiau addurnol i fynedfa ddwyreiniol y parc yn arbennig o nodedig, ond mewn cymhariaeth mae’r fynedfa orllewinol braidd yn gudd a gellid ei dathlu ymhellach.

Mae’r gatiau i eglwys Dewi Sant wedi’u colli ond mae’r wal derfyn isel yn caniatáu i leoliad gwyrdd yr eglwys gael ei werthfawrogi o lefel y stryd, er bod gosod pyst concrit yn ddiweddar yn amharu ar y berthynas hon.

Oherwydd nifer yr enghreifftiau o reiliau hanesyddol sydd wedi goroesi, lle defnyddiwyd rheiliau cyfoes, mae’r rhain yn sefyll ar wahân ac yn niweidiol i gymeriad yr Ardal Gadwraeth.

Gatiau addurniadol i Barc Caerfyrddin

Rheiliau metel i Deras Picton

Wal derfyn garreg i Ddewi Sant

6.1 Adeiladau sy'n gwneud cyfraniad cadarnhaol i'r Ardal Gadwraeth

Yn ogystal â'r adeiladau nodedig hynny a nodir yn adran 4.1, mae llawer o adeiladau llai cymedrol yn gwneud cyfraniad cadarnhaol i gymeriad ac ansawdd yr ardal gadwraeth; gall hyn fod am sawl rheswm gwahanol. Mae'r rhain yn cynnwys eu cyfraniad treflun, megis y grŵp teras ym Mharc Penwllyn; ansawdd pensaernïol; a nodweddion addurniadol, neu gysylltiadau hanesyddol neu ddiwylliannol. Er bod nifer o adeiladau sy'n gwneud cyfraniad cadarnhaol i'r ardal gadwraeth, mewn llawer o achosion mae eu hansawdd pensaernïol wedi'i beryglu gan addasiadau gwael. O ran eiddo domestig, mae hyn yn dueddol o fod oherwydd colli nodweddion hanesyddol megis ffenestri codi pren. Er gwaethaf hyn, mae'r adeiladau hyn yn dal i ddangos rhinweddau cryf a chyfraniadau cadarnhaol y gellid eu gwella'n fawr trwy wneud iawn am y newidiadau sy'n tynnu sylw. Byddai ceisiadau i ddadwneud newidiadau anghydnaws naill ai fel cais unigol neu fel rhan o ailddatblygiad ehangach yn cael eu cefnogi.

6.2 Adeiladau sy'n tynnu oddi ar yr Ardal Gadwraeth

Negative buildings are identified as those which, due to their scale, detailed design, or materials, are incongruous in relation to the predominant character of the conservation area. These may be considered as candidates for wholesale redevelopment, although in some case, it may be suitable to retain the shell of these buildings, avoiding the embodied carbon associated with large scale redevelopment.

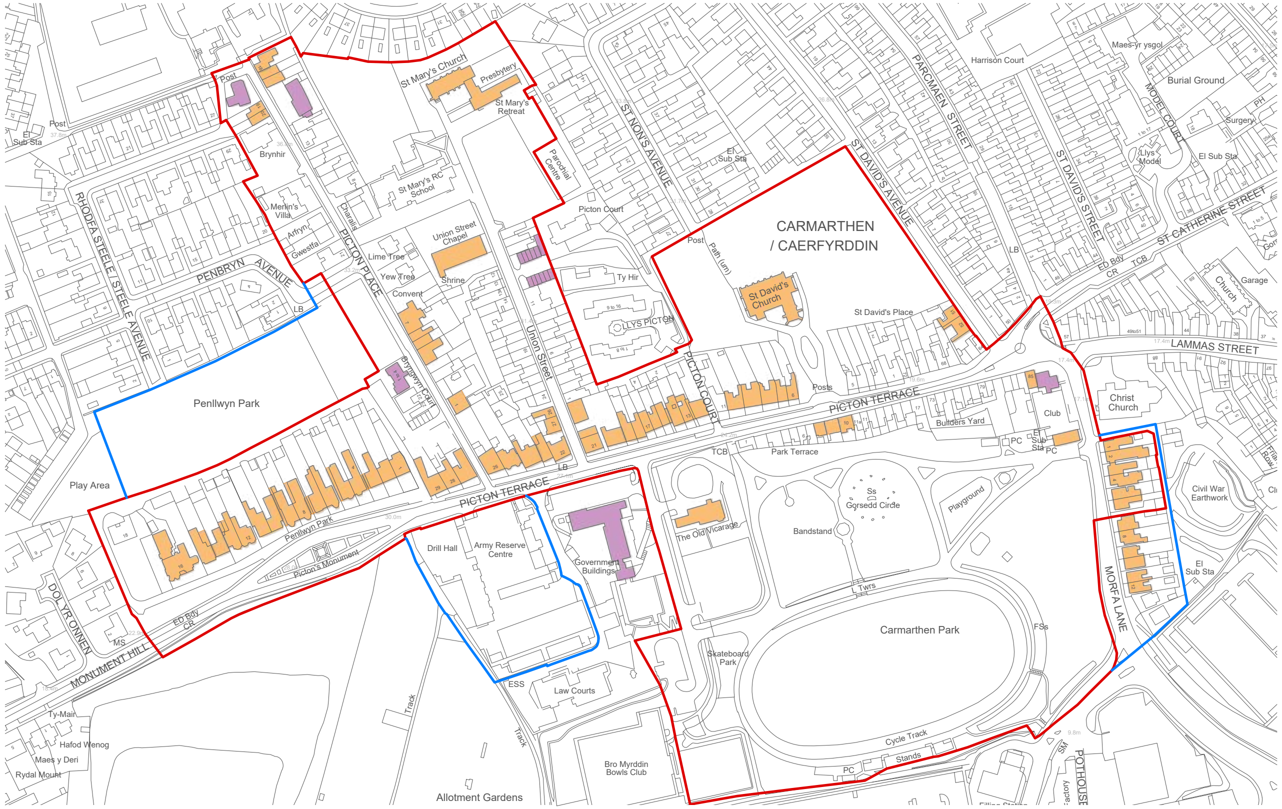

Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton
Y newidiadau arfaethedig i'r ffiniau
Adeiladau cadarnhaol
Adeiladau amharol

7.0 Arwyddocâd

Un o'r egwyddorion arweiniol ar gyfer rheoli newid yn yr amgylchedd hanesyddol yw dealltwriaeth o arwyddocâd yr ased hwnnw, boed yn adeilad, lle, neu rywbeth mwy anniriaethol. Mae arfer gorau yn awgrymu asesu arwyddocâd yn erbyn cyfres o werthoedd a nodir isod:

Gwerth Tystiolaethol: Yr olion ffisegol a'r ffabrig sydd wedi goroesi sy'n dal i fodoli yn yr ardal

Gwerth Hanesyddol: Sut gall yr ardal ein hysbysu am bobl, digwyddiadau neu agweddau ar fywyd yn y gorffennol

Gwerth Esthetig: A yw'r ardal yn bleserus i gerdded o gwmpas a phrofi

Gwerth Cymunedol: Y gwerth sydd ganddi i'r bobl sy'n byw, yn gweithio ac yn ymweld â'r ardal

Gallai pob un o'r gwerthoedd hyn fodoli mewn lefelau amrywiol o isel i uchel ac mae hyn hefyd yn bwysig i'w ddeall. . Mae hefyd yn bwysig cydnabod yr eitemau hynny a allai fod y tu allan i'r categorïau hyn neu ddod o fewn categorïau lluosog i lefelau gwahanol. Gall hyn fod yn arbennig o wir wrth ystyried y nodweddion hynny sy'n creu ymdeimlad o le.

Mae'r crynodeb a ganlyn yn nodi'r eitemau allweddol o bwys ar gyfer yr Ardal Gadwraeth. Dilynir hyn gan archwiliad manylach o bob eitem a gorffennir trwy nodi sut mae pob un yn berthnasol i werthoedd tystiolaethol, hanesyddol, esthetig a chymunedol ac i ba lefel.

- Patrwm strydoedd hanesyddol sydd wedi goroesi i raddau helaeth o greadigaeth Rufeinig y dref trwy'r twf a welwyd yn y 18 -19eg Ganrif
- Yn hanesyddol bu'n gweithredu fel y fynedfa orllewinol i Dref Caerfyrddin
- Cofeb Picton a Thŷ Gwynfryn yn dathlu'r
- fynedfa i'r Ardal Gadwraeth
- Sawl cysylltiad â digwyddiadau a phobl nodedig
- Enghraifft anarferol o Eglwys Gatholig bwrpasol y Santes Fair
- Parc Penllwyn oherwydd ei ansawdd pensaernïol ac fel enghraifft o ddatblygiad dosbarthiadau cymdeithasol o'u cyferbynnu â bythynnod gweithwyr y 19eg Ganrif
- Enghreifftiau niferus o diroedd a chyfleusterau hamdden cyhoeddus
- Parc Caerfyrddin a'r Felodrom
- Cyfres o nodweddion arwyddocaol golygfeydd i, o a thrwy'r ardal yn aml oherwydd ei thopograffeg
- Adeiladau lleol a chenedlaethol o bwys
- Teimlad cryf o amgáu wedi'i gymysgu â mannau o wyrddni, cipolygon a golygfeydd ehangach
- Cyfraniad coed stryd a gerddi ffrynt
- Tir cyhoeddus nodedig a nodweddion treflun
- Ffiniau hanesyddol sydd wedi goroesi gan gynnwys gwaith metel a charreg rwbel
- Patrwm defnydd cyson gan gynnwys preswyl, crefyddol, addysgol, adloniadol, a milwrol
- Enghreifftiol o dwf y dref yn y 18fed Ganrif a dechrau'r 20fed Ganrif

Patrwm Strydoedd Hanesyddol

Mae Teras Picton i raddau helaeth yn dilyn y ffordd Rufeinig a arweiniai at Dref Caerfyrddin o'r gorllewin, gyda ffyrdd cangen i gogledd a de, a datblygiad yn dilyn hyn. Mae'r ffordd yn parhau i fod yn brif echel drwy'r Ardal Gadwraeth ac felly mae'n dal i lywio datblygiad i raddau helaeth a'r ffordd y mae rhywun yn symud drwy'r ardal ac yn ei phrofi.

Mynediad gorllewinol i Gaerfyrddin

Mae tarddiad tref ganoloesol Caerfyrddin yn dilyn adeiladu'r Castell a'i ehangu i'r dwyrain a'r gorllewin. Erbyn y 18fed Ganrif roedd tollty wedi'i greu ar waelod Rhiw'r Gofeb gyda Theras Picton yn dod yn brif borth gorllewinol i'r dref sydd bellach wedi'i ehangu'n fawr, a ddethlir ymhellach gan godi Cofeb Picton. Er i'r tollty ei hun gael ei ddinistrio ym 1843 a bod y dref wedi ehangu ymhellach i'r gorllewin, mae'r heneb a phatrwm datblygu'r adeiladau yn dal i gadw'r cysylltiad hanesyddol hwn.

Cofeb Picton a Thŷ Gwynfryn

Mae Cofeb Picton a Thŷ Gwynfryn oherwydd eu lleoliad, ansawdd pensaernïol ac uchder yn nodi'r fynedfa i'r Ardal Gadwraeth ac yn creu ymdeimlad eich bod wedi mynd i mewn i ardal o arwyddocâd arbennig yn ogystal â nodi ymyl gorllewinol canol y dref yn y 19eg Ganrif.

Digwyddiadau a phobl nodedig

Mae'r Ardal Gadwraeth wedi bod yn dyst i nifer o ddigwyddiadau hanesyddol nodedig, mae wedi bod yn gartref i nifer o drigolion nodedig ac mae'n cadw cysylltiad ffisegol â llawer o'r rhain trwy strwythurau adeiledig. Mae hyn yn cynnwys; cydnabyddiaeth o ddinistrio'r tollty gan Derfysgwyr Rebeca ym 1843 trwy blac ar Gofeb Picton; yr Is-gadfridog Syr Thomas Picton oedd un o'r ffigurau a dderbyniodd y mwyaf o goffâd cyhoeddus a dadleuol yn hanes Cymru, fe'i canmolwyd yn arwr rhyfel ar ôl ei ladd ym mrwydr Waterloo yn 1815 ac oherwydd hyn codwyd ac enwyd Cofeb Picton a Theras Picton; roedd Alice Abadam, un o ffigurau blaenllaw mudiad y swffragetiaid Cymreig yn byw ar Deras Picton rhwng 1886-1904; bu'r parc yn gartref i ŵyl ddiwylliannol Eisteddfod Bro Myrddin; dyluniodd y pensaer lleol enwog George Morgan Barc Penllwyn; Charles Hansom o Fryste, pensaer eglwysi Catholig Fictoraidd nodedig a gynlluniodd y Santes Fair.

Eglwys Gatholig y Santes Fair

Yn y 19eg Ganrif roedd poblogaeth Cymru tua 80% yn anghydffurfiol. Mae cynllunio ac adeiladu eglwys Gatholig, er nad yn anghyffredin, yn anarferol, yn enwedig o'i gymharu â nifer y capeli ac eglwysi a godwyd ar gyfer enwadau crefyddol eraill yng Nghaerfyrddin.

Parc Penllwyn

Datblygwyd Parc Penllwyn gan y Carmarthen Land Co o 1893. Yn uwch na lefel y ffordd, mae'r tai yn cael golygfeydd allan i'r dirwedd tu hwnt, yn ogystal â darparu cefnlen i'r heneb.

Mae pump o'r un ar bymtheg o dai wedi'u rhestru yn eu rhinwedd eu hunain a gyda'i gilydd maent yn grŵp nodedig ac yn enghraifft o ddatblygiad preswyl o safon uchel yn dyddio o ddiwedd y 19eg Ganrif. Mae eu safle uchel ac wedi'u gosod yn ôl o'r ffordd hefyd yn cynyddu eu statws ac yn creu mynedfa bensaernïol amrywiol a llawn cymeriad i'r ardal sydd i'w gweld o sawl golygfan.

Datblygiad dosbarthiadau cymdeithasol

Mae dwy arddull bensaernïol eithaf nodedig yn yr ardal; bythynnod y gweithwyr ar ymyl deheuol pen dwyreiniol Teras Picton, Heol Undeb a Heol Picton a'r tai tref sengl a thai pâr ar gyfer dosbarth canol cynyddol yn y dref wrth iddi ffynnu a thyfu. Atgyfnerthir y gwahaniaeth hwn gan fod y bythynnod wedi'u gosod ar ymyl y stryd gyda'r rhai a adeiladwyd ar gyfer dosbarth cymdeithasol uwch fel arfer yn cadw gerddi blaen. Mae hon yn nodwedd arbennig o fewn yr Ardal Gadwraeth, yn ogystal â'r dref gyfan ac yn gynrychiolaeth ddiddorol a gweledol o ddatblygiad dosbarthiadau cymdeithasol yn yr ardal.

Tiroedd hamdden cyhoeddus

Yn hanesyddol roedd yr ardal yn cynnig, ac mae'n dal i wneud , nifer o gyfleusterau hamdden i bobl Caerfyrddin. Roedd hyn yn cynnwys maes tenis lawnt i'r dwyrain o'r maes hamdden y tu ôl i Barc Penllwyn, trac rhedeg tybiedig a gollwyd i ddatblygiad Parc Penllwyn, maes rygbi i Heol Picton sydd bellach yn ddatblygiad preswyl cyfoes a Pharc Caerfyrddin a'r Felodrom gyda chae rygbi oddi mewn iddo. Mae'r cyfleusterau hyn yn lleoliadau cymdeithasol a chymunedol pwysig ac yn rhan o ddatblygiad yr ardal gyda'r parc a'r felodrom yn dal i fod o fewn eu defnydd gwreiddiol.

Parc Caerfyrddin

Agorwyd Parc Caerfyrddin ym 1900 ar dir fferm a brynwyd gan y Comisiynwyr Eglwysig ac a ariannwyd gan y Cyngor Bwrdeistref. Mae'n enghraifft o Fudiad Parciau Cyhoeddus diwedd y 19eg Ganrif gyda llawer o gynllun a strwythurau gwreiddiol y parc yn dal i fodoli. Honnir mai'r felodrom oddi mewn iddo yw'r felodrom concrit hynaf sy'n dal i gael ei ddefnyddio yn y Deyrnas Unedig. Mae'r parc wedi gweld nifer o ddigwyddiadau diwylliannol a chwaraeon ac mae'n parhau i fod yn gyfleuster cyhoeddus a ddefnyddir yn aml. Yn uwch na'r ffordd islaw mae golygfeydd sylweddol i'r de dros y dirwedd a'r afon o'i amgylch yn ogystal â golygfeydd ehangach o'r Ardal Gadwraeth i'r gorllewin, gogledd a dwyrain.

Golygfeydd arwyddocaol

Mae topograffi'r ardal a'i thoeon yn creu cyfres o olygfeydd arwyddocaol i, o a thrwy'r Ardal Gadwraeth, gan gynnwys golygfeydd o strydoedd, meindyrau'r Eglwys Gynulleidfaol Saesneg yn Heol Awst, Eglwys Dewi Sant yn Rhes Picton, ac Eglwys y Santes Fair yn Heol Undeb, yn ogystal â golygfeydd ehangach allan tuag at y dirwedd fel y nodir yn adran 4.1. Mae golygfeydd i Gofeb Picton wrth i chi deithio ar hyd Teras Picton o'r dwyrain a'r gorllewin hefyd yn arwyddocaol, gan greu mynedfa nodedig i'r Ardal Gadwraeth a thirnod o fewn y strydlun.

Adeiladau lleol a chenedlaethol o bwys

Mae cyfres o adeiladau rhestredig ledled yr Ardal Gadwraeth sydd wedi'u rhestru oherwydd eu hansawdd pensaernïol ac mae eu ffabrig hanesyddol sydd wedi goroesi. O'r herwydd maent nid yn unig yn cyflwyno esthetig o ansawdd uchel ond hefyd yn caniatáu i rywun ddeall sut y gallech fod wedi profi'r ardal yn y gorffennol. Lle mae ffabrig hanesyddol wedi goroesi, gall hyn hefyd arwain y gwaith o adfer manylion coll ac ysbrydoli datblygiad yn y dyfodol sy'n deillio o gymeriad ansawdd uchel yr ardal.

Amgaead a golygfeydd allan a rhwng

Mae'r ardal yn cynnwys cymysgedd o derasau, adeiladau sengl ac adeiladau pâr, rhai o fewn eu tiroedd eu hunain ac eraill sy'n galed i ymyl y stryd. Mae hyn yn creu cyfres o olygfeydd stryd caeedig hir ond yn wasgaredig gyda chipolwg rhwng adeiladau, golygfeydd panoramig ehangach ar doriadau, a golygfeydd o'r toeau a'r talcenni sy'n creu amrywiaeth a diddordeb wrth i chi gerdded drwy'r ardal a chael profiad ohoni.

Coed stryd a gerddi

Mae cyfraniad coed stryd a gerddi blaen ochr yn ochr â'r mannau gwyrdd agored mwy yn lleddfu'r hyn a allai fel arall fod yn amgylchedd trefol caled. Mae'r coed stryd, fel y dangosir ar y mapiau amgaeedig, yn rhan unigryw o'r Ardal Gadwraeth ac yn ail-greu llinell i'r stryd lle mae ffiniau neu adeiladau hanesyddol wedi'u tynnu ac felly yn gyfraniad pwysig i gynnal cymeriad yr ardal.

Tir cyhoeddus a nodweddion treflun

Mae cyfres o elfennau tir cyhoeddus nodedig ledled yr Ardal Gadwraeth o werth hanesyddol ac esthetig gan gynnwys y ffynnon ddŵr, y bandstand, a'r cylch cerrig yn y parc.

Ffiniau hanesyddol

Mae nifer fawr o ffiniau hanesyddol wedi goroesi, gan gynnwys rheiliau hanesyddol i'r datblygiadau preswyl ym Mharc Penllwyn a Teras Picton a waliau terfyn cerrig rwbel y tu ôl i'r eiddo. Mae'r gatiau addurnol i fynedfa ddwyreiniol y parc yn arbennig o nodedig. Fel adeiledd hanesyddol sydd wedi goroesi, maent nid yn unig yn ychwanegiad llawn cymeriad o ansawdd uchel at y strydlun ond hefyd yn caniatáu i rywun ddeall sut y datblygodd yr ardal ac y gallai fod wedi ymddangos yn flaenorol.

Patrwm defnydd cyson

Mae defnyddiau'r ardal wedi aros yn gyson gyda'r rhan fwyaf o adeiladau yn rhai preswyl, ynghyd â defnydd crefyddol, adloniadol, addysgol a milwrol. Lle mae defnydd dibreswyl mae'r rhain yn dal yn eu lleoliad gwreiddiol o fewn eu strwythurau gwreiddiol, megis Barics Caerfyrddin, eglwysi a'r Ysgol Sul sydd bellach yn ysgol gynradd. Mae hyn wedi helpu i gynnal adeiladau yn eu ffurf wreiddiol.

Twf yn y 18fed a'r 20fed Ganrif

Tyfodd Caerfyrddin yn gyflym o'r 18fed Ganrif i ddechrau'r 20fed Ganrif, gyda thwf yn ymestyn i'r dwyrain a'r gorllewin o brif galon y dref. Yn gorwedd i'r gorllewin o'r dref, tyfodd Teras Picton yn gyflym o ddiwedd y 18fed Ganrif i gynnal y boblogaeth gynyddol ac mae'n gysylltiad gweledol â'r datblygiad hwn ac yn rhan bwysig o hanes y dref.

	Gwerth Tystiolaethol	Gwerth Hanesyddol	Gwerth Esthetig	Gwerth Cymunedol
Patrwm strydoedd hanesyddol	Uchel	Isel		
Mynediad gorllewinol i Gaerfyrddin	Isel	Uchel		
Cofeb Picton a Thŷ Gwynfryn	Uchel		Uchel	Canolig
Digwyddiadau a phobl nodedig	Canolig	Uchel		
Eglwys Gatholig y Santes Fair	Uchel	Uchel	Uchel	Canolig
Parc Penllwyn	Uchel	Isel	Uchel	
Datblygiad dosbarthiadau cymdeithasol	Uchel	Uchel		
Tiroedd hamdden cyhoeddus	Canolig	Uchel		Uchel
Parc Caerfyrddin	Uchel	Uchel	Uchel	Uchel
Golygfeydd arwyddocaol			Uchel	Uchel
Adeiladau lleol a chenedlaethol o bwys	Uchel	Canolig	Uchel	
Amgaead a golygfeydd allan a rhwng			Canolig	
Coed stryd a gerddi	Uchel		Uchel	Isel
Tir cyhoeddus a nodweddion treflun	Uchel	Uchel	Uchel	Uchel
Ffiniau hanesyddol	Uchel		Uchel	
Patrwm defnydd cyson	Canolig	Uchel		
Twf yn y 19fed a'r 20fed Ganrif	Uchel	Uchel		

Gwerth Isel
Gwerth Canolig
Gwerth Uchel

8.0 Materion, Bygythiadau a Chynigion Rheoli

Trosolwg strategol

Ardal gadwraeth yw 'ardal o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig o ran cymeriad neu edrychiad y mae'n ddymunol ei gadw neu ei wella' fel y nodir yn Neddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990. Fel y cyfryw, mae'n ofynnol i Gyngor Sir Caerfyrddin (CSC) sicrhau bod 'sylw arbennig yn cael ei roi i'r dymunoldeb o gadw neu wella cymeriad neu olwg yr ardal honno' (Adran 72). Mae gan CSC ddyletswydd 'o bryd i'w gilydd i lunio a chyhoeddi cynigion ar gyfer cadw a gwella unrhyw rannau o'u hardal sy'n ardaloedd cadwraeth' (Adran 71).

Mae'r tabl a ganlyn yn crynhoi'r materion a'r bygythiadau allweddol a nodwyd drwy baratoi'r Arfarniad o Ardaloedd Cymeriad ar gyfer Teras Picton. I gyd-fynd â phob eitem mae argymhellion ar gyfer ei rheoli. Nid yw'r rhestr hon yn gynhwysfawr ac nid yw'n eithrio eitemau ychwanegol a allai ddod i'r amlwg naill ai ar hyn o bryd neu o fewn datblygiad yr Ardal Gadwraeth yn y dyfodol.

Mae materion yn ymwneud â'r eitemau hynny sy'n achosi niwed i olwg a/neu gymeriad yr ardal ar hyn o bryd. Bygythiadau yw'r eitemau hynny nad ydynt yn achosi niwed ar hyn o bryd ond a all, trwy newid ansensitif. Dylid hefyd ystyried yr eitemau hynny a nodir fel materion sy'n peri bygythiad parhaus. Ochr yn ochr â phob un mae argymhelliad rheoli gyda'r bwriad o sicrhau bod cymeriad a golwg yr ardal gadwraeth, ei harwyddocâd a'i diddordeb pensaernïol a hanesyddol arbennig, yn cael eu cadw a'u gwella.

Gallai'r argymhellion amgylchedd hanesyddol hyn lywio'r gwaith o gynhyrchu dogfen bolisi ehangach a manylach ar gyfer rheoli'r ardal, i'w chynhyrchu gan Gyngor Sir Caerfyrddin.

Mae'r materion wedi'u nodi drwy ymweliadau safle, yn ogystal ag ymgynghori â rhanddeiliaid, swyddogion y Cyngor Sir ac aelodau'r cyhoedd. Maent yn ymwneud yn bennaf â'r amgylchedd adeiledig hanesyddol, o ran cadwraeth yr adeiledd hanesyddol presennol ac effaith datblygiadau newydd ar gymeriad a golwg yr Ardal Gadwraeth. Mae hyn yn cynnwys y rhai y nodwyd eu bod yn effeithio ar y parth cyhoeddus.

Mae enghreifftiau hefyd wedi'u darparu i ddangos enghreifftiau da a drwg o reoli'r eitemau hyn i gynnig arweiniad ychwanegol wrth ystyried datblygiad o fewn yr ardal. Mae'n bwysig bod y canlynol yn cael eu darllen ar y cyd â'r holl ganllawiau a dogfennau polisi perthnasol, gan gynnwys Cynllun Datblygu Lleol CSC 2018 – 2033 a chanllawiau cynllunio atodol.

Eitem	Mate	Rheolaeth	
1.0	**Golygfeydd a gosodiad**		
1.1	Gall golygfeydd i mewn ac allan o’r Ardal Gadwraeth fod yn anodd eu diogelu, gan y gall yr adeiladau hynny sydd â’r potensial i effeithio ar olygfeydd allweddol fod y tu allan i’r ardal warchodedig; dim ond ar ôl adeiladu pan fydd hi’n rhy hwyr y daw eu heffaith i’r amlwg. Mae hyn yn ymwneud yn benodol â chyflwyno adeiladau uchel y tu allan i’r Ardal Gadwraeth, neu’r rhai ar dir uwch sy’n effeithio ar olygfeydd pell o’r dirwedd y tu hwnt. Er enghraifft, er bod llawer o osodiad yr Ardal Gadwraeth wedi’i warchod gan ei therasau dwysedd uchel sy’n amgáu llawer o’r prif ffryntiadau ffyrdd, mae topograffeg y tir yn caniatáu golygfeydd panoramig a phellgyrhaeddol ar gyffyrdd allweddol o fewn yr Ardal Gadwraeth, yn enwedig tuag at Afon Tywi ac i’r dirwedd i’r gogledd, yn aml wedi’i thyllu gan feindyrau a thyrau hanesyddol. Mae gan gyflwyno datblygiad cyfoes y potensial i niweidio’r golygfeydd hyn, megis Swyddfeydd Llywodraeth Cymru sy’n terfynu golygfa a oedd unwaith yn agored o Heol Undeb ac sydd wedi cael effaith negyddol ar yr olygfa hon.	Dylid asesu datblygiad o fewn gosodiad yr ardal gadwraeth yn ofalus i ddeall effaith y cynigion ar arwyddocâd yr ardal gadwraeth. Bydd y cyngor yn rhoi sylw arbennig i ddymunoldeb cadw a gwella’r ardal gadwraeth a bydd rhagdybiaeth yn erbyn datblygiad sy’n cael ei ystyried yn niweidiol. Ni ddylai datblygiad newydd o fewn yr ardal gadwraeth neu ei lleoliad guddio na thynnu oddi ar olygfeydd pwysig o fewn, tuag at neu o’r ardal gadwraeth. Mae golygfeydd a thirnodau pwysig wedi’u hamlygu yn yr arfarniad, fodd bynnag efallai y bydd eraill yn nodi mwy. Dylid asesu cynigion sydd â’r potensial i effeithio ac sy’n dod o fewn golygfeydd pwysig sy’n cyfrannu at arwyddocâd yr ardal gadwraeth, a’r asedau treftadaeth sydd ynddi, yn ofalus. Mae’n bosibl y bydd angen golygfeydd wedi’u cynhyrchu gan gyfrifiadur sy’n dangos effeithiau posibl cynigion i ddangos yr effaith ar gymeriad a golwg yr ardal neu ei gosodiad.	
1.2	Mae strydoedd ymyl a chefn adeiladau yn cynnig cip-olygfeydd i ffwrdd o’r brif dramwyfa. Oherwydd diffyg gwelededd canfyddedig gall yr ardaloedd hyn annog ymddygiad gwrthgymdeithasol megis sbwriel, difrod i adeiladau a thir y cyhoedd a graffiti. Mae’r ardaloedd hyn hefyd yn dioddef o ddiffyg cynnal a chadw cyffredinol ar dir y cyhoedd a thriniaethau ffiniau, sy’n erydu cymeriad yr ardaloedd hyn. Enghraifft o hyn yw cefn Teras Picton fel y gwelir o Barc Caerfyrddin, y mae ei ddirywiad cyffredinol, diffyg cynnal a chadw arferol a newidiadau digydymdeimlad bellach yn cael effaith negyddol ar leoliad y parc.	Dylid asesu cynigion datblygu yn ofalus i ddeall effaith y cynigion ar gymeriad ac ymddangosiad stryd ymyl ac adeiladau cefn, yn ogystal â golygfeydd allweddol a phrif dramwyfeydd. Bydd y cyngor yn rhoi sylw arbennig i ddymunoldeb gwarchod yr ardal gadwraeth a bydd rhagdybiaeth yn erbyn datblygiad sy’n cael ei ystyried i fod yn achosi niwed.	

Eitem	Mate	Rheolaeth
2.0	**Ailddatblygu**	
2.1	Mae cysondeb uchder y llawr, màs, deunydd, manylion pensaernïol, maint y plot a pherthynas â'r stryd yn rhoi ymdeimlad o le arbennig o fewn yr Ardal Gadwraeth. O ganlyniad gall gwyriadau oddi wrth hyn gael effaith andwyol, yn enwedig lle mae golygfeydd pellgyrhaeddol. Er enghraifft, mae nifer o fyngalos wedi'u hadeiladu ar Deras Picton sydd wedi'u gosod yn ôl o ymyl y stryd ac sy'n defnyddio deunyddiau sy'n anghyffredin yn yr Ardal Gadwraeth. Mae hyn wedi cael effaith negyddol ar yr adeiladau o'i gwmpas yn ogystal â'r golygfeydd stryd ar hyd Teras Picton.	Dylai cynigion datblygu ymateb i a pharchu cymeriad ac edrychiad unigryw yr ardal gadwraeth a'i gosodiad, a dylent fod o raddfa, dwysedd, uchder, ffurf, màs, gosodiad, lleoliad plot, deunyddiau, lliwiau, cyfansoddiad a dyluniad manwl priodol. Dylai unrhyw ddatblygiad newydd yn yr ardal gadwraeth fod o ansawdd uchel, o ran dyluniad a deunyddiau a ddefnyddir. Yn gyffredinol, dylai pob gwaith ar adeiladau hanesyddol, addasiadau ac estyniadau ymateb yn gadarnhaol i arddull bensaernïol wreiddiol yr adeilad, ei leoliad a dylai wella ei olwg draddodiadol. Wrth ystyried unrhyw gynigion dylid cyfeirio at y Canllaw Creu Lleoedd 2020.
2.2	Mae plotiau cornel yn byrth pwysig i'r Ardal Gadwraeth ac yn cynnig bylchau naturiol ar ddiwedd y tai teras. Lle mae plotiau cornel yn cael eu hailddatblygu heb roi sylw dyledus i nodweddion yr Ardal Gadwraeth gall hyn wanhau'r adegau allweddol hyn. Mae'r gyffordd rhwng Teras Picton a Heol Awst yn enghraifft o'r fath oherwydd arddull bensaernïol, ffurf a defnydd materol yr adeilad cornel yn ogystal â'r llawr caled mawr â tharmac ar y stryd sy'n cymylu ymyl y stryd	
2.3	Mae defnyddio deunyddiau modern nad ydynt yn ategu neu'n briodol i'r paled presennol o ddeunyddiau, er enghraifft teils concrit neu gladin modern, yn erydu cymeriad hanesyddol, ymddangosiad ac arwyddocâd cyffredinol yr Ardal Gadwraeth. Yn yr un modd mae adeiladau o ddyluniad gwael wedi achosi niwed i'r Ardal Gadwraeth.	

Eitem	Mate	Rheolaeth	
3.0 Newidiadau amhriodol a cholli nodweddion gwreiddiol			
3.1	Mae topograffeg yr ardal yn golygu bod y toeau yn darparu golygfeydd arwyddocaol ac mae gosod eitemau megis erialau a dysglau lloeren ar y toeau yn erydu'r cymeriad, yn enwedig mewn terasau o arddull unffurf.	Gellid ystyried defnydd ehangach o Gyfarwyddyd Erthygl 4 fel bod angen caniatâd cynllunio ar gyfer newidiadau o'r fath.	
3.2	Gall cyflwyno gwaith sy'n ymddangos yn fach gael effaith gronnus ar yr adeilad yn ei gyfanrwydd a gosodiad yr Ardal Gadwraeth. Mae hyn yn cynnwys yr enghreifftiau canlynol: Newid ffenestri i ffenestri PVC newydd Cyflwyno gwasanaethau newydd sydd mewn mannau amlwg Gosod dysglau lloeren Colli nwyddau dŵr glaw haearn bwrw Gosod teils coch a theils concrit yn lle llechi Colli simneiau Colli drysau ffrynt paneli pren gyda chanopïau a setiau drysau Colli ffiniau hanesyddol fel rheiliau a waliau cerrig rwbel	Dylid datblygu canllawiau dylunio manwl i gynnwys gwybodaeth am liwiau arferol, manylion pensaernïol megis ffenestri, a deunyddiau a geir yn yr ardal i gynorthwyo perchnogion tai sy'n dymuno gwella eu heiddo mewn ffyrdd sy'n fuddiol i gymeriad a golwg yr ardal gadwraeth. Dylai canllawiau dylunio hefyd gynnwys cyngor ar ôl-ffitio adeiladau presennol, i wella eu perfformiad thermol a gosod ffynonellau ynni adnewyddadwy, heb niweidio cymeriad a golwg yr ardal gadwraeth. Gellid ystyried defnydd ehangach o Gyfarwyddyd Erthygl 4 fel bod angen caniatâd cynllunio ar gyfer newidiadau a restrir lle bo'n briodol.	
3.3	Mae gosod rendrad calch traddodiadol yn lle'r cerrig mân wedi cael effaith sylweddol ar adeiladau a golygfeydd drwy'r Ardal Gadwraeth.	Dylid annog defnyddio deunyddiau traddodiadol megis rendrad calch a dylid gwrthod ceisiadau i gyflwyno plastrau a rendradau amhriodol.	

Eitem	Mate	Rheolaeth	
3.4	Ymddengys bod gwaith anawdurdodedig ar adeiladau yn broblem gyffredin, gan gynnwys gwaith megis ailosod nodweddion hanesyddol fel ffenestri a drysau neu gael gwared ar ganopïau a simneiau. Mae hyn wedi arwain at erydu graddol ar gymeriad rhai rhannau o'r Ardal Gadwraeth, a welir yn arbennig ym mhen dwyreiniol Teras Picton. Lle mae gwaith anawdurdodedig wedi digwydd, gall hyn annog perchnogion eiddo eraill i wneud gwaith tebyg a gall arwain at effaith gronnus ar raddfa fwy.	Lle bo'n briodol, dylai'r cyngor geisio camau gorfodi i adfer gwaith anawdurdodedig. Dylid datblygu canllawiau dylunio manwl yn cynnwys gwybodaeth am liwiau arferol, manylion pensaernïol megis ffenestri, a deunyddiau a geir yn yr ardal i gynorthwyo perchnogion tai sy'n dymuno gwella eu heiddo mewn ffyrdd sy'n fuddiol i gymeriad a golwg yr ardal gadwraeth. Dylai canllawiau dylunio hefyd gynnwys cyngor ar ôl-ffitio adeiladau presennol, i wella eu perfformiad thermol a gosod ffynonellau ynni adnewyddadwy, heb niweidio cymeriad a golwg yr ardal gadwraeth. Gellid ystyried defnydd ehangach o Gyfarwyddyd Erthygl 4 fel bod angen caniatâd cynllunio ar gyfer newidiadau nad oes angen caniatâd arnynt ar hyn o bryd.	
3.5	Mae lliwiau llachar y terasau yn rhan ddeniadol a bywiog o'r Ardal Gadwraeth. Gall cyflwyno lliwiau amhriodol amharu ar y rhythm hwn a chael effaith ar y golygfeydd drwy'r ardal. Mae hwn i'w weld ym mhen dwyreiniol Teras Picton.	Cyhoeddi canllawiau dylunio ar y lliwiau nodweddiadol, manylion pensaernïol fel ffenestri a deunyddiau a geir yn yr ardal. Gellid ystyried defnydd ehangach o Gyfarwyddiadau Erthygl 4 fel bod angen caniatâd cynllunio ar gyfer newidiadau i liwiau paent.	
3.6	Mae ymestyn eiddo ac uno lleiniau i greu adeiladau rhy fawr, yn aml mewn arddulliau pensaernïol cyferbyniol wedi arwain at adeiladau sy'n weledol lethol ac nad ydynt yn parchu cymeriad amgylchynol yr ardal. Mae hyn yn nodweddiadol o ddatblygiadau mewnlenwi modern yn Nheras Picton.	Dylai cynigion datblygu ymateb i a pharchu cymeriad ac edrychiad unigryw yr ardal gadwraeth a'i gosodiad, a dylent fod o raddfa, dwysedd, uchder, ffurf, màs, gosodiad, lleoliad plot, deunyddiau, lliwiau, cyfansoddiad a dyluniad manwl priodol. Dylai unrhyw ddatblygiad newydd yn yr ardal gadwraeth fod o ansawdd uchel, o ran dyluniad a deunyddiau a ddefnyddir. Yn gyffredinol, dylai pob gwaith ar adeiladau hanesyddol, addasiadau ac estyniadau ymateb yn gadarnhaol i arddull bensaernïol wreiddiol yr adeilad, ei leoliad a dylai wella ei olwg draddodiadol. Wrth ystyried unrhyw gynigion dylid cyfeirio at y Canllaw Creu Lleoedd 2020.	

Eitem	Mate	Rheolaeth	
3.7	Mae'n ymddangos bod y gwaith atgyweirio a chynnal a chadw ar adeiladau wedi dioddef ledled yr Ardal Gadwraeth gyda nifer o adeiladau mewn cyflwr gwael. Oherwydd natur yr Ardal Gadwraeth, caiff hyn effaith sylweddol ar olygfeydd a gall arwain at golli asedau treftadaeth sylweddol yn rhannol neu'n gyfan gwbl.	Cyhoeddi canllawiau ar gynlluniau cynnal a chadw ac atgyweirio priodol adeiladau a strwythurau o fewn yr Ardal Gadwraeth.	
4.0 Dodrefn stryd, arwyddion, ffyrdd			
4.1	Mae ffyrdd, palmentydd a thriniaethau ffiniau cyfoes yn nodweddiadol o ddeunyddiau modern ac yn amharu ar leoliad yr adeiladau a thir y cyhoedd. Er enghraifft, y bolardiau pren i swyddfeydd Llywodraeth Cymru a'r bolardiau concrit i Eglwys Dewi Sant.	Cyhoeddi canllawiau dylunio ar ddylunio strydoedd a mannau cyhoeddus i annog ymagwedd gydlynol at oleuadau, deunyddiau, triniaethau ffiniau a dodrefn. Blaenoriaethu cyfres o adnewyddiadau i wella golwg strydoedd gan gynnwys glanhau annibendod, cynnal a chadw gwaith paent a chyflwyno deunyddiau wyneb a chelfi stryd priodol.	
5.0 Triniaethau Ffiniau a Pharcio			
5.1	Mae'r cynnydd yn y galw am barcio ar y safle ac ar y stryd wedi arwain at golli ffiniau hanesyddol i gynnwys arwynebau solet, yn arbennig i Deras Picton a Heol Undeb.	Dylid cefnogi ailosod waliau terfyn a rheiliau ansawdd uchel traddodiadol. Bydd y cyngor yn rhoi sylw arbennig i ddymunoldeb cadw a gwella'r ardal gadwraeth a bydd rhagdybiaeth yn erbyn colli waliau terfyn hanesyddol a gerddi blaen sy'n gwneud cyfraniad positif i'r ardal. Gellid ystyried defnydd ehangach o Gyfarwyddyd Erthygl 4 fel bod angen caniatâd cynllunio ar gyfer newidiadau i waliau terfyn hanesyddol beth bynnag eu huchder.	

Eitem	Mate	Rheolaeth
5.2	Mae angen ailaddurno llawer o'r rheiliau hanesyddol ac mae'n edrych fel pe baent wedi dioddef o ddiffyg cynnal a chadw cyffredinol. Oherwydd eu maint, mae hyn yn effeithio'n sylweddol ar y parth cyhoeddus a gosodiad yr adeiladau.	Cyhoeddi canllawiau dylunio ar ddylunio strydoedd a mannau cyhoeddus i annog ymagwedd gydlynol at oleuadau, deunyddiau, triniaethau ffiniau a dodrefn. Blaenoriaethu cyfres o adnewyddiadau i wella golwg strydoedd gan gynnwys glanhau annibendod, cynnal a chadw gwaith paent a chyflwyno deunyddiau wyneb a chelfi stryd priodol. Cyhoeddi canllawiau ar gynnal a chadw ac atgyweirio priodol adeiladau a strwythurau (yn cynnwys rheiliau) o fewn yr Ardal Gadwraeth.
6.0	**Coed a Mannau Gwyrdd**	
6.1	Mae Parc Caerfyrddin yn darparu man diwylliannol, hanesyddol ac amwynder pwysig o fewn yr Ardal Gadwraeth ac i'r dref yn gyffredinol. Mae'r golygfeydd i'r de tuag at y dirwedd, ynghyd â'r golygfeydd mwy trefol i'r gogledd, dwyrain a'r gorllewin yn rhan o'i gymeriad ac angen eu gwarchod rhag newid graddol, mawr neu fach, sy'n amharu ar olygfeydd o, i neu ar draws y parc. Mae hyn yn cynnwys colli mannau gwyrdd i arwyneb caled, neu gyflwyno dodrefn man cyhoeddus amhriodol.	Dylai cynigion datblygu ymateb i a pharchu cymeriad a golwg unigryw'r ardal gadwraeth, ei gosodiad a'i golygfeydd. Dylai datblygiad fod o raddfa, dwysedd, uchder, ffurf, màs, gosodiad, lleoliad y plot, deunyddiau, lliwiau, cyfansoddiad a dyluniad manwl priodol. Dylai unrhyw ddatblygiad newydd yn yr ardal gadwraeth fod o ansawdd uchel, o ran dyluniad a deunyddiau a ddefnyddir. Yn gyffredinol, dylai pob gwaith ar adeiladau hanesyddol, addasiadau ac estyniadau ymateb yn gadarnhaol i arddull bensaernïol wreiddiol yr adeilad, ei leoliad a dylai wella ei olwg draddodiadol. Wrth ystyried unrhyw gynigion dylid cyfeirio at y Canllaw Creu Lleoedd 2020.
6.2	Yn hanesyddol, a hyd heddiw mae'r ardal wedi'i dominyddu gan ddefnydd preswyl. Gallai cyflwyno defnyddiau newydd, megis gweithgarwch masnachol, roi pwysau ar yr ardal o ran casglu a storio sbwriel, danfoniadau a cholli ffabrig hanesyddol i gyflwyno blaenau siopau.	Byddai unrhyw gynigion ar gyfer newid defnydd adeiladau presennol angen ystyriaeth ofalus o'r effaith ar gymeriad ac edrychiad yr ardal gadwraeth, gan gynnwys unrhyw newidiadau canlyniadol i fynediad danfon nwyddau, parcio, a gwasanaethau allanol, megis unedau cyddwyso a pheiriannau eraill. Dylid annog defnydd preswyl parhaus mewn strydoedd a oedd yn breswyl yn hanesyddol.

Eitem	Mate	Rheolaeth
6.3	Mae terasau yn nodwedd arwyddocaol o'r Ardal Gadwraeth. Gallai perchnogaeth hollt neu osod unedau manwerthu ar y llawr gwaelod arwain at agwedd ddigyswllt at gynnal a chadw ac addasiadau rhwng adeiladau a fyddai fel arall yn unedig.	Byddai unrhyw gynigion ar gyfer newid defnydd adeiladau presennol angen ystyriaeth ofalus o'r effaith ar gymeriad ac edrychiad yr ardal gadwraeth, gan gynnwys unrhyw newidiadau canlyniadol i fynediad danfon nwyddau, parcio, a gwasanaethau allanol, megis unedau cyddwyso, peiriannau eraill ac addasiadau i ddrychiadau hanesyddol. Bydd y cyngor yn rhoi sylw arbennig i ddymunoldeb cadw a gwella'r ardal gadwraeth a bydd rhagdybiaeth yn erbyn datblygiad sy'n cael ei ystyried yn niweidiol.

Eitem	Bygythiad	Rheolaeth
7.0 Ailddatblygu		
7.1	Gall colli nodweddion megis simneiau a chyflwyno dormerau newid y toeau yn sylweddol a chael effaith andwyol ar olygfeydd, yn enwedig yng ngoleuni topograffeg yr ardal sy'n darparu golygfeydd eang o adeiladau o fewn yr Ardal Gadwraeth.	
8.0 Newidiadau amhriodol a cholli nodweddion gwreiddiol		
8.1	Gall dymchwel yn rhannol neu'n gyfan gwbl adeiladau sy'n gwneud cyfraniad cadarnhaol i gymeriad neu olwg yr Ardal Gadwraeth erydu ansawdd bensaernïol yr ardal. Mae colli asedau treftadaeth yn awgrymu diffyg ymwybyddiaeth gyffredinol o bwysigrwydd yr Ardal Gadwraeth i'r dref a'r manteision y gall datblygiadau a arweinir gan dreftadaeth eu creu. Gall hyn gynnwys adeiladau cyfan ar gyfer ailddatblygu neu ardaloedd rhannol megis simneiau, waliau terfyn ac estyniadau.	Mae llawer o adeiladau rhestredig ac adeiladau teilwng nad ydynt yn rhestredig sy'n cyfrannu'n gadarnhaol at gymeriad ac edrychiad yr ardal gadwraeth, ac mae rhagdybiaeth gref y cedwir yr adeiladau hyn a'u nodweddion. Rhaid gwneud ceisiadau am ganiatâd i ddymchwel i'r awdurdod cynllunio lleol. Bydd angen datganiad o'r effaith ar dreftadaeth ar gyfer ceisiadau am Ganiatâd Ardal Gadwraeth, a ddylai esbonio pam fod gwaith dymchwel yn ddymunol neu'n angenrheidiol ochr yn ochr ag asesiad ehangach o effaith y cynigion ar gymeriad neu olwg yr ardal.

Eitem	Bygythiad	Rheolaeth
8.2	Gellir defnyddio cyflwr gwael adeiladau nad ydynt yn cael eu defnyddio neu sydd wedi dioddef o waith cynnal a chadw gwael i roi pwysau ar yr Awdurdod Lleol i'w dymchwel a'u hailddatblygu. Gall hyn arwain at gamddealltwriaeth bod ailddatblygu ar raddfa fawr yn briodol, pan allai rheolaeth ofalus o addasiadau yn y dyfodol adfer cymeriad gwreiddiol yr adeiladau hyn, gwella'r Ardal Gadwraeth, ac osgoi colli carbon ymgorfforedig sydd eisoes wedi'i dreulio drwy ei adeiladu gwreiddiol.	Lle mae tystiolaeth o esgeuluso neu ddifrod bwriadol i ased treftadaeth, ni ddylid ystyried cyflwr gwaethygol yr ased treftadaeth mewn unrhyw benderfyniad. Mae llawer o adeiladau rhestredig ac adeiladau teilwng heb eu rhestru sy'n cyfrannu'n gadarnhaol at gymeriad ac edrychiad yr ardal gadwraeth, ac mae rhagdybiaeth gref y cedwir y rhain. Os cynigir dymchwel, dylid ystyried y gylchred garbon oes gyfan, gan gymryd i ystyriaeth y carbon sydd wedi'i fewnosod yn yr adeilad presennol. Gall fod yn briodol cadw ac addasu'r adeilad presennol yn hytrach nag adeiladu adeilad newydd yn ei le. Dylid annog gofal ac ailddefnyddio adeiladau traddodiadol a hanesyddol yn yr ardal, er mwyn arbed ynni a charbon deuocsid, trwy fesurau cynnal a chadw, rheoli ac effeithlonrwydd ynni gwell. Dylid annog adfer nodweddion traddodiadol trwy gynhyrchu canllaw dylunio sy'n benodol i'r Ardal Gadwraeth. Rhaid gwneud ceisiadau am ganiatâd i ddymchwel i'r awdurdod cynllunio lleol.
9.0	**Demolition of Buildings**	
9.1	Gall cynnydd mewn dwysedd traffig a chynlluniau ffyrdd sy'n cael eu rheoli'n wael gael effaith andwyol ar gymeriad cyffredinol yr ardal, gan achosi colli mannau aros, ac ardaloedd i ymgynnull a fyddai fel arall yn caniatáu adegau i fyfyrio a gwerthfawrogi. Mae mannau croesi cyfyngedig a phalmentydd cul hefyd yn achosi i strydoedd wahanu oddi wrth ei gilydd a gwerthfawrogiad cyfyngedig o adeiladau oherwydd dwysedd y traffig sy'n cuddio lloriau is.	Cynhyrchu a gweithredu strategaeth ar gyfer cyfleoedd ar gyfer mwy o barthau cerddwyr a chynlluniau ffyrdd gwell. Annog a chefnogi datblygiad newydd mawr a fyddai'n gwella cysylltedd i feicwyr a cherddwyr ac yn ymgorffori mannau cyhoeddus.

Eitem	Bygythiad	Rheolaeth
9.2	Ledled yr Ardal Gadwraeth dylai fod dyluniad o ansawdd uchel a chyson i ddodrefn stryd, gan gynnwys goleuadau stryd modern, meinciau, biniau, byrddau cyfeirio, arwyddion stryd a gwelyau plannu. Bu rhywfaint o ymdrech i gyflwyno elfennau cyffredin megis gyda byrddau dehongli, ond ni fu hyn yn gyson ar draws canol y drefn neu'r Ardal Gadwraeth. Byddai ymagwedd gydlynol at ddodrefn stryd o ddyluniad o ansawdd uchel yn helpu i uno cymeriad yr ardal ac yn codi ansawdd tir y cyhoedd yn sylweddol.	Dylid dylunio arwyddion a dodrefn yn sensitif a'u hintegreiddio i'r strydlun. Byddai ymagwedd yn helpu i uno cymeriad yr ardal ac yn codi ansawdd tir y cyhoedd. Gellid cynhyrchu canllawiau pellach ar ddylunio arwyddion a chelfi stryd yn yr ardal gadwraeth, er mwyn sicrhau dull cyson o ansawdd uchel. Mae lle i gyflwyno goleuadau stryd mwy traddodiadol, deunyddiau palmant traddodiadol, a mwy o blannu strydoedd ledled yr ardal gadwraeth. Mae'r giatiau addurnol i fynedfa ddwyreiniol y parc yn arbennig o nodedig, ond mewn cymhariaeth mae'r fynedfa orllewinol braidd yn gudd a gellid ei dathlu ymhellach.
10.0	**Dodrefn stryd, arwyddion, ffyrdd**	
10.1	Mae'r mannau gwyrdd a'r coed presennol yn yr Ardal Gadwraeth yn darparu mannau torri pwysig i'r terasau ac mae angen eu diogelu'n effeithiol, yn barhaus, yn enwedig yn ystod gwaith datblygu a newidiadau newydd. Gall colli coed terfyn newid golygfeydd allweddol ar hyd yr Ardal Gadwraeth yn sylweddol. Mae hyn yn cynnwys y rhai sy'n ffinio â'r Ardal Gadwraeth, fel y rhai y tu allan i swyddfeydd Llywodraeth Cymru.	Dylid cynnal a chadw mannau gwyrdd sylweddol yn weithredol, a dylid mabwysiadu prosesau rheoli sy'n sicrhau bod eu diddordeb arbennig, a'u gwerth ecolegol, yn cael eu cadw a'u gwella. Mae lle i ragor o blannu coed a phlanhigion eraill i wella golwg yr ardal gadwraeth a'i photensial ar gyfer bioamrywiaeth a dylid annog hyn. Bydd y cyngor yn rhoi sylw arbennig i ddymunoldeb cadw a gwella'r ardal gadwraeth a bydd rhagdybiaeth yn erbyn colli coed neu fannau gwyrdd sy'n gwneud cyfraniad cadarnhaol i'r ardal.
10.2	Mae enwau lleoedd Cymru yn rhan bwysig o hanes y dref a dylid cynnal y rhain lle bynnag maent yn goroesi.	Gellid cynhyrchu rhagor o ganllawiau ar ddylunio arwyddion yn yr Ardal Gadwraeth ac ymgorffori enwau lleoedd Cymru ar enwau ffyrdd a lleoedd.
11.0	**Tirlunio**	
11.1	Gall coed, fflora a ffawna estron fod yn anghyson â'u hamgylchfyd os cânt eu dewis heb roi ystyriaeth ddyledus i'w cyd-destun.	Dylid annog y defnydd o goed, fflora a ffawna brodorol pan gymeradwyir cynlluniau tirlunio meddal gan yr Awdurdod Lleol.

11.0 Cyffredinol

11.1	Archaeoleg	Wrth ystyried unrhyw gynnig datblygu sylweddol, dylid asesu'r effaith bosibl ar weddillion archeolegol yn broffesiynol a cheisio cyngor ar y ffordd orau o'u cadw a'u hamddiffyn. Dylid hefyd ystyried sut allai'r hen ddefnyddiau, y strwythurau a'r adeiladau a oedd ar y safle ddylanwadu ar ddylunio elfennau newydd.
11.2	Argyfwng Hinsawdd	Dylid ystyried cynigion i wella effeithlonrwydd ynni yn ofalus er mwyn sicrhau eu bod yn gydnaws â deunyddiau adeiladu traddodiadol, ymarferoldeb ac arwyddocâd. Os cynigir dymchwel, dylid ystyried y gylchred garbon oes gyfan, gan gymryd i ystyriaeth y carbon sydd wedi'i fewnosod yn yr adeilad presennol. Gall fod yn briodol cadw ac addasu'r adeilad presennol yn hytrach nag adeiladu adeilad newydd yn ei le. Dylid annog gofal ac ailddefnyddio adeiladau traddodiadol a hanesyddol yn yr ardal, er mwyn arbed ynni a charbon deuocsid, trwy fesurau cynnal a chadw, rheoli ac effeithlonrwydd ynni gwell.
11.3	Cyflawni ac Adolygu	Mae angen cadw at yr holl ddyletswyddau statudol o dan y Deddfau Cynllunio sy'n deillio o ddynodiad ardal gadwraeth. Dylai'r Cyngor fabwysiadu'r argymhellion a wneir yma a llunio cynllun rheoli ffurfiol (bwriadir i'r adroddiad hwn fod yn sail i hyn) a gaiff ei adolygu'n rheolaidd i sicrhau bod y polisïau'n parhau'n ddefnyddiol a pherthnasol. Dylai'r Cyngor geisio cynnal astudiaethau perthnasol eraill a chynhyrchu canllawiau pellach fel y nodir yma, lle mae'r adnoddau ar gyfer hyn ar gael.
11.5	Asesiadau o'r Effaith ar Dreftadaeth	Dylai ymgeiswyr ddarparu asesiad o'r effaith ar dreftadaeth, lle ystyrir bod cynnig yn effeithio ar yr ardal gadwraeth (naill ai o fewn y terfyn neu ei leoliad) neu ased treftadaeth oddi mewn iddi.

9.0 Cyfleoedd

Mae'r cyfleoedd canlynol yn cyfeirio at bosibiliadau a nodwyd ar gyfer dadwneud niwed, gwella'r ardal a'i gwerthfawrogi, neu reoli datblygiad.

Mae'r rhain wedi'u nodi drwy baratoi'r ddogfen hon a'r adran materion sy'n mynd rhagddynt, bygythiadau a rheolaeth.

1. Fel y bydd cyfle, byddai ailddatblygu safleoedd pyrth allweddol i'r Ardal Gadwraeth o'r de yn Lôn Morfa ac i'r dwyrain yn Heol Awst yn cael effaith sylweddol nid yn unig ar leoliad yr ardal ond hefyd ar adnabyddiaeth pobl o fod o fewn ardal o ddiddordeb arbennig.

2. Mae'r maes parcio uwch presennol y tu ôl i'r Ficerdy ac i'r gorllewin o Barc Caerfyrddin, os caiff ei ailddatblygu, yn rhoi cyfle i'r ardal hon gael ei hail-dirlunio a dod â'r ymyl caled hwn yn ôl i'r parc, gan adfer ymyl glas hanesyddol y Ficerdy a'r parc. .

3. Mae cefn Teras Picton o'r parc yn effeithio'n sylweddol ar olygfeydd i'r gogledd oherwydd cyfuniad o waith cynnal a chadw gwael ac addasiadau amhriodol. Byddai cyflwyno tirlunio i sgrinio'r drychiad hwn o fudd i osodiad cyffredinol y parc tra'n cadw cysylltiad gweledol trwy ac i'r toeau tu hwnt.

4. Mae diffyg ymwybyddiaeth amlwg o natur Ardaloedd Cadwraeth a'u gwerth. Gallai hyn fod yn rhannol oherwydd diffyg gwybodaeth hygyrch ond gall arwain at ddirywiad oherwydd; atgyweiriadau amhriodol neu ddiffyg cynnal a chadw oherwydd dryswch ynghylch yr hyn a allai fod yn dderbyniol neu'r broses gydsynio; gwerth y buddsoddiad sy'n arwain at adeiladau gwag neu adeiladau nad ydynt yn cael eu defnyddio ddigon; diffyg dealltwriaeth o werth lle.

   Mae cyflwyno canllawiau clir gan ddefnyddio'r ddogfen hon fel canllaw, neu ddehongliad neu waith celf ychwanegol o ansawdd uchel yn gyfle i godi ymwybyddiaeth ac yn ei dro y gwerth y mae pobl yn ei deimlo tuag at yr ardal.

5. Mae'r astudiaeth hon wedi nodi nifer o adeiladau fel rhai sy'n tynnu oddi wrth yr Ardal Gadwraeth. Wrth i'r cyfle godi i ailddatblygu'r adeiladau hyn, byddai eu disodli â rhai o ddyluniad o ansawdd uchel sy'n adlewyrchu cymeriad yr ardal o fudd mawr.

6. Byddai cyflwyno coed stryd lle nad oes diffiniad ar ymyl stryd oherwydd colli ffiniau, cyflwyno arwynebau solet neu ailddatblygu i ffwrdd o linell adeiladu a fyddai fel arall yn gyson, yn helpu i wella golygfeydd strydoedd.

7. Gall paratoi canllaw cynnal a chadw i helpu perchnogion adeiladau ofalu am eu hadeiladau annog a helpu pobl i wneud gwaith cynnal a chadw rheolaidd, gan atal y posibilrwydd o golli ffabrig treftadaeth y gellir ei osgoi, a helpu i ddiogelu golygfeydd drwy'r ardal.

1

2

3

5

6

7

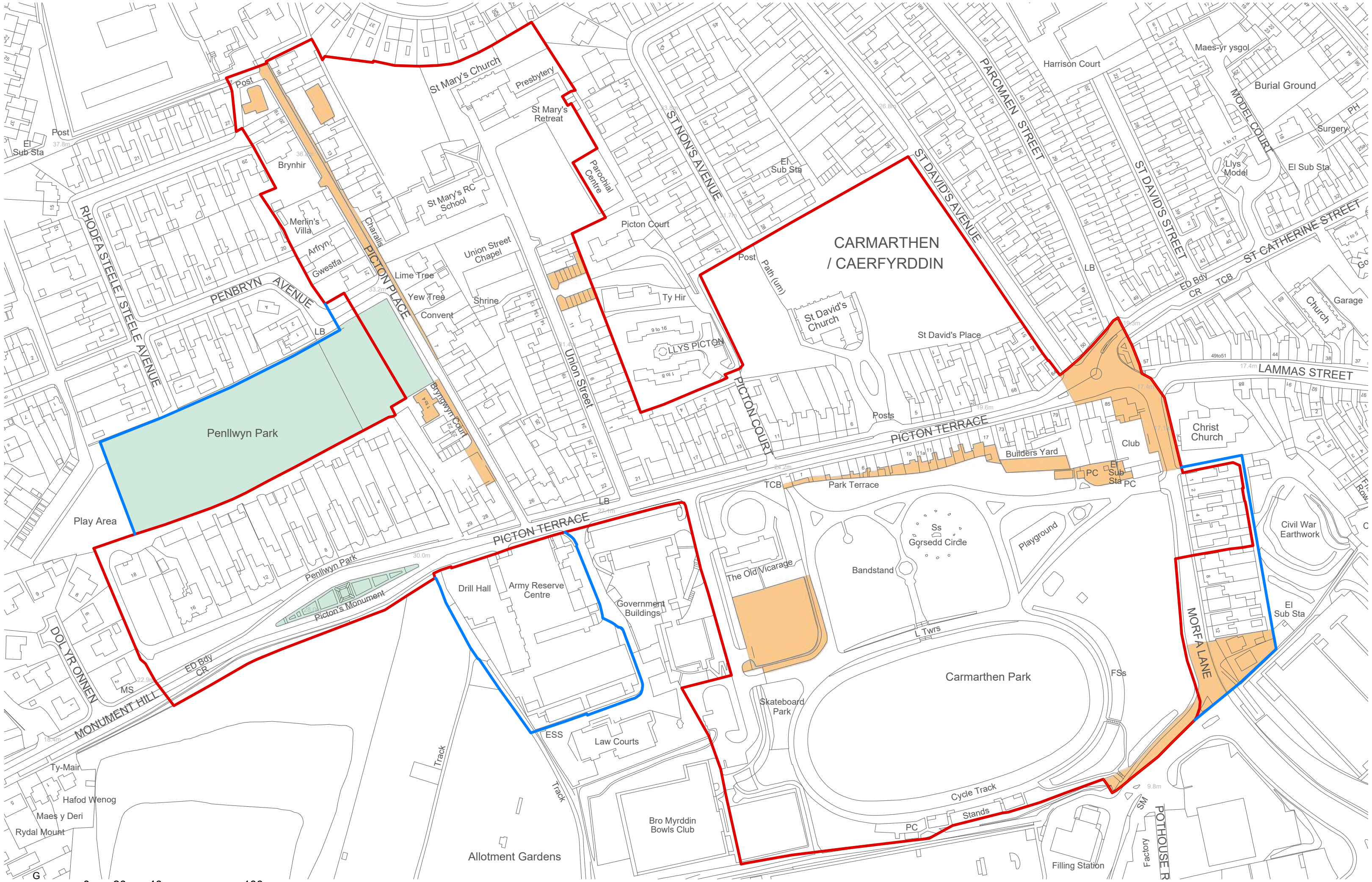

Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton
Y newidiadau arfaethedig i'r ffiniau
Cyfle i wella mannau gwyrdd
Maes cyfle

Atodiadau

Atodiad I: Llyfryddiaeth

Cyhoeddiadau

Deddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990 Deddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990 (https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/9/contents/england)

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

https://llyw.cymru/sites/default/files/pdf-versions/2021/6/3/1623854576/deddf-llesiant-cenedlaethaur-dyfodol-cymru-2015-yr-hanfodion.pdf (llyw.cymru)

Polisi Cynllunio Cymru, Rhifyn 11, Chwefror 2021 Polisi Cynllunio Cymru - Rhifyn 11 (llyw.cymru)

Polisi Cynllunio Cymru Nodyn Cyngor Technegol 24: Yr Amgylchedd Hanesyddol, 2017 Nodyn Polisi Cynllunio Cymru 24 Mai 2017 (llyw.cymru)

Rheoli Ardaloedd Cadwraeth yng Nghymru, Cadw, 2017 Rheoli Newid ar Safleoedd Treftadaeth y Byd yng Nghymru (llyw. cymru)

Egwyddorion Cadwraeth ar gyfer Rheoli Amgylchedd Hanesyddol Cymru mewn Ffordd Gynaliadwy Dogfen Egwyddorion Cadwraeth (llyw.cymru)

Cynllun Cyflawni Economaidd De-orllewin Cymru, Medi 2021 Microsoft Word - Cynllun Cyflawni Economaidd De-orllewin Cymru TERFYNOL (llyw.cymru)

Cynllun Adfer a Chyflawni Economaidd Sir Gaerfyrddin, Ebrill 2021 Adroddiad.pdf (llyw.cymru)

Canllaw Creu Lleoedd 2020 PlacemakingGuideDigitalENG.pdf (dcfw.org)

Gwefannau

British History Online, cyhoeddwyd yn wreiddiol gan S Lewis, Llundain, 1849, Caerfyrddin-Sir Gaerfyrddin, Caerfyrddin-Sir Gaerfyrddin | British History Online (british-history.ac.uk) , 1 Mawrth 2022

Historic UK, 2021, Carmarthen-Merlin's Fortress, Carmarthen – Merlin's Fortress - Historic UK (historic-uk.com), 1af Mawrth 2022

Cyngor Tref Caerfyrddin, Tref Myrddin - Cyngor Tref Caerfyrddin, 1 Mawrth 2022

British Listed Buildings, Dyddiadau amrywiol , British Listed Buildings - History in Structure, 1-10 Mawrth 2022

Atodiad II: Geirfa

Talfyriad	Term ffurfiol	Diffiniad
A4D	Cyfarwyddyd Erthygl 4	Mesur, a gychwynnir gan awdurdod lleol, lle mae materion gwaith a fyddai fel arfer yn cael eu caniatáu o dan ddeddfwriaeth gynllunio Gorchmynion Datblygu Cyffredinol yn cael eu dwyn o dan reolaeth yr adran gynllunio.
BAR	Adeilad Mewn Perygl	Cofrestr adeiladau, a gynhelir gan awdurdodau lleol (a gefnogir gan Historic England) sy'n cynnwys adeiladau a strwythurau sydd mewn perygl o ddadfeilio, dymchweliad neu golled arall. Fel arfer mae'n nodi rhywfaint o risg ac yn nodi'r math o gamau gweithredu a ystyrir yn angenrheidiol i unioni'r broblem.
AG	Ardal Gadwraeth	Ardal, a ddynodwyd gan yr awdurdod lleol, y mae ei chymeriad yn ddymunol i'w chadw neu wella
GAG	Gwerthusiad Ardal Gadwraeth	Adroddiad sy'n asesu cymeriad ac effeithiolrwydd yr Ardal Gadwraeth ar adeg benodol
CPO	Gorchymyn Prynu Gorfodol	Offeryn cyfreithiol ar gyfer prynu tir yn orfodol gan awdurdod lleol neu asiantaeth y llywodraeth ar gyfer diben ddiffiniedig ac am gyfradd deg
	Ffasgia	Y gofod ble mae arwydd yn cael ei arddangos, fel arfer uwchben siop
CSC	Cyngor Sir Caerfyrddin	
GDO	Gorchymyn Datblygu Cyffredinol	Gorchymyn, o dan ddeddfwriaeth gynllunio genedlaethol, sy'n nodi'r dosbarthiadau o ddatblygiadau sy'n 'ddatblygiad a ganiateir' ac felly nad oes angen caniatâd cynllunio ffurfiol arnynt fel arfer
	Cadw	Y sefydliad sy'n gyfrifol am warchod adeiladau, strwythurau, tirwedd a safleoedd treftadaeth hanesyddol yng Nghymru
ARh	Adeilad Rhestredig	Adeilad o ddiddordeb pensaernïol a/neu hanesyddol a warchodir trwy ei gynnwys ar restr o adeiladau o'r fath a gynhelir gan Cadw. Bydd yr adeilad yn cael ei raddio – gradd 1 am y pwysicaf, Gradd 2* ar gyfer y pwysicaf nesaf neu radd 2 am y gweddill sy'n cynnwys tua 95% o'r cyfanswm
	Llain Tir Bwrdais	Mae llain tir bwrdais fel arfer yn cael ei nodweddu fel llain hir â wal, gardd neu iard, y tu ôl i adeilad, y mae ei flaen yn wynebu un o'r strydoedd hŷn mewn tref neu ddinas â tharddiad canoloesol

Talfyriad	Term ffurfiol	Diffiniad
LBC	Caniatâd Adeilad Rhestredig	Cymeradwyaeth i wneud gwaith ar adeilad rhestredig (a fyddai fel arall yn drosedd) a gyhoeddwyd gan yr awdurdod lleol ac ar ôl ymgynghori â rhestr benodol o gyrff a sefydliadau amwynder cenedlaethol a lleol
CLI	Cynllun Lleol	Dogfen a baratowyd gan neu ar ran yr awdurdod lleol yn nodi ei bolisi cynllunio am gyfnod penodol i ddod; bydd yn cynnwys polisi ynghylch yr amgylchedd naturiol, cadwraeth, priffyrdd, datblygu adeiladau ymhlith ystod eang o bynciau eraill.
PPW	Polisi Cynllunio Cymru	Polisi cenedlaethol yn amlinellu canllawiau ar gyfer gwneud penderfyniadau cynllunio
Deddf P(LBCA) 1990	Deddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990	Deddf gydgrynhoi a ddaeth â darnau amrywiol blaenorol ynghyd o ddeddfwriaeth mewn un Ddeddf Seneddol
	Hysbysiad Atgyweirio	Hysbysiad a gyhoeddwyd o dan adrannau 47 a 48 o Ddeddf P(LBCA) 1990 yn ei gwneud yn ofynnol i berchnogion neu feddianwyr wneud atgyweiriadau brys i adeiladau rhestredig

Talfyriad	Term ffurfiol	Diffiniad
Sn215	Hysbysiad Adran 215	Hysbysiad o dan y deddfau cynllunio y gall awdurdod lleol ei roi i berchnogion neu ddeiliaid ar gyfer tacluso tir neu adeiladau y bernir eu bod yn niweidiol i amwynder ardal
SPG	Canllawiau Cynllunio Atodol	Dogfen sy'n nodi polisi penodol i safle neu ardal y gellir ei defnyddio fel tystiolaeth berthnasol wrth benderfynu ar unrhyw gais cynllunio perthnasol. Bydd cynnwys y ddogfen wedi'i baratoi gyda'r bwriad penodol hwn a bydd angen ei fabwysiadu'n ffurfiol fel un o'i gyfres o ddogfennau cynllunio gan yr awdurdod dan sylw
TPO	Gorchymyn Cadw Coed	Gorchymyn a wneir gan awdurdod cynllunio lleol yng Nghymru i warchod coed penodol, grwpiau o goed neu goetiroedd er budd amwynder. Mae gorchymyn yn gwahardd torri, tocio, brigdorri, dadwreiddio, difrodi'n fwriadol a dinistrio coed yn fwriadol heb ganiatâd ysgrifenedig yr awdurdod lleol

Atodiad III: Mapiau

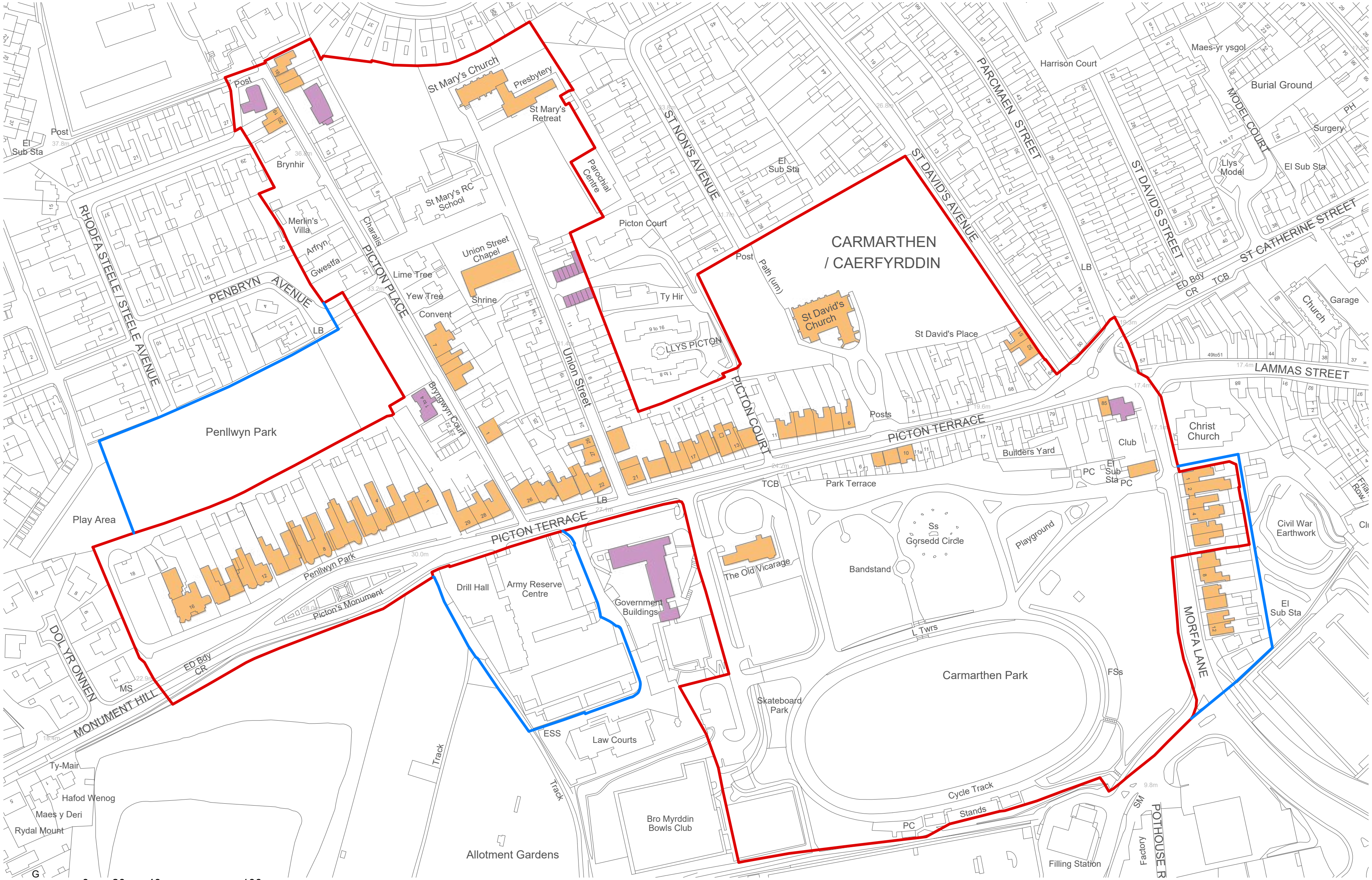

G

0 20 40 100
Graddfa m

ALLWEDD:
- Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton
- Y newidiadau arfaethedig i'r ffiniau
- Adeiladau cadarnhaol
- Adeiladau amharol

© Hawlfraint y Goron a hawliau cronfa ddata 2022 Arolwg Ordnans 100023377
© Crown copyright and database rights 2022 Ordnance Survey 100023377

Ardal Gadwraeth Heol Picton

Cyfraniad Adeiladau

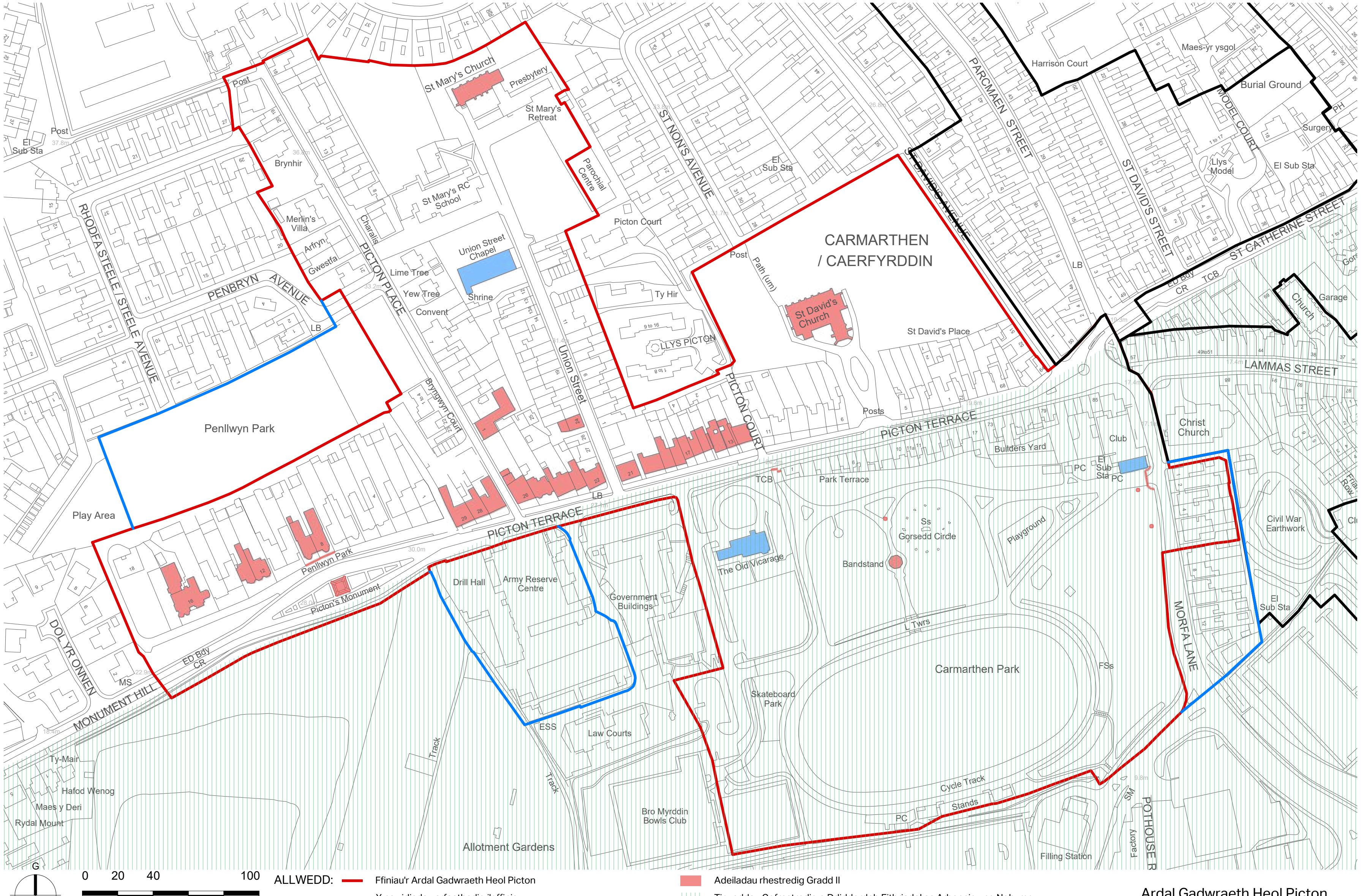

ALLWEDD:

- Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton
- Y newidiadau arfaethedig i'r ffiniau
- Ardaloedd Cadwraeth Cyfagos
- Adeiladau rhestredig Gradd II
- Tirweddau Cofrestredig o Ddiddordeb Eithriadol ac Arbennig yng Nghymru
- Adeiladau a strwythurau pwysig heb eu rhestru

Ardal Gadwraeth Heol Picton

Map o'r Dynodiadau

© Hawlfraint y Goron a hawliau cronfa ddata 2022 Arolwg Ordnans 100023377
© Crown copyright and database rights 2022 Ordnance Survey 100023377

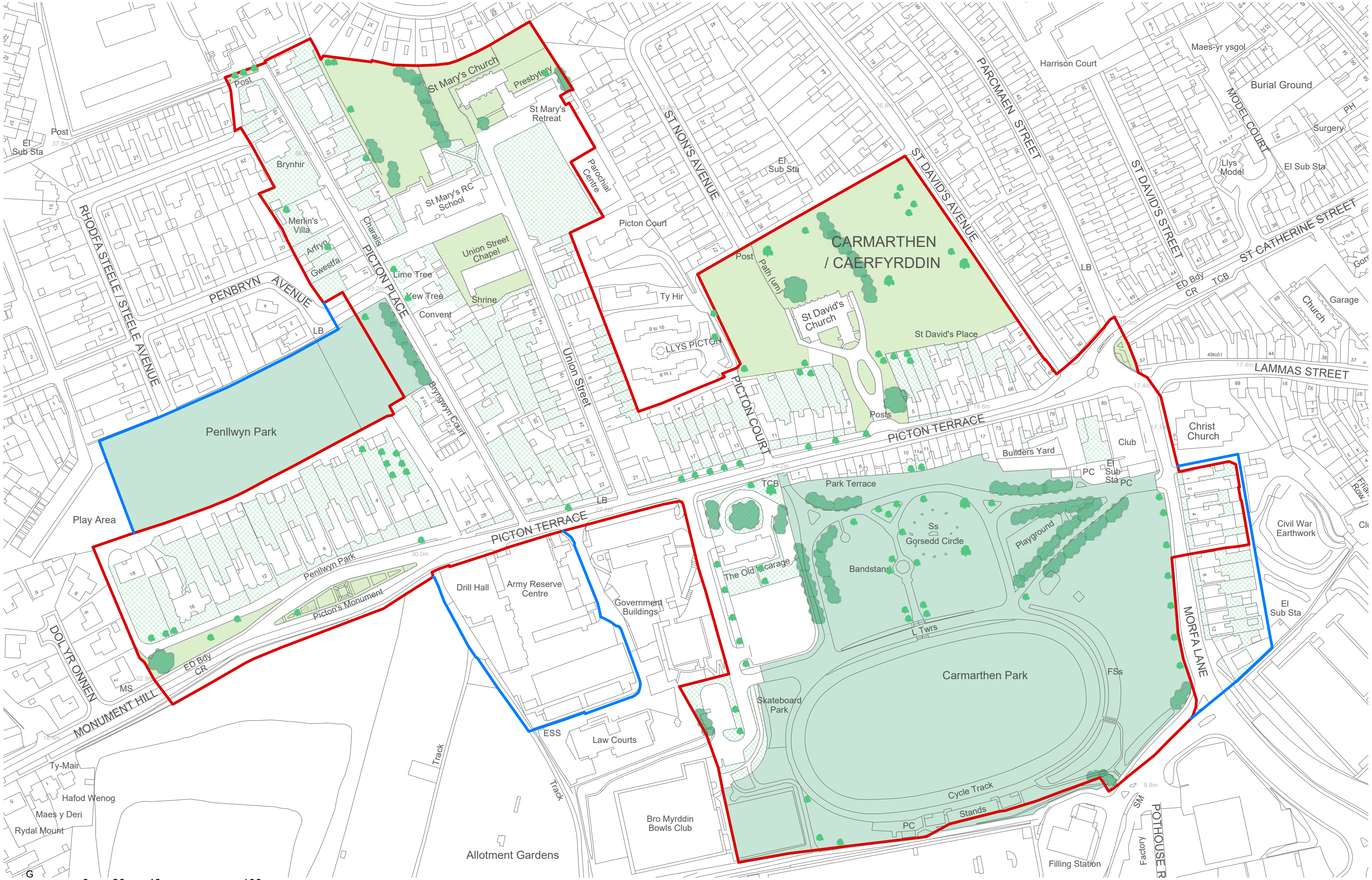

G

0 20 40 100

Graddfa m

© Hawlfraint y Goron a hawliau cronfa ddata 2022 Arolwg Ordnans 100023377
© Crown copyright and database rights 2022 Ordnance Survey 100023377

ALLWEDD:
- Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton
- Y newidiadau arfaethedig i'r ffiniau
- Mannau gwyrdd
- Parciau
- Gerddi preifat/lled-breifat
- Coed
- Grŵp o goed

Ardal Gadwraeth Heol Picton

Coed, Mannau Gwyrdd, Parciau a Gerddi

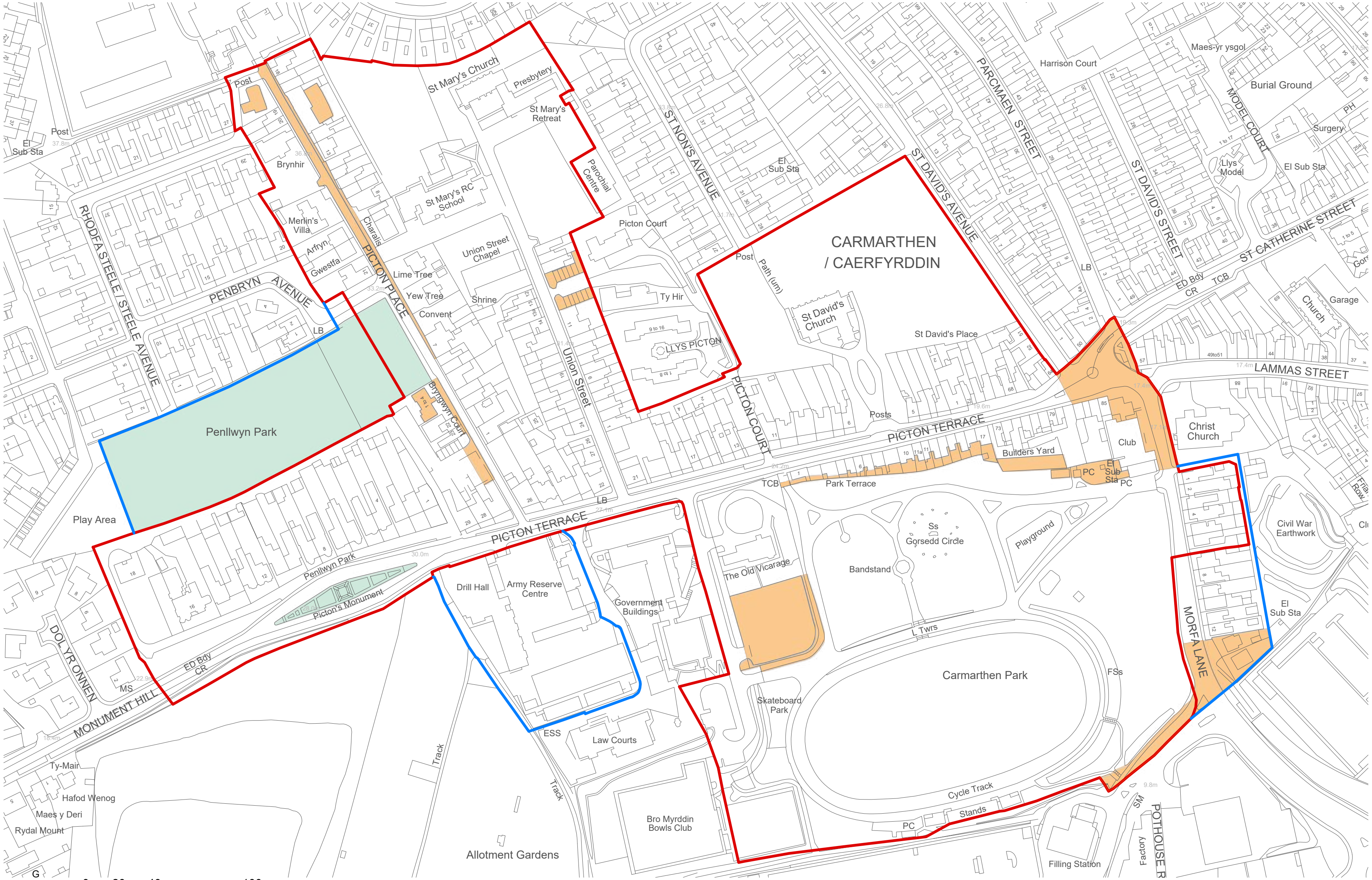

G

0 20 40 100
Graddfa m

ALLWEDD:
- Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton
- Y newidiadau arfaethedig i'r ffiniau
- Cyfle i wella mannau gwyrdd
- Maes cyfle

© Hawlfraint y Goron a hawliau cronfa ddata 2022 Arolwg Ordnans 100023377
© Crown copyright and database rights 2022 Ordnance Survey 100023377

Ardal Gadwraeth Heol Picton

Map Cyfleoedd

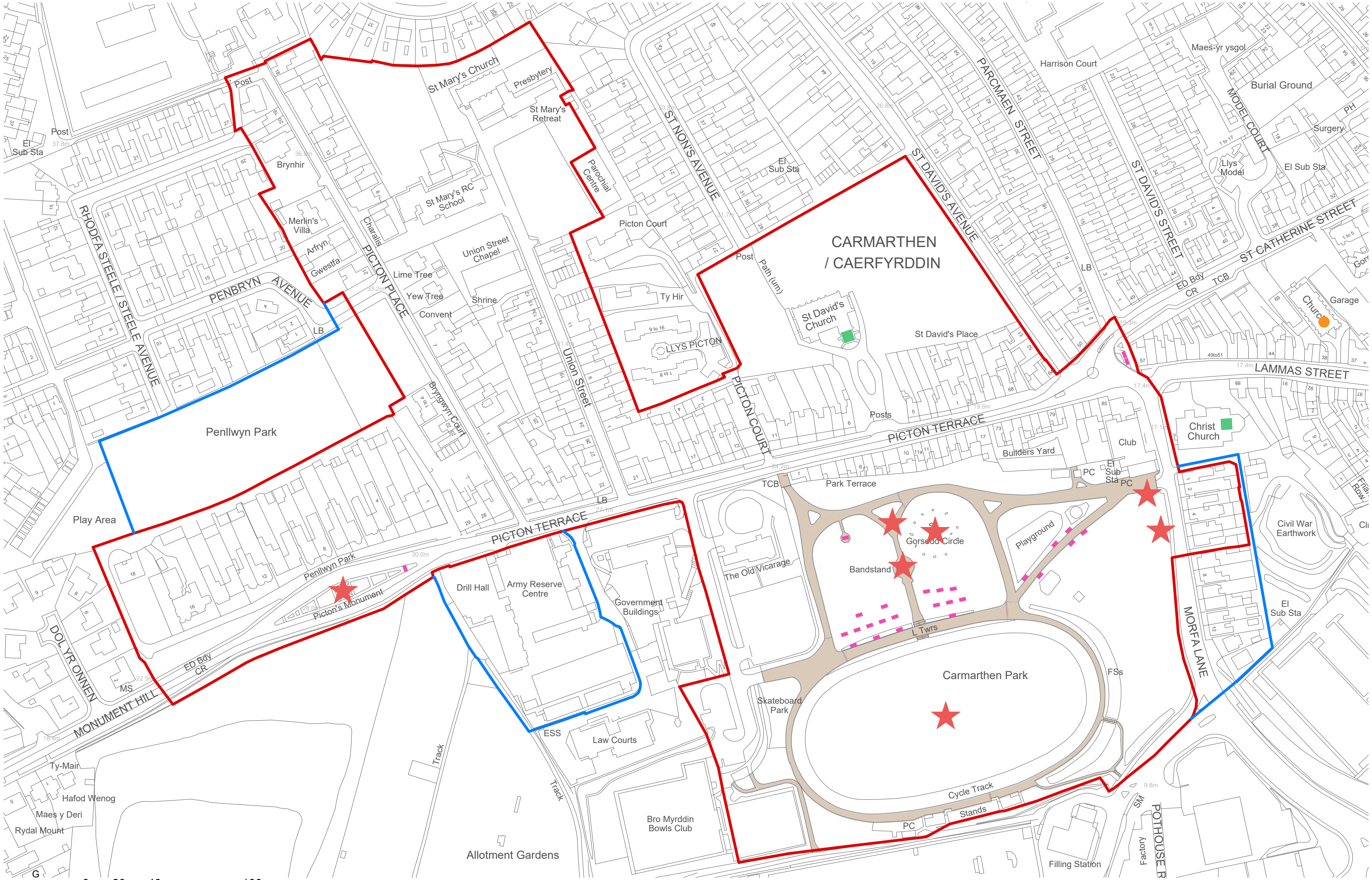

ALLWEDD:
- Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton
- Y newidiadau arfaethedig i'r ffiniau
- Mannau i gerddwyr
- Nodwedd hanesyddol o'r treflun
- Stryd o'r treflun
- Meindwr
- Tŵr

© Hawlfraint y Goron a hawliau cronfa ddata 2022 Arolwg Ordnans 100023377
© Crown copyright and database rights 2022 Ordnance Survey 100023377

Ardal Gadwraeth Heol Picton

Llecynnau Cyhoeddus

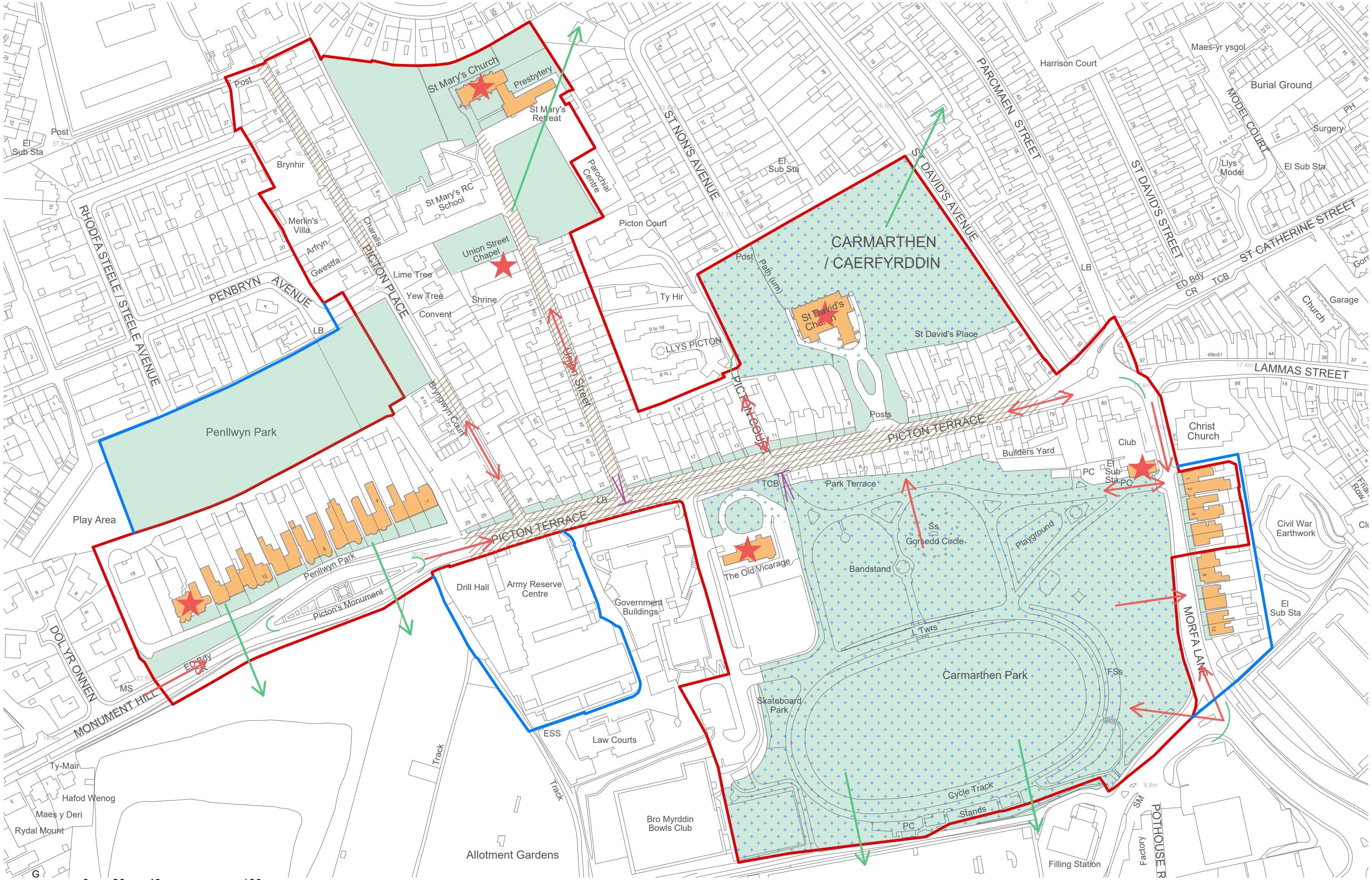

G

0 20 40 100

Graddfa m

ALLWEDD:

- Ffiniau'r Ardal Gadwraeth Heol Picton
- Y newidiadau arfaethedig i'r ffiniau
- Ardaloedd sy'n cynnig ymdeimlad o le
- Ardaloedd sy'n cynnig naws gaeëdig
- Mannau gwyrdd cadarnhaol
- Toeau arwyddocaol
- Y prif dirnod / adeiladau allweddol
- Golygfeydd pwysig o'r dirwedd
- Golygfeydd pwysig o'r stryd
- Golygfeydd terfynedig
- Golygfeydd allwyredig

Ardal Gadwraeth Heol Picton

Dadansoddi Gofodol

© Hawlfraint y Goron a hawliau cronfa ddata 2022 Arolwg Ordnans 100023377
© Crown copyright and database rights 2022 Ordnance Survey 100023377

Atodiad IV: Arolwg Ffiniau

Fel rhan o’r gwaith o baratoi’r Cynllun Gwerthusiad a Rheoli Ardal Gadwraeth hwn, ymgymerwyd ag adolygiad o ffin yr Ardal Gadwraeth i ddeall y rhesymeg dros ddynodi’r ardal, ac a yw datblygiad ers ei dynodiad cychwynnol yn golygu y dylid ail-lunio’r ffin hon yn awr. Cynhaliwyd yr adolygiad hwn drwy gyfres o arolygon safle, yn ogystal ag ymchwil desg ac ymgynghori â’r Awdurdod Lleol, rhanddeiliaid, a’r cyhoedd.

Mae tri newid arfaethedig i Ardal Gadwraeth Teras Picton, a gellir nodi pob un ar y map a ganlyn. Mae’r lleoliad a’r rhesymau dros y newidiadau hyn wedi’u nodi isod:

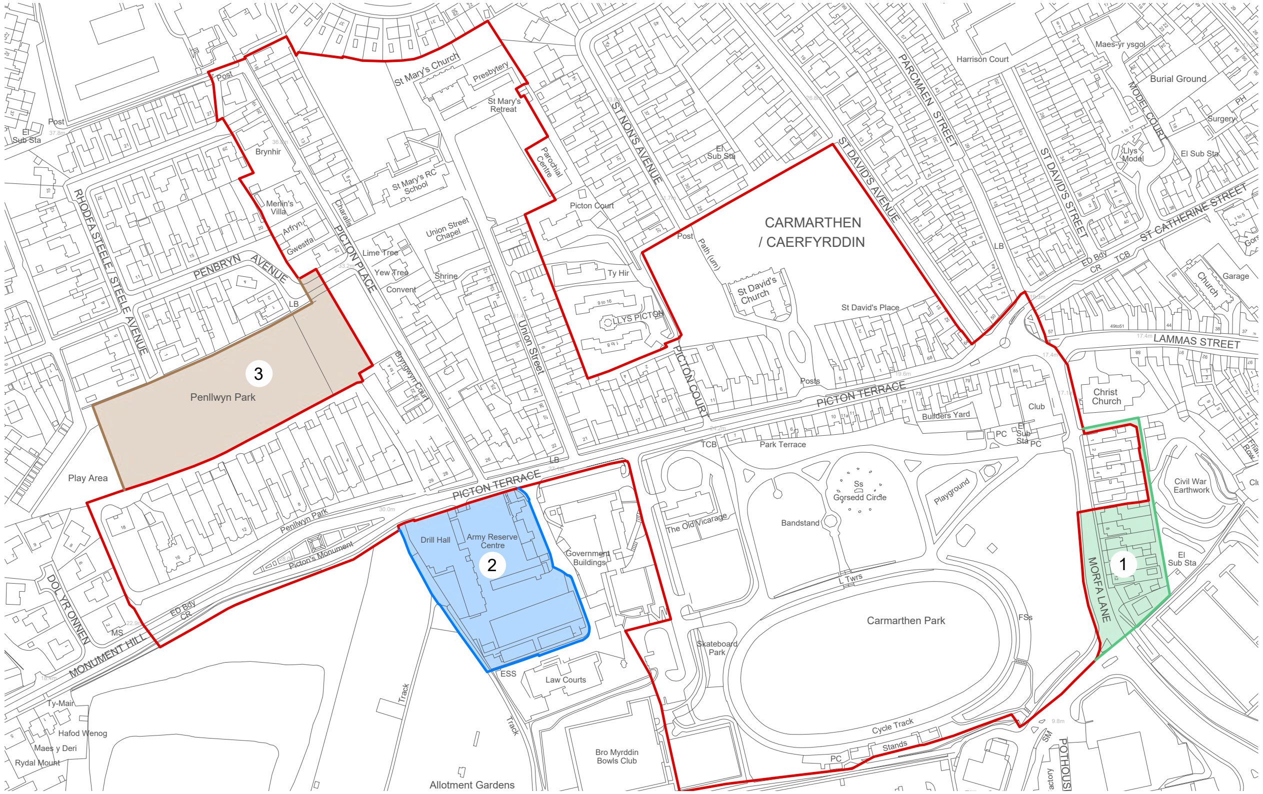

Ffiniau’r Ardal Gadwraeth Heol Picton

Y newid arfaethedig 1

Y newid arfaethedig 2

Y newid arfaethedig 3

Ardal 1 – Lôn Morfa

Estyniad i'r ffin bresennol

Cynigir bod y ffin yn cael ei hymestyn i gynnwys y teras hwn i gyd, gyda'r rhan fwyaf gogleddol yn unig o fewn yr Ardal Gadwraeth. Mae'r adeiladau i gyd yn gyfoes a'i gilydd ac yn creu grŵp arwyddocaol i'r stryd ac yn diffinio'r golygfeydd o ddwyrain Parc Caerfyrddin. Mae'r gornel fwyaf deheuol yn darparu porth allweddol i'r Ardal Gadwraeth a byddai'r estyniad yn helpu i warchod y fynedfa hon. Mae'r ffin hefyd wedi'i hail-alinio ychydig i ddod i fyny at ffin Ardal Gadwraeth Heol Awst.

Ardal 2 – Barics Caerfyrddin

Estyniad i gynnwys safle'r barics hanesyddol

Mae barics Caerfyrddin wedi bod yn rhan o dirwedd Teras Picton o ddechrau'r 19eg Ganrif o leiaf, a thybir mai ei leoliad yw un o'r prif resymau dros leoli cofeb Picton lle'r oedd, a'r tai teras i'r dwyrain yn cael eu henwi The Magazine i gydnabod ei leoliad yn agos at y safle. Er bod yr adeiladau hanesyddol bellach wedi'u colli, mae'r safle yn cadw ei lain wreiddiol a byddai ei ailddatblygiad posib yn cael effaith fawr ar y golygfeydd i, o a thrwy'r ardal. Argymhellir cynnwys yr ardal hon yn yr Ardal Gadwraeth er mwyn sicrhau bod unrhyw waith ailddatblygu yn y dyfodol yn cael ei ystyried yn unol â'r polisïau a'r casgliadau yn y ddogfen hon ac i gydnabod ei gyfraniad hanesyddol i'r ardal.

Ardal 3 – Tir hamdden i ardal Parc Penllwyn

Estyniad i gynnwys ardal sylweddol o fannau gwyrdd

Hyd at ganol y 19eg ganrif, roedd y tir i'r gorllewin o Heol Picton wedi'i ddominyddu'n bennaf gan gaeau agored a thiroedd hamdden, gan gynnwys yr hyn a gredir i fod wedi bod yn drac rhedeg a thir tennis lawnt. Trwy ddatblygu Parc Penllwyn a Rhodfa Penbryn, mae hwn wedi'i leihau i faes hamdden ond yn un a ddefnyddir yn helaeth gan drigolion ac sy'n cyfrannu at leoliad Parc Penllwyn a Phlas Picton. Byddai ei ailddatblygiad posibl yn cael gwared ar yr amwynder pwysig hwn, yn ogystal ag effeithio ar olygfeydd. Byddai dod â'r ardal hon i mewn i ffin yr Ardal Gadwraeth yn helpu sicrhau, pe bai datblygiad yn cael ei ystyried yma, y dylai fod o ansawdd uchel ac mewn graddfa, modd a chymesuredd sy'n ymateb i nodweddion yr ardal o'i amgylch.

- Mae Deddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth)
- 1990 yn ei gwneud yn ofynnol i:
- Awdurdodau cynllunio lleol bennu ardaloedd lle mae'n ddymunol eu cadw a'u gwella, a'u dynodi'n ardaloedd cadwraeth (adran 69 [1])
- Awdurdodau cynllunio lleol i adolygu eu gweithgareddau yn y gorffennol yn y maes hwn, gan gynnwys
- ardaloedd cadwraeth presennol, ac i ychwanegu mwy o ardaloedd cadwraeth (adran 69 [2])
- Awdurdodau cynllunio lleol lunio a chyhoeddi cynigion ar gyfer cadw a gwella ardaloedd cadwraeth ac ymgynghori â'r cyhoedd yn yr ardal dan sylw, gan ystyried safbwyntiau a fynegwyd (adran 71 [1 a 2])
- Wrth i awdurdodau cynllunio lleol arfer swyddogaethau cynllunio o fewn yr ardal gadwraeth 'rhaid rhoi sylw arbennig i ddymunoldeb cadw neu wella cymeriad neu olwg yr ardal honno' (adran 72 [1])

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn gosod dyletswydd llesiant ar gyrff cyhoeddus, sy'n gorfod nodi a chyhoeddi amcanion llesiant sydd wedi'u cynllunio i wneud y mwyaf o'u cyfraniad at gyflawni pob un o'r saith nod llesiant. Un o'r nodau hyn yw Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r iaith Gymraeg yn ffynnu, a ddisgrifir fel 'cymdeithas sy'n hyrwyddo a diogelu diwylliant, treftadaeth a'r iaith Gymraeg'. Mae synergeddau clir rhwng y ddyletswydd benodol i gadw neu wella ardaloedd cadwraeth, fel sy'n ofynnol gan Ddeddf 1990,7 a'r ddyletswydd gyffredinol i hyrwyddo a diogelu treftadaeth, fel y nodir yn Neddf 2015.

Gall ardaloedd cadwraeth sy'n cael eu gwarchod a'u gwella'n briodol wella ansawdd bywyd a llesiant pawb.

Polisi Cynllunio Cymru, Chwefror 2021

- Mae'r amgylchedd hanesyddol yn cynnwys nodweddion hanesyddol unigol a elwir gyda'i gilydd yn asedau hanesyddol. Mae ardaloedd cadwraeth yn cael eu hystyried yn asedau hanesyddol.
- Mae paragraff 6.1.6 yn datgan bod amcanion penodol Llywodraeth Cymru ar gyfer yr amgylchedd hanesyddol yn ceisio: [...] diogelu neu wella cymeriad neu olwg ardaloedd cadwraeth, gan helpu ar yr un pryd i sicrhau eu bod yn parhau'n llewyrchus ac yn ffyniannus.
- Mae paragraff 6.1.14 yn nodi y dylai fod rhagdybiaeth gyffredinol o blaid diogelu neu wella cymeriad neu olwg ardal cadwraeth a'i lleoliad. Mae angen rheoli ardaloedd cadwraeth mewn ffordd gadarnhaol er mwyn diogelu neu wella eu cymeriad a'u golwg a gwireddu eu gwerth treftadaeth yn llawn. Dylai awdurdodau cynllunio lunio eu meini prawf eu hunain ar gyfer adolygu ardaloedd cadwraeth hen a/neu newydd a'u ffiniau. Gall paratoi arfarniadau a chynlluniau rheoli ar gyfer ardaloedd cadwraeth gynorthwyo awdurdodau cynllunio i arfer eu swyddogaethau.
- Mae paragraff 6.1.15 yn nodi bod rhagdybiaeth gref yn erbyn rhoi caniatâd cynllunio ar gyfer datblygiadau, gan gynnwys hysbysebion, sy'n amharu ar gymeriad neu olwg ardal gadwraeth neu ei lleoliad i lefel annerbyniol. O dan amgylchiadau eithriadol, gellir diystyru'r rhagdybiaeth o blaid gwaith datblygu yr ystyrir ei fod yn ddymunol ar sail buddiant cyhoeddus.
- Mae paragraff 6.1.16 yn nodi y gall ardal gadwraeth gael ei diogelu neu ei gwella gan ddatblygiad sy'n gwneud cyfraniad cadarnhaol at gymeriad neu olwg ardal neu nad yw'n amharu arnynt. Gellir ystyried mesurau lliniaru hefyd, a allai olygu bod datblygiad arfaethedig yn cael effaith niwtral neu gadarnhaol mewn ardal gadwraeth.
- Mae paragraff 6.1.17 yn nodi bod ardaloedd cadwraeth yn golygu y gellir rheoli'r gwaith o ddymchwel adeiladau anrhestredig o fewn yr ardaloedd hyn yn gyfan gwbl neu'n sylweddol, ond nid oes angen caniatâd ardal gadwraeth er mwyn dymchwel adeiladau yn rhannol. Mae'r gweithdrefnau fwy neu lai yr un peth â'r gweithdrefnau ar gyfer caniatâd adeilad rhestredig. Wrth ystyried cais am ganiatâd ardal gadwraeth, dylid ystyried effeithiau ehangach y gwaith dymchwel ar yr ardal o amgylch yr adeilad ac ar ddiddordeb pensaernïol, archeolegol neu hanesyddol yr ardal gadwraeth yn gyffredinol. Dylid hefyd ystyried strwythurau newydd. Dylid profi cynigion yn unol ag arfarniadau o ardaloedd cadwraeth, lle maent ar gael.
- Mae paragraff 6.1.29 yn nodi y dylai cynlluniau datblygu ystyried cynnwys polisïau penodol i'r ardal leol sy'n berthnasol i'r amgylchedd hanesyddol. Rhaid iddynt fod yn unigryw ac ymwneud yn unig â'r elfennau treftadaeth hynny sy'n cael eu gweld fel ystyriaethau pwysig o safbwynt cynllunio lleol. Gall gynnwys polisïau penodol i'r ardal leol yn ymwneud â:
- Adeiladau rhestredig ac ardaloedd cadwraeth – gall cynlluniau datblygu gynnwys polisïau sy'n benodol i'r ardal leol ar gyfer diogelu'r amgylchedd adeiledig, gan gynnwys gwarchod neu wella adeiladau rhestredig ac ardaloedd cadwraeth a'u lleoliad. Gallant hefyd gynnwys polisïau sy'n ymwneud ag ailddefnyddio neu ddatblygiad newydd sy'n effeithio ar ardaloedd a/neu adeiladau hanesyddol penodol, a allai fod o gymorth i sicrhau adfywio trefol a gwledig. Ni ddylai cynlluniau datblygu gynnwys polisïau ar gyfer dynodi ardaloedd cadwraeth newydd

nac ymestyn ardaloedd cadwraeth sy'n bodoli eisoes. Dylai'r broses o asesu, diffinio'n fanwl neu adolygu ffiniau a llunio cynigion ar gyfer ardaloedd cadwraeth unigol gael ei dilyn ar wahân i'r cynllun datblygu.

- Mae paragraff 1.36 yn nodi bod gan Weinidogion Cymru bwerau wrth gefn i wneud eu Gorchmynion Dirymu/Addasu neu Ddirwyn i Ben eu hunain, ond dim ond ar ôl ymgynghori â'r awdurdod cynllunio. Byddai ymyrraeth o'r fath yn gwrthdroi dyfarniad awdurdod cynllunio lleol ar fater sy'n gyfrifoldeb iddo ef yn y lle cyntaf, a dim ond mewn amgylchiadau eithriadol y gellid cyfiawnhau hynny. Yr egwyddor gyffredinol yw y dylai camau o'r fath gael eu hystyried dim ond lle bernir bod y penderfyniad gwreiddiol yn gwbl anghywir, ac y byddai niwed yn cael ei wneud i fudd ehangach y cyhoedd. Mae'r polisi hwn hefyd yn berthnasol i ddefnyddio pwerau diofyn Gweinidogion Cymru mewn perthynas ag adeiladau rhestredig a chaniatâd ardal gadwraeth.

Polisi Cynllunio Cymru Nodyn Cyngor Technegol 24: Yr Amgylchedd Hanesyddol, 2017

Mae'r ddogfen hon yn sefydlu:

- Awdurdodau cynllunio lleol sy'n gyfrifol am ddynodi ardaloedd cadwraeth a nhw sy'n cadw'r wybodaeth ddiffiniol am eu ffiniau.
- Gall awdurdod cynllunio lleol ddatblygu a mabwysiadu Canllawiau Cynllunio Atodol i'w cynorthwyo i gyflawni polisïau yn y cynllun datblygu lleol. Gallai canllawiau penodol sy'n ymwneud â'r amgylchedd hanesyddol gynnwys pynciau fel: Cynlluniau rheoli ardaloedd cadwraeth.
- Mae Deddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau cynllunio lleol nodi ardaloedd o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig, y mae'n ddymunol cadw neu wella eu cymeriad neu eu golwg a'u dynodi'n ardaloedd cadwraeth. Dylent adolygu eu hardaloedd o bryd i'w gilydd i ystyried a oes angen dynodiadau neu adolygiadau pellach. Mae gan Weinidogion Cymru hefyd bwerau i ddynodi ardaloedd cadwraeth ar ôl ymgynghori â'r awdurdod cynllunio lleol. Mae hwn yn bŵer a gedwir yn ôl a ddefnyddir mewn achosion eithriadol, er enghraifft, lle mae ardal o fwy na diddordeb lleol.

6.2 Mae dynodiad ardal gadwraeth yn darparu'r sail ar gyfer polisïau sydd wedi'u dylunio i gadw neu wella'r holl agweddau ar gymeriad neu olwg sy'n diffinio diddordeb arbennig ardal: gallai hyn gynnwys patrwm anheddu a threfniadaeth gofod a llwybrau yn ogystal ag arddull a math yr adeilad, a'r defnydd o ddeunyddiau a manylion. Gall seilwaith gwyrdd fod yn bwysig hefyd, ond nid yw dynodi ardal gadwraeth yn debygol o fod yn ddull priodol o warchod nodweddion tirwedd, ac eithrio lle maent yn rhan annatod o'r amgylchedd adeiledig hanesyddol.

6.3 Rhaid i awdurdodau cynllunio lleol o bryd i'w gilydd lunio a chyhoeddi cynigion ar gyfer cadw a gwella ardaloedd cadwraeth mewn cynllun rheoli. Yn unol ag arfer gorau, dylai hyn fod bob pump i ddeng mlynedd. Mae'n arfer da i awdurdodau cynllunio lleol fabwysiadu'r cynllun rheoli fel canllawiau cynllunio atodol.

Rhaid iddynt hefyd roi sylw arbennig i ddymunoldeb cadw neu wella ardaloedd cadwraeth wrth wneud penderfyniadau cynllunio. Mewn amgylchiadau eithriadol lle nad yw rhan o ardal gadwraeth, neu'r cyfan ohoni, bellach yn meddu ar y diddordeb arbennig a arweiniodd at ei dynodi, gellir diwygio neu ddileu'r dynodiad.

6.4 Gwerthusiad ardal gadwraeth yw'r sylfaen ar gyfer unrhyw gynigion ar gyfer cadw a gwella. Mae'n rhoi darlun manwl o ddiddordeb arbennig ardal ac yn nodi cyfleoedd a blaenoriaethau ar gyfer gweithredu a all fod yn sail i gynllun rheoli manylach. Dylai gynnwys dadansoddiad o anghenion polisi a rheolaeth yr ardal, gan gynnwys asesiad o effeithiolrwydd y rheolaethau cynllunio presennol, yr angen am warchodaeth atodol a dynodi ffyrdd o gadw neu wella cymeriad arbennig. Bydd gan bolisïau cynllun datblygu lleol a phenderfyniadau rheoli datblygu sy'n ymwneud ag ardaloedd cadwraeth sail gadarnach a byddant yn gwneud cyfraniadau mwy cadarnhaol at nodau hirdymor os caiff cymeriad pob ardal gadwraeth ei ddiffinio a bod polisïau ar gyfer ei chadw a'i gwella wedi'u nodi'n fanwl yn y cynllun rheoli. Gellir hefyd ystyried a ddylid cyflwyno Cyfarwyddiadau Erthygl 4 yn y meysydd hyn.

6.5 Yn ôl eu natur, mae gan ardaloedd cadwraeth nifer o randdeiliaid a dylai trefniadau rheoli ddarparu cyfleoedd i gymryd rhan ac ymgysylltu â'r broses o wneud cynlluniau a gwneud penderfyniadau.

Bydd cynigion ar gyfer cadw a gwella hefyd ar eu mwyaf effeithiol pan fydd holl adrannau'r cyngor yn deall arwyddocâd dynodi ac yn gweithio gyda'i gilydd. Argymhellir yn gryf felly y dylid cael tîm datblygu sy'n cydnabod cyfraniad adrannau eraill, megis priffyrdd a thai.

6.6 Gall cynlluniau datblygu lleol gynnwys polisïau lleol penodol ar gyfer gwarchod neu wella ardaloedd cadwraeth. Mewn amgylchiadau o'r fath, dylai'r cynllun datblygu lleol nodi'n glir y caiff cynigion datblygu eu barnu yn erbyn eu heffaith ar gymeriad neu olwg ardal gadwraeth fel y nodir yn y ddogfen werthuso a rheoli. Bydd rhai cynigion datblygu o fewn ardal gadwraeth, gan gynnwys darparu un neu fwy o dai annedd, darparu adeilad neu adeiladau lle mae'r arwynebedd llawr a grëir gan y datblygiad yn 100 metr sgwâr neu fwy, yn gofyn am ddatganiad dylunio a mynediad.

6.7 Mae llawer o ardaloedd cadwraeth yn cynnwys canolfannau masnachol trefi a phentrefi. Yn gyffredinol, bydd pwyslais ar reolaeth reoledig a chadarnhaol o newid sy'n annog bywiogrwydd economaidd a bywiogrwydd cymdeithasol a diwylliannol ac sy'n cyd-fynd â rhinweddau pensaernïol a hanesyddol arbennig yr ardal. Mae llawer o ardaloedd cadwraeth yn cynnwys safleoedd neu adeiladau nad ydynt yn gwneud unrhyw gyfraniad cadarnhaol i gymeriad neu olwg yr ardal nac yn wir yn amharu arnynt; dylai eu disodli fod yn ysgogiad i ddyluniad llawn dychymyg o ansawdd uchel ac yn gyfle i wella'r ardal.

6.8 Un o ddibenion y system rheoli hysbysebion yw annog arddangos hysbysebion awyr agored sy'n gwneud cyfraniad cadarnhaol at ymddangosiad yr amgylchedd. Mae'n rhesymol disgwyl y bydd dyletswydd yr awdurdod cynllunio lleol i roi sylw arbennig i ddymunoldeb cadw neu wella cymeriad neu olwg ardal gadwraeth yn arwain, yn ymarferol, at safonau mwy manwl gywir pan fydd yr awdurdod yn ystyried a ddylid rhoi caniatâd ar gyfer hysbyseb arfaethedig mewn ardal o'r fath.

6.9 Mewn ardaloedd cadwraeth mae'n bwysig i awdurdodau cynllunio lleol fod yn hyblyg yn eu defnydd o'u pwerau o dan Reoliadau Cynllunio Gwlad a Thref (Rheoli Hysbysebion) 1992, oherwydd mae llawer o ardaloedd yn cynnwys eiddo manwerthu a masnachol yn amrywio o siopau cornel bach i ganolfannau masnachol ffyniannus. Mae hysbysebu yn yr awyr agored yn hanfodol i weithgarwch masnachol a bydd llwyddiant busnesau lleol fel arfer yn helpu perchnogion a thenantiaid eiddo masnachol i gadw adeiladau mewn cyflwr da ac yn ddeniadol eu golwg.

6.10 Mae angen Caniatâd Ardal Gadwraeth ar gyfer dymchwel adeilad anrhestredig mewn ardal gadwraeth, er bod rhai eithriadau. Yn y cyd-destun hwn, mae'r llysoedd wedi dyfarnu bod dymchwel yn gyfystyr â thynnu adeilad i lawr fel ei fod yn cael ei ddinistrio'n gyfan gwbl neu o leiaf i raddau sylweddol iawn. Felly, gallai symud adeilad cyfan ac eithrio ei ffasâd hefyd gyfrif fel dymchwel.

6.11 Caiff Gweinidogion Cymru gyfarwyddo nad oes angen Caniatâd Ardal Gadwraeth ar gyfer disgrifiadau penodol o adeiladau ac mae Gweinidogion Cymru wedi cyfarwyddo nad oes angen caniatâd Ardal Gadwraeth ar gyfer gwaith penodol. Mae'r gwaith hwn yn cynnwys dymchwel adeilad sydd â chyfanswm ei gynnwys ciwbig heb fod yn fwy na 115 metr ciwbig a dymchwel nodwedd ffin adeiledig sy'n llai nag un metr o uchder lle mae'n ffinio â phriffordd, dyfrffordd neu fan agored, neu lai na dau fetr o uchder mewn unrhyw achos arall. Mae hyn yn golygu na fydd llawer o waith sy'n cynnwys dinistrio ffabrig rhan o adeilad yn waith dymchwel ac ni fydd angen caniatâd ardal gadwraeth.

6.12 Rhaid gwneud ceisiadau am ganiatâd i ddymchwel i'r awdurdod cynllunio lleol. Bydd angen datganiad o'r effaith ar dreftadaeth ar gyfer ceisiadau am Ganiatâd Ardal Gadwraeth, a ddylai esbonio pam fod gwaith dymchwel yn ddymunol neu'n angenrheidiol ochr yn ochr ag asesiad ehangach o effaith y cynigion ar gymeriad neu olwg yr ardal.

6.13 Dylai fod rhagdybiaeth gyffredinol o blaid cadw adeiladau sy'n gwneud cyfraniad cadarnhaol i gymeriad neu olwg ardal gadwraeth. Dylid asesu cynigion i ddymchwel adeiladau o'r fath yn erbyn yr un meini prawf bras â chynigion i ddymchwel adeiladau rhestredig (gweler 5.15). Mewn achosion lle'r ystyrir bod adeilad yn gwneud fawr ddim cyfraniad, os o gwbl, bydd angen i'r awdurdod cynllunio lleol fel arfer gael gwybodaeth lawn am yr hyn a gynigir ar gyfer y safle ar ôl ei ddymchwel. Ni ddylid rhoi caniatâd i ddymchwel heb gynlluniau derbyniol a manwl ar gyfer ailddefnyddio'r safle oni bai bod ailddatblygu ynddo'i hun yn annymunol. Mae gan yr awdurdod cynllunio lleol yr hawl i ystyried egwyddorion bras datblygiad arfaethedig, megis ei raddfa, ei faint, a'i fàs, wrth benderfynu a ddylid rhoi caniatâd i ddymchwel adeilad anrhestredig mewn ardal gadwraeth.

6.14 Gall fod yn briodol gosod amod ar roi caniatâd i ddymchwel fel nad yw'n digwydd nes bod caniatâd cynllunio llawn wedi'i roi a chontract ar gyfer gwneud y gwaith datblygu wedi'i wneud.

6.15 Mae gan awdurdodau cynllunio lleol y pŵer i ddiogelu coed a choetiroedd drwy wneud gorchmynion cadw coed. Yn ogystal, mae darpariaeth arbennig ar gyfer coed mewn ardaloedd cadwraeth nad ydynt yn destun gorchmynion cadw coed. Mae'n ofynnol i unrhyw un sy'n bwriadu torri, brigdorri neu docio coeden mewn ardal gadwraeth roi chwe wythnos o rybudd i'r awdurdod cynllunio lleol, ac yn ystod y cyfnod hwnnw gall yr awdurdod cynllunio lleol benderfynu a ddylid diogelu'r goeden honno gyda gorchymyn cadw coed.

6.16 Wrth ystyried a ddylid ymestyn amddiffyniad i goed mewn ardaloedd cadwraeth, dylai awdurdodau cynllunio lleol bob amser ystyried cyfraniad gweledol, hanesyddol ac amwynder coed. Mewn rhai achosion, gall plannu newydd neu ailblannu fod yn ddymunol lle byddai hyn yn gyson â chymeriad neu olwg yr ardal.

6.17 Mae gan orfodi rôl allweddol i'w chwarae wrth ddiogelu ardaloedd cadwraeth a dylai awdurdodau cynllunio lleol ystyried dull mwy rhagweithiol, gan gynnwys monitro gweithgarwch datblygu a sicrhau cydymffurfiaeth â thelerau rheolaethau rheoleiddio, yn hytrach nag ymchwilio pan wneir cwyn ffurfiol yn unig. Bydd ymagwedd gadarnhaol a gweithredol at orfodi yn helpu lleihau nifer yr achosion o dorri rheolau a sicrhau gwelliannau parhaus yn ansawdd yr amgylchedd.

6.18 Mae gan ymgeisydd hawl i apelio yn erbyn rhai penderfyniadau neu fethiant i wneud penderfyniad gan yr awdurdod cynllunio lleol ar ganiatâd ardal gadwraeth. Gellir gwneud apêl o dan amgylchiadau sy'n cynnwys y canlynol: Lle mae awdurdod cynllunio lleol: Yn gwrthod cais am ganiatâd ardal gadwraeth; Caniatáu cais am ganiatâd ardal gadwraeth gydag amodau; Yn gwrthod cais i amrywio neu ollwng amodau sydd ynghlwm wrth ganiatâd ardal gadwraeth; Yn gwrthod cais am gymeradwyaeth sy'n ofynnol dan amod a osodwyd ar roi caniatâd ardal gadwraeth; neu Yn methu â phenderfynu ar gais am ganiatâd o fewn 8 wythnos i'w ddilysu gan yr awdurdod cynllunio lleol.

6.19 Gwneir apêl i Weinidogion Cymru ar ffurflen o fewn chwe mis ar ôl i'r ceisydd gael ei hysbysu o benderfyniad yr awdurdod cynllunio lleol.

Rheoli Ardaloedd Cadwraeth yng Nghymru, Cadw, 2017

Rheoli Ardaloedd Cadwraeth yng Nghymru yn ategu Polisi Cynllunio Cymru1 a Nodyn Cyngor Technegol 24: Yr Amgylchedd Hanesyddol. Mae Rheoli Ardaloedd Cadwraeth yng Nghymru yn nodi'r cyd-destun polisi a'r dyletswyddau i awdurdodau cynllunio lleol ddynodi a rheoli ardaloedd cadwraeth. Mae hefyd yn nodi agweddau allweddol ar arfer da ar gyfer eu dynodi a'u harfarnu, gan gynnwys cyfranogiad rhanddeiliaid a datblygu polisïau lleol ar gyfer rheoli a gwella cadarnhaol fel bod eu cymeriad a'u hymddangosiad yn cael eu cadw a'u gwella. Dylai hefyd helpu awdurdodau cynllunio lleol i ystyried Egwyddorion Cadwraeth ar gyfer Rheoli Amgylchedd Hanesyddol Cymru mewn Ffordd Gynaliadwy (Egwyddorion Cadwraeth) Cadw i gyflawni newid sensitif o ansawdd uchel.

Donald Insall Associates
Chartered Architects and Historic Building Consultants